

**Національна академія наук України
Державна установа «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долішнього Національної академії наук України»**

РОЗВИТОК ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Науково-аналітична доповідь

Львів – 2016

УДК 332.135:339.9 (477)

Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. редактор В.С. Кравців. – Львів, 2016. – 125 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

Проаналізовано сучасний стан та тенденції розвитку транскордонного співробітництва за участі прикордонних регіонів України. Представлено результати експертного опитування представників органів місцевої влади з 16 прикордонних областей України, компетентних у питаннях розвитку транскордонного співробітництва. Окреслено особливості соціально-економічного розвитку транскордонних регіонів за участі України. Запропоновано напрями активізації транскордонного співробітництва.

Для представників органів державної та місцевої влади, науковців, суб'єктів підприємницької діяльності, представників громадських організацій та інших осіб, зацікавлених у проблематиці розвитку транскордонного співробітництва.

Науковий редактор

Кравців В.С. – доктор економічних наук, професор.

ISBN 978-966-02-4252-4 (серія)

ISBN 978-966-02-7844-8

Рекомендовано до друку Вченою радою ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» (Протокол №12 від 25.12.2015 р.).

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Розділ 1. Транскордонний регіон як об’єкт регіональної політики транскордонного співробітництва	5
Розділ 2. Сучасні тенденції розвитку транскордонного співробітництва за участю прикордонних регіонів України: соціологічна оцінка	17
Розділ 3. Особливості соціально-економічного розвитку транскордонних регіонів за участі України	35
3.1. Українсько-польський транскордонний регіон.....	35
3.2. Українсько-словацький транскордонний регіон.....	45
3.3. Українсько-угорський транскордонний регіон.....	51
3.4. Українсько-румунський транскордонний регіон.....	59
3.5. Українсько-молдовський транскордонний регіон.....	69
3.6. Українсько-білоруський транскордонний регіон.....	76
Розділ 4. Напрями активізації транскордонного співробітництва ..	85
Додатки	90

ВСТУП

Після розширення Європейського Союзу (ЄС) у 2004-2007 рр. Україна отримала спільний кордон з країнами-членами ЄС, а її прикордонні регіони (в першу чергу її шість областей – Волинська, Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька та Одеська області) стали об'єктами регіональної політики цього об'єднання. Це створило додаткові можливості для прикордонних територій ефективно використовувати потенціал свого розвитку, для виходу на європейські ринки товарів та послуг шляхом поглибленої взаємодії через механізми транскордонного співробітництва та адаптації європейського законодавства у сфері регіональної політики тощо. Процес входження України у європейський інтеграційний простір і визнання її європейськими партнерами потребує координації зусиль з розвитку співпраці з країнами ЄС і в першу чергу – сусідами України. Тому розвиток транскордонних регіонів, в рамках яких формуються інтенсивні та багаторівневі взаємодії між усіма суб'єктами та учасниками транскордонного співробітництва, є важливим об'єктом сучасної регіональної політики.

Не менш важливим є розвиток транскордонного співробітництва і за участі інших сусідніх країн, Республік Молдови та Білорусі. Початок військової агресії Росії переорієнтував транскордонне співробітництво прикордонних з Росією регіонів з українсько-російського транскордонного регіону у напрямі поглиблення співпраці в рамках євро регіональних структур за участі країн-членів ЄС та активізації міжрегіонального співробітництва на рівні європейських інституцій.

У доповіді розкрито особливості інституційно-правового та фінансового забезпечення транскордонного співробітництва; досліджено європейський досвід розвитку транскордонних регіонів та функціонування нових форм транскордонного співробітництва (інноваційних кластерів, європейських угруповань територіального співробітництва (ЄУТС) тощо); наведено результати експертного опитування компетентних осіб з досліджуваної проблематики (представників органів місцевої влади з 16 прикордонних областей України); окреслено тенденції та напрями розвитку транскордонних регіонів за участю України.

У рамках підготовки щорічної науково-аналітичної доповіді «Розвиток транскордонного співробітництва» використані інформаційні матеріали, надіслані обласними державними адміністраціями та обласними радами 16 прикордонних регіонів України (Вінницької, Волинської, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Рівненської, Сумської, Харківської, Херсонської, Чернівецької та Чернігівської областей).

Представлена науково-аналітична доповідь підготовлена в рамках виконання рішення Бюро Відділення економіки Національної академії наук України (від 29 жовтня 2013 року, №11) щодо визначення напрямів фундаментальних та прикладних досліджень наукових установ Відділення на 2014-2018 рр. Цим рішенням ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України» визначена головним виконавцем напрямку «Регіональні дослідження» та його складової «Транскордонне співробітництво».

Науково-аналітична доповідь підготовлена авторським колективом під науковим керівництвом д.е.н., проф. Кравціва В.С.

Науковий координатор – к.е.н., с.н.с. Притула Х.М.

Авторський колектив:

Притула Х.М., к.е.н., с.н.с. (1; 2; 3.3; 4);

Цибульська Ю.О., к.е.н., м.н.с. (2; 3.4; 3.6; 4);

Цісінська О.Б., пров. інж. (1; 2; 3.1; 3.4; 4);

Калат Я.Я., м.н.с. (1; 2; 3.1; 3.2; 4);

Колодійчук А.В., к.е.н., м.н.с. (2; 3.2; 3.4; 3.5; 4);

Черторижський В.М., м.н.с. (1; 3.4).

РОЗДІЛ 1. ТРАНСКОРДОННИЙ РЕГІОН ЯК ОБ'ЄКТ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Транскордонний регіон охоплює суміжні прикордонні території двох і більше держав на різних рівнях відповідних адміністративно-територіальних систем, починаючи з рівня NUTS2. Розвиток транскордонного співробітництва спрямований в першу чергу на забезпечення високої якості життя мешканців прикордонних територій, інфраструктурне забезпечення відповідних територій, вирішення спільних проблем суміжних територій. В основі розвитку транскордонних регіонів лежить транскордонне співробітництво. На суходолі Україна межує з сімома країнами (Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія, Молдова, Росія та Білорусія), довжина кордону з якими сягає 5637,982 км. Відповідно на території України з суміжними країнами функціонує сім транскордонних регіонів (див. табл. 1).

Інституційно-правове забезпечення розвитку транскордонного співробітництва в Україні складають міжнародні нормативно-правові документи, ратифіковані Україною, міждержавні угоди, національне законодавство, міжрегіональні угоди, угоди між учасниками, зокрема, єврорегіональних утворень, які стосуються транскордонного співробітництва (див. рис. 1).

Основним нормативно-правовим документом, що регулює транскордонне співробітництво в Україні, є Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24 червня 2004 року. Цей Закон регулює правові, організаційні та економічні відносини у сфері транскордонного співробітництва та конкретизує джерела фінансування проектів (програм) в рамках такої співпраці. Зазначимо, що впродовж 11 років не було внесено жодних суттєвих змін чи правок до цього документу. Лише у 2010 році в Законі України «Про внесення змін до Закону України «Про транскордонне співробітництво» було зазначено, що «для спільного фінансування проектів (програм) транскордонного співробітництва може використовуватися міжнародна технічна допомога, кредитні ресурси міжнародних фінансових організацій згідно із законодавством України»¹.

Водночас в Україні головним документом, що визначає регіональну політику у сфері транскордонного співробітництва, є Державна стратегія регіонального розвитку України на період до 2020 року, у якій розвиток транскордонного співробітництва зазначається з-поміж основних завдань по двох стратегічних цілях. Крім того, одним з інструментів реалізації Стратегії є державні програми розвитку транскордонного співробітництва, які передбачають консолідацію зусиль, спрямованих на сприяння розвитку єврорегіонів, ліквідацію інфраструктурних та адміністративних бар'єрів для активізації співпраці прикордонних територій, провадження спільної діяльності у сфері малого та середнього бізнесу, підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, розбудову їх виробничої та соціальної інфраструктури².

З огляду на військову агресію Росії стосовно України та окупацію російськими військами частини південно-східної України, в окремих районах Донецької та Луганської областях місцеве самоврядування регулюється Законом України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей», прийнятий 16 вересня 2014 року.

¹ Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про транскордонне співробітництво» від 21.01.2010. Офіційний сайт Верховної ради України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua>.

² Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року // Офіційний вісник України від 09.09.2014, № 70, стор. 23, стаття 1966, код акту 73740/2014

Таблиця 1

Загальна характеристика транскордонних регіонів (ТКР)

станом на 1 січня 2013 року

№ п/п	Показники	Перелік регіонів, що входять до складу ТКР	Площа, км ²		Чисельність населення, тис. осіб		Щільність населення, ос./км ²		Довжина спільного державного кордону, км
			прикордонних регіонів України	прикордонних регіонів суміжної країни у ТКР	прикордонних регіонів України	прикордонних регіонів суміжної країни у ТКР	прикордонних регіонів України	прикордонних регіонів суміжної країни у ТКР	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Українсько-польський	Прикордонні регіони України: Волинська, Львівська, Закарпатська області	97 678		9109.5		93.2		542.39
			54720	42 968	4832.6	4276.9	88.3	99.5	
2.	Українсько-словацький	Прикордонні регіони України: Закарпатська область	28 504		2868.057		100.6		97.85
			12 777	15 727	1254.385	1613.672	98.2	102.6	
3.	Українсько-угорський	Прикордонні регіони України: Закарпатська область	18 713		1818,038		97,2		136.7
			12 777	5 936	1254.385	563.653	98.2	95	
4.	Українсько-румунський	Прикордонні регіони України: Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька та Одеська області	100 872		7948.2		79		625.4
			68 112	32 760	5 938.6	2 009.6	87	61	

**Транскордонний регіон як об'єкт регіональної політики
транскордонного співробітництва**

продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7
5.	Українсько-молдовський	<p><i>Прикордонні регіони України:</i> Чернівецька, Вінницька, Одеська області</p> <p><i>Прикордонні регіони Республіки Молдови:</i> Каушени, Сорока, Придністров'я, Гагаузія, Кагул, Штефан-Вода, Окніца, Дондушени, Брічені, Чімішлія, Бесарабьяса, Тараклія</p>	82591.77	6296.429	76.2	1222
			67900	4929.4	72.6	93.0
			203175	9083.8	45	975.2
6.	Українсько-білоруський	<p><i>Прикордонні регіони України:</i> Волинська, Рівненська, Житомирська, Київська та Чернігівська області</p> <p><i>Прикордонні регіони Республіки Білорусь:</i> Брестська та Гомельська області</p>	130019	6265.7	48	39
			73156	2818,1		

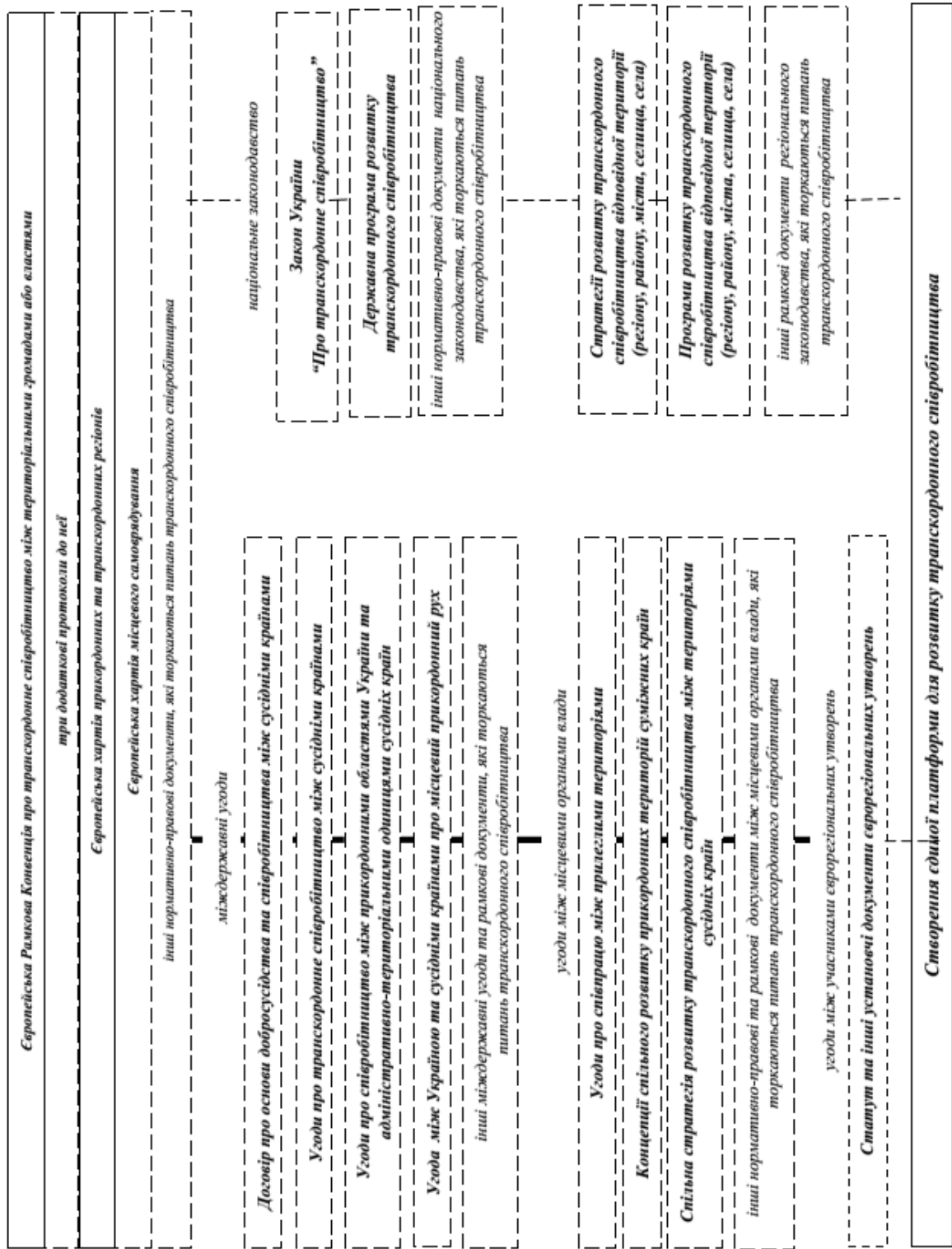

Рис. 1. Інституційно-правове забезпечення розвитку транскордонного співробітництва в Україні

Досвід європейських країн свідчить про те, що розвиток транскордонного співробітництва безпосередньо залежить від стану національного правового забезпечення його розвитку, а також державної регіональної та інтеграційної політик. І, незважаючи на підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом 27 червня 2014 року та ратифікацію 11 травня 2012 року Протоколу №3 до Європейської Рамкової Конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями, які б мали стати важливим імпульсом для активізації транскордонного співробітництва, процес ратифікації першої та імплементації другого відбувається досить повільно.

Зокрема, у 2013 році був розроблений законопроект «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів у зв'язку з ратифікацією Протоколу №3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями стосовно об'єднань єврорегіонального співробітництва (ОЕС)», напрацьований Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, але так і не поданий на розгляд законодавчого органу.

Найбільш дієвою інституціоналізованою формою транскордонного співробітництва на сьогодні є єврорегіони, проте залишається багато невирішених проблем та питань через відсутність чіткого розуміння ролі і відповідно забезпечення умов їх функціонування, що спонукає створювати та запроваджувати нові форми транскордонного співробітництва, діяльність яких би приносила очікувані результати. Відповідно розширюються бачення і можливості єврорегіональної співпраці як взаємодії в рамках інституціоналізованих структур транскордонного співробітництва. Місце єврорегіонального співробітництва в системі транскордонного співробітництва наведено на рис.2.

Основною характеристикою єврорегіонального співробітництва є вищий ступінь інституціоналізації структур співробітництва, тобто у взаємодії беруть участь інституціоналізовані форми транскордонного співробітництва. Також важливою характеристикою є те, що співробітництво здійснюється з метою інтеграції в європейське суспільство й інститути та утвердження основних європейських цінностей.

Окрім єврорегіонів існують й інші форми транскордонного співробітництва (транскордонні кластери, ЄУТС, ОЕС, транскордонні інноваційні проекти, транскордонні промислові парки і зони, транскордонні партнерства, клондайкінг, прикордонна торгівля та інші), із впровадженням яких не тільки удосконалюється механізм забезпечення конкурентоспроможності прикордонних територій, усуваються наявні проблеми транскордонної співпраці, але й розширюються можливості (за умови створення належного правового поля) та змінюється бачення сутності єврорегіонального співробітництва.

Сьогодні на території України офіційно зареєстровано 12 індустріальних парків (ІП), проте функціонує лише чотири ІП «Коростень» в Коростені, ІП «Соломоново» на Закарпатті, «Львівський індустріальний парк «Рясне-2» та ІП «Свема» в Шостці³. Ще 5 індустріальних парків зараз знаходяться в процесі створення. У рамках ПТС «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна» 2007-2013 українською та угорською сторонами реалізовано проект «Розробка документів для створення транскордонного індустріального парку з елементами логістики «Берег-Карпати» (Закарпатська область). Проте на сьогодні реалізація даного проекту зупинилась на етапі розробки документації.

Відсутність нормативно-правової бази у сфері формування та функціонування кластерів, невирішеність питань джерел їх фінансування (за рахунок виділених коштів з програм чи проектів фондів міжнародної технічної допомоги чи одноразові фінансові допомоги з обласних/районних бюджетів), впливає на низьку активність кластерних ініціатив та розвиток існуючих. Неefективною є діяльність створених кластерів, зокрема, авіаційного кластеру «Авіа Долина», «Люблінського Екоенергетичного Кластеру», українсько-румунського «Перший аграрний кластер», кластеру транскордонного сільського туризму «Дніпро».

³ Індустріальні парки в Україні: Без економічного дива [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.ua/industry/1124071-industrialni-parki-v-ukrajini-bez-ekonomichnogo-diva.html>

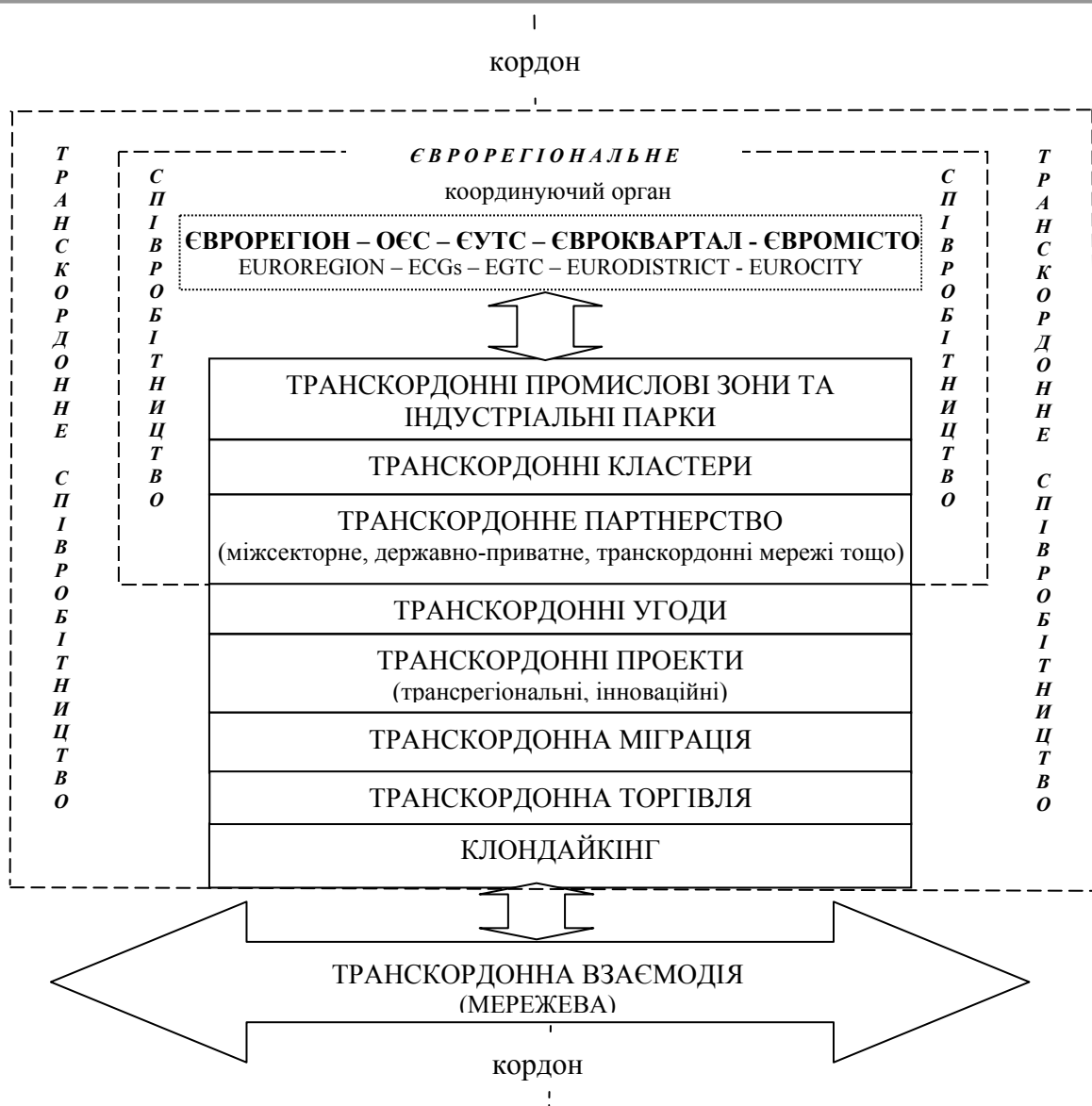

Рис. 2. Єврорегіональне співробітництво в системі транскордонного співробітництва

31 жовтня 2014 року підписана Угода про створення Польсько-білорусько-українського транскордонного кластеру, метою якого є створення спільного транскордонного туристичного бренду «Полісся», який об'єднає схожі за природним потенціалом, культурою та історією регіони Люблінського воєводства, Волинської та Брестської областей.

19 лютого 2015 року між Хелмською господарською палатою Спілка з обмеженою відповідальністю та Східноєвропейським національним університетом імені Лесі Українки було підписано угоду про утворення кластера «Транскордонний кластер інновацій». Його метою є утворення простору для розвитку нових інноваційних продуктів і послуг; комерціалізації потенціалу наукових осередків; провадження наукових досліджень; організації навчань, практичних занять, семінарів і конференцій на теми, пов'язані з проблематикою розвитку інноваційності, а також веденням господарської діяльності; утворення й обслуговування системи інформування і обміну досвідом тощо⁴.

⁴ Транскордонний кластер інновацій створено! Офіційна сторінка Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eenu.edu.ua>.

Транскордонний регіон як об'єкт регіональної політики транскордонного співробітництва

Новим формам транскордонного співробітництва, як і єврорегіонам, притаманні основні характерні ознаки єврорегіональної співпраці, такі як вищий ступінь інституціалізації структур співробітництва, або відповідної координуючої структури, а також євроінтеграційний напрям. Тому можна відзначити, що на сьогодні єврорегіональне співробітництво функціонує не тільки у рамках єврорегіонів. Ці функції можуть виконувати ЄУТС, ОЕС та інші форми транскордонного співробітництва, що є новими структурами інституційного забезпечення, та які наділені характерними властивостями єврорегіонального співробітництва. Співпраця ж, наприклад, у рамках прикордонної торгівлі чи реалізації транскордонних проектів, відбувається без створення власної системи органів, тому такі організаційні форми транскордонної співпраці не можуть виконувати функції єврорегіонального співпраці не можуть.

Єврорегіон є однією з організаційних форм транскордонного співробітництва, яка сприяє зміцненню транскордонних зв'язків між прикордонними регіонами у соціально-культурній, екологічній та економічній сферах діяльності. Межі впливу єврорегіонів не обов'язково визначаються адміністративно-територіальними одиницями II-го рівня після держави, тобто областями, воєводствами, землями тощо, а прикордонні регіони можуть одночасно входити в декілька єврорегіонів, якщо їм дозволяє географічне розташування (див. табл. 2). Учасниками єврорегіону можуть бути територіальні громади селищ, гмін чи районів, повітів тощо.

Таблиця 2

Розвиток транскордонних регіонів в рамках єврорегіонального співробітництва

Транскордонні регіони	Організаційні форми єврорегіонального співробітництва										
	Єврорегіони										ЄУТС
	«Буг»	«Карпатський»	«Верхній Прут»	«Дністер»	«Нижній Дунай»	«Чорне море»	«Донбас»	«Слобожанщина»	«Ярославна»	«Дніпро»	«Тиса»
українсько-польський											
українсько-словацький											
українсько-угорський											
українсько-румунський											
українсько-молдовський											
українсько-білоруський											
українсько-російський											

У Європі створено понад 90 єврорегіонів і 57 ЄУТС⁵, і цей процес надалі триває. Україна не відстає від країн ЄС за тенденцією створення єврорегіонів, але за рівнем ефективності їх діяльності і активності значно поступається. Так, станом на 2014 р. з 10 єврорегіонів фактично функціонувало лише 4 єврорегіони: Карпатський єврорегіон, єврорегіон «Буг», єврорегіон «Нижній Дунай» і єврорегіон «Верхній Прут». У більшості єврорегіонів засідання Рад відбуваються рідше ніж раз на рік, зокрема, це стосується Карпатського єврорегіону та єврорегіону «Буг».

Важливим кроком в активізації транскордонного співробітництва стало створення у жовтні 2015 року ЄУТС з обмеженою відповідальністю «ТИСА» - першого ЄУТС за участю України між Закарпатською обласною радою (Україна) та Загальними зборами області Саболч-Сатмар-Берег та самоврядуванням міста Кішвард (Угорщина). Рада Єврорегіону «Верхній Прут» також прийняла рішення щодо опрацювання можливості формування на своїй основі ЄУТС із залученням, разом з діючими органами виконавчої влади і місцевого самоврядування, теж бізнесових і громадських інституцій як сучасних інструментів реалізації спільних транскордонних проектів.

Фінансове забезпечення є важливою складовою забезпечення розвитку транскордонного співробітництва. Вагома частка фінансових ресурсів залучається в рамках Програм Транскордонного Співробітництва Європейського Інструменту Суєдства та Партнерства (ПТС ЄІСП). Протягом 2000-2015 років українські прикордонні регіони брали участь у всіх доступних програмах транскордонного співробітництва ЄІСП, проте вони були менш активними в порівнянні з іноземними партнерами (див. табл. 3). За програмний період 2007-2013 рр. Україна була лідером у менш ніж 20% проектів і задіяна в проектах, як лідер-партнер на 77,14%. Водночас Польща («Польща-Україна-Білорусь») та Румунія («Румунія-Україна-Республіка Молдова») є лідерами у 60-70 % проектів та задіяні на 100% у всіх проектах.

Таблиця 3

**Частка проектів, реалізованих Україною та країнами ЄС
в рамках ПТС ЄІСП (2007-2013 рр.), %**

	Програми транскордонного співробітництва	УКРАЇНА ТА КРАЇНИ ЄС, ЯКІ ОХОПЛЕНІ ПТС В РАМКАХ ЄІСП									
		УКРАЇНА		ПОЛЬЩА		УГОРЩИНА		СЛОВАЧЧИНА		РУМУНІЯ	
		лідер	лідер+партнер	лідер	лідер+партнер	лідер	лідер+партнер	лідер	лідер+партнер	лідер	лідер+партнер
1.	«Польща – Україна – Білорусь»	17,1	73,5	76	100	-	-	-	-	-	-
2.	«Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна»	30,4	99,3	-	-	29	51,5	18,1	39,1	22,5	43,5
3.	«Румунія – Україна – Республіка Молдова»	17,9	65	-	-	-	-	-	-	60,7	100
4.	«Басейн Чорного моря»	0	61,7	-	-	-	-	-	-	30	76,7
	<i>Всі програми</i>	<i>19,12</i>	<i>77,14</i>	<i>19,6</i>	<i>25,7</i>	<i>8,8</i>	<i>15,6</i>	<i>5,5</i>	<i>11,9</i>	<i>30,5</i>	<i>54,1</i>

Розраховано на основі: [Knowledge and Expertise in European Programmes. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.keep.eu/keep/>].

⁵ LIST of European Groupings of Territorial Cooperation – EGTC. Brussels, 1 September 2015. [Internet resource] Committee of the Regions of the EU. Official Website. – Available from: <https://goo.gl/4DjXaj>.

Чотири прикордонні області України (Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька та Одеська області) охоплені Дунайською Транснаціональною Програмою⁶, яка є інструментом фінансування програми Європейської Територіальної Співпраці (Interreg), що забезпечує рамкові умови для впровадження спільних заходів та змін у політиці між національними, регіональними та місцевими гравцями з країн Європейського регіонального фонду розвитку (ЄРФР), Інструменту підготовки до вступу в ЄС та Європейського інструменту сусідства. Програмна територія включає у себе 9 країн-членів ЄС (Австрія, Болгарія, Хорватія, Чехія, Угорщина, Німеччина - Землі Баден Вюртемберг та Баварія, Румунія, Словаччина та Словенія), а також 5 країн не членів ЄС (Боснія і Герцеговина, Молдова, Чорногорія, Сербія та Україна - 4 області). Учасники проектів з Молдови та 4 українських областей: Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька та Одеська області можуть брати участь у програмі в якості асоційованих партнерів (що означає покриття лише їхніх витрат на участь в різноманітних заходах), але з кінця 2016 року є ймовірність участі вищезгаданих країн в якості головних партнерів або учасників інших консорціумів⁷.

18 листопада 2015 року Єврокомісія оприлюднила в Брюсселі переглянуту Європейську політику сусідства. Вона встановлює рамки відносин ЄС з 16 її країнами-сусідами. Ключовими напрямками співпраці з Україною визначено: виконання Угоди про асоціацію; реформа держслужби; відновлення та зростання економіки; міжлюдські контакти; енергетика. Нововведенням стало пропозиція створення «трастових фондів», що будуть наповнюватися країнами-членами на добровільній засаді, поза межами бюджету ЄС, і допомагати в Україні вирішувати конкретні проблеми, спричинені збройним конфліктом⁸.

Транскордонне співробітництво сприяє залученню фінансових ресурсів зі структурних фондів ЄС, які переважно скеровуються для реалізації спільних проектів прикордонних суміжних регіонів, що є спільним механізмом вирішення проблем та підвищення конкурентоспроможності регіонів. Проте таке фінансування є цільовим і передбачає залучення власних ресурсів в розмірі від 10%. Тому фінансове забезпечення транскордонного співробітництва варто розглядати як механізм, який при залученні порівняно невеликої частки власних коштів дає можливість залучити зовнішні фінансові ресурси і отримати значний соціально-економічний ефект в прикордонному регіоні. Так, наявність більшого обсягу власних фінансових ресурсів дозволяє реалізовувати більше власних та спільних цілей, завдань і проектів. Реформа децентралізації, в рамках якої з наступного року надходження до місцевих бюджетів за попередніми розрахунками повинні зрости на 22,4 млрд грн.⁹, розширить можливості на місцях більш активно долучатись до реалізації транскордонних проектів. Однак формування фінансової спроможності громад в контексті активізації транскордонного співробітництва повинна доповнюватись також і реалізацією ефективних інформаційної та кадрової політик у цій сфері.

⁶ Стратегія ЄС для Дунайського регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/>.

⁷ Стартувала Дунайська Транснаціональна Програма [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.if.gov.ua/news/29680>.

⁸ Індивідуальне сусідство – ЄС переглядає політику відносин з країнами регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/11/18/7040958/>.

⁹ Бюджетна та податкова децентралізація – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.decentralization.gov.ua>.

Поглибленій взаємодії між учасниками та суб'єктами сприяє нівелювання бар'єрної функції кордону. Відповідно серйозним поштовхом для розвитку транскордонного співробітництва прикордонних територій України є підписання угод про місцевий прикордонний рух (МПР) (див. Додаток А).

Укладання Угоди про МПР є європейською нормою і вимогою євроспільноти для кожного свого члена. Вона сприяє нівелюванню існуючих перешкод для ділового, соціального та культурного співробітництва, легалізації торгівлі на території країн-членів ЄС та мінімізацію негативних наслідків від укріплення кордонів Шенгенської зони. Підписання Угод про правила малого прикордонного руху передбачає спрощений порядок перетину кордону мешканцями прикордонної зони (наприклад, отримання багаторазового перетину кордону без візи), збільшення шансів пошуку роботи за кордоном, отримання доходів від прикордонної торгівлі та надання послуг тощо.

У кожній Угоді про МПР зазначено територію, на яку поширюються положення зазначених Угод, термін перебування мешканців прикордонної зони у прикордонній зоні іншої Держави, термін дії дозволу, умови видачі дозволу та інші положення. Детальні правила оформлення дозволів, а також правила зберігання та обробки даних, пов'язаних з видачою дозволів визначаються компетентними органами держав Договірних Сторін відповідно до їх національного законодавства.

Так, для отримання дозволу МПР в рамках Угод між Україною і Польщею та Україною і Угорщиною потрібно зазначити причини для частого перетину кордону, якими можуть бути: відвідини; підприємницька діяльність; родинні контакти; культура; службове перебування; транскордонне співробітництво; культура; відвідування могил або інші.

Проте, для отримання населенням дозволу МПР в рамках Угоди між Україною та Румунією необхідно документально підтвердити обґрунтовані цілі для регулярного перетину кордону, а саме¹⁰:

- підтримання родинних відносин шляхом відвідуванням родичів: особиста декларація під власну відповідальність заявника про наявність родичів у Румунії, із зазначенням родинного зв'язку або запрошення від родичів з Румунії;
- супровід родичів для забезпечення медичного догляду: особиста декларація заявника щодо діагнозу та необхідність проведення лікування в Румунії або медична довідка з якої випливає діагноз та рекомендації на проведення лікування в Румунії;
- участь у програмах економічного, наукового, комерційного, культурного, охорони здоров'я, спортивного, освітянського обміну: особиста декларація заявника в якій зазначаються контактні дані юридичної особи, яка є організатором заходів та період впровадження проектів або лист в оригіналі від організаторів заходу із зазначенням деталей проведення заходів;
- просування економічних інтересів і впровадження програм економічної підтримки: особиста декларація заявника, в якій зазначаються контактні дані юридичної особи, яка є організатором заходів, які мають характер просування та підтримки економічних інтересів, та період протягом якого організовуватимуться дійства або лист в оригіналі від юридичної особи, яка організовує заходи, з якого випливає характер економічного просування та підтримки та період протягом якого організовуватимуться дійства;

¹⁰ Угода про місцевий прикордонний рух [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.http://kiev.mae.ro/ua/node/854>.

**Транскордонний регіон як об'єкт регіональної політики
транскордонного співробітництва**

- розв'язання проблем судового характеру: особиста декларація заявника, в якій пояснюється проблема, яка буде вирішуватись або повістка/запрошення від судового або адміністративного органу, компетентного для розгляду справи;
- відвідування могил родичів: особиста декларація про родинний зв'язок заявника та загиблою особою із зазначенням місця розташування могили або переписка, яка засвідчує сімейний зв'язок;
- інші обґрунтовані причини: особиста декларація заявника, в якій детально пояснюється причина та її обґрунтування, за необхідності додаватимуться відповідні акти, які підтверджують причину, якщо існують.

У рамках МПР між Україною і Словацькою Республікою також передбачена умова пред'явлення документу, яким підтверджується причина частого перетинання кордону.

Крім того, з набуттям з 1 травня 2014 року чинності нового Закону про іноземців від 12 грудня 2013 року, Генеральне Консульство Республіки Польща у Львові розпочало приймати відбитки пальців під час складання заяв про отримання дозволів на перетин кордону в рамках місцевого прикордонного руху України та Польщі¹¹. Такі вимоги можуть ускладнити процедуру отримання населенням дозволів на МПР і створити додаткові бар'єри для транскордонної взаємодії.

Доступний та зручний перетин кордону суб'єктами та учасниками транскордонного співробітництва в значній мірі залежить і від розвитку прикордонної інфраструктури. Існуюча мережа автомобільних пунктів пропуску не відповідає європейським стандартам. Згідно з практикою країн ЄС, відстань між пунктами пропуску повинна становити 20-30 км. У нас ця відстань коливається в межах 13 - 249 км (див. табл. 4). Незадовільною залишається і проектна пропускна спроможність існуючих автомобільних пунктів перетину кордону.

Таблиця 4

Діючі пункти пропуску через кордон в рамках транскордонних регіонів

ТКР	Вид сполучення					Всього	Відстань між автомобільними пунктами пропуску (min-max)
	автомобільний	залізничний	пішохідний	річковий	поромний		
українсько-польський	8	6	-	-	-	14	23-74
українсько-словацький	2	2	1	-	-	5	21-35
українсько-угорський	5	2	-	-	-	7	13-27
українсько-румунський	3	4	-	3	-	10	121-249*
українсько-молдовський	41	8	-	3	2	54	-
українсько-російський	21	8	2	-	-	31	-
українсько-білоруський	20	6	-	1	-	27	12-190

¹¹ Місцевий прикордонний рух. Генеральне консульство Республіки Польща у Львові // Офіційний сайт Генерального консульство Республіки Польща у Львові. Електронний ресурс – Режим доступу: http://lwow.msz.gov.pl/uk/informacje_konsularne/13032012-mrg1/ukrmrg-1

* На території Одеської області не відкрито жодного автомобільного пункту пропуску. Від найближчого пункту пропуску Чернівецької області («Порубне») до річкового в Одеській області відстань становить 1335 км.

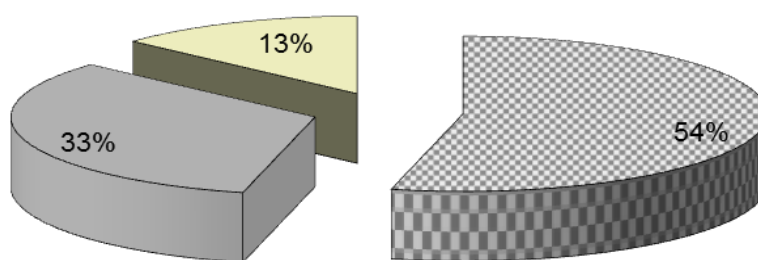
З метою визначення основних засад і напрямів державної політики у сфері інтегрованого управління кордонами розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 1149-р схвалено Концепцію інтегрованого управління кордонами. Вона прийнята у зв'язку з появою нових видів загроз, зокрема агресивних дій Російської Федерації в окремих регіонах Донецької, Луганської областей, тимчасової окупації нею території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, а також загострення міграційної кризи в державах - членах ЄС, що межують з Україною.

Основним завданням регіональної політики у ЄС є ліквідації диспропорцій і відсталості розвитку регіонів Спільноти, що й зазначено у розділі XVII Договору про Європейську Спільноту «Економічне і соціальне гуртування». Це завдання реалізовується через впровадження нових механізмів реалізації цієї політики. Використання позитивних та ефективних моделей, методів та механізмів Україною для реалізації своєї регіональної політики, з врахуванням власних особливостей економічної системи, зможе пришвидшити отримання позитивних результатів, в рамках транскордонного та єврорегіонального співробітництва.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЗА УЧАСТЮ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: СОЦІОЛОГІЧНА ОЦІНКА

Розвиток транскордонного співробітництва базується на взаємоузгодженні та поєднанні інтересів його суб'єктів та учасників, які представляють суміжні прикордонні території у вирішенні спільних проблем територіального розвитку та забезпеченні взаємодоповнюваності їх економік та ефективного використання потенціалу їх розвитку. З огляду на особливості транскордонного співробітництва, необхідності дослідження транскордонних регіонів як цілісних об'єктів, вивчення та оцінка процесів розвитку транскордонного співробітництва ускладнюється відсутністю повноцінної статистичної інформації. Транскордонні регіони не є об'єктом статистичного спостереження і формування баз даних у сфері транскордонної статистики знаходиться лише на початковому етапі¹². Такий стан справ змушує шукати інші джерела отримання адекватної та точної інформації. З метою вивчення думки експертів з питань транскордонного співробітництва стосовно сучасного стану розвитку транскордонного співробітництва, існуючих перешкод та визначення першочергових кроків у напрямі активізації транскордонного співробітництва, авторами використаний метод анкетного опитування. Це дослідження проводилось у 2015 році у рамках підготовки щорічної науково-аналітичної доповіді «Розвиток транскордонного співробітництва» (виконується відповідно до рішення Бюро Відділення економіки Національної академії наук України від 29 жовтня 2013 року, №11). В експертному опитуванні прийняли участь 91 представник органів місцевої влади з питань розвитку транскордонного співробітництва з 16 прикордонних областей України.

Оцінюючи сучасний стан розвитку транскордонного співробітництва, респондентам було запропоновано три варіанти відповідей: «транскордонне співробітництво активно розвивається та стимулює розвиток регіону», «активність у сфері транскордонного співробітництва в регіоні знижується» та «транскордонне співробітництво не розвивається». Загалом, лише трохи більше половини опитаних позитивно оцінюють сучасний стан розвитку транскордонного співробітництва, а 13% вважають, що транскордонне співробітництво в принципі не розвивається (див. рис. 3).

■ активно розвивається ■ активність знижується □ не розвивається
Рис. 3. Оцінка сучасного стану розвитку транскордонного співробітництва

Найбільш оптимістично оцінюють розвиток транскордонного співробітництва експерти прикордонних областей, які формують українсько-словацький та українсько-угорський транскордонні регіони. У той же час, не зважаючи на загалом достатньо високий рівень розвитку транскордонного співробітництва, в українсько-польському, українсько-молдовському та українсько-румунському транскордонних регіонах все ж

¹² Статистика транскордонного співробітництва Польща-Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://database.ukrcensus.gov.ua>.

спостерігається тенденція до зниження його активності (відповідно, 18,2%, 13,3% та 11,1%). Зважаючи на розпочату Росією з початку 2014 року збройну агресію проти України, активність транскордонного співробітництва на східних кордонах нашої країни¹³ значно знизилась і відбулась переорієнтація з поглиблення взаємодій з країною-сусідом Росією на країни-члени ЄС. Наявність збройного конфлікту вплинула також і на транскордонне співробітництво в рамках українсько-білоруського транскордонного регіону (див. табл. 5).

Таблиця 5

Характеристика сучасного стану розвитку транскордонного співробітництва в розрізі прикордонних територій України, які формують відповідні транскордонні регіони

	Характеристика сучасного стану розвитку транскордонного співробітництва (ТКС)	Прикордонні області України відповідного транскордонного регіону						
		українсько-польського	українсько-словацького	українсько-угорського	українсько-румунського	українсько-молдовського	українсько-російського	українсько-білоруського
1	ТКС активно розвивається	81,8	100	100	85,2	86,7	0	42
2	Активність ТКС знижується	18,2	0	0	11,1	13,3	54,6	54,8
3	Не розвивається	0	0	0	3,7	0	45,4	3,2

Результати опитування стосовно рівня розвитку транскордонного співробітництва у відповідних регіонах за видами економічної діяльності¹⁴ засвідчили низький рівень його розвитку в економічній сфері, та більш високий у сферах освіти, охорони здоров'я та мистецтва, спорту та відпочинку (див. рис. 4).

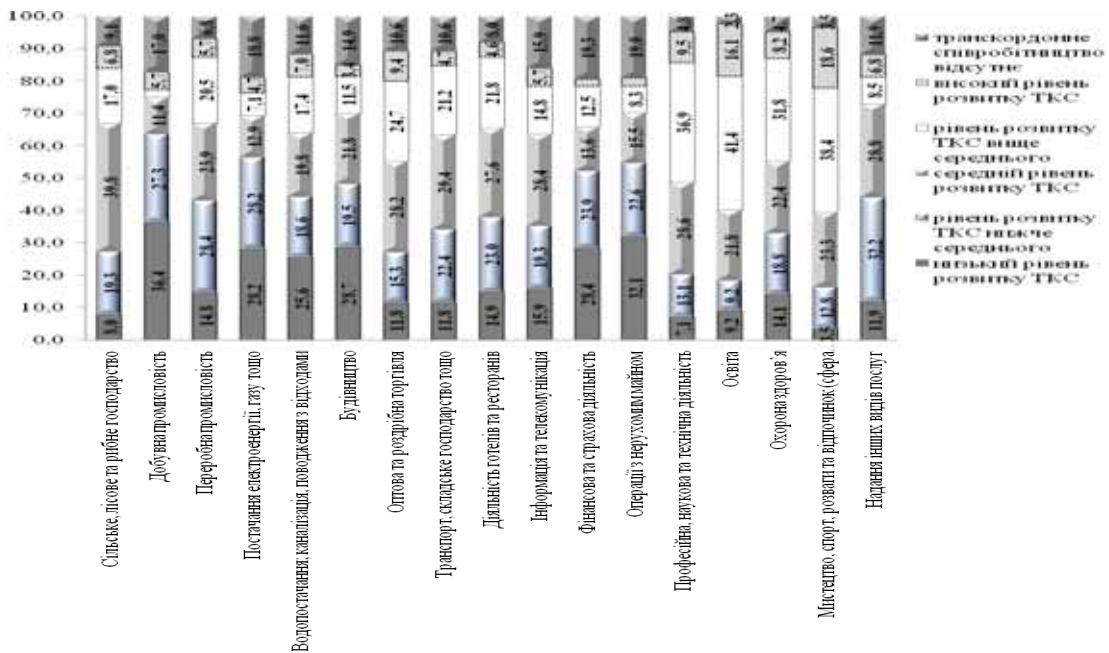

Рис. 4. Оцінка рівня розвитку транскордонного співробітництва за видами економічної діяльності

¹³ Аналіз розвитку транскордонного співробітництва на прикордонних територіях українсько-російського транскордонного регіону базувався на результатах опитування експертів Харківської, Сумської та Чернігівської областей.

¹⁴ Оцінка проводилась за бальною шкалою від 1 (низький рівень розвитку у випадку декларативного характеру підписаних угод, стратегій, програм та інших правових документів у сфері транскордонного співробітництва) до 5 (високий рівень розвитку у випадку отримання вагомих результатів транскордонного співробітництва у вигляді зростання припливу інвестицій, відкриття робочих місць, покращення стану інфраструктури, вирішення певних екологічних та соціальних питань тощо).

Сучасні тенденції розвитку транскордонного співробітництва за участю прикордонних регіонів України: соціологічна оцінка

Найбільш високо респонденти оцінюють рівень розвитку транскордонного співробітництва у сфері туризму (15,53% всіх 5-ти бальних оцінок) та освіти (13,59%). Декларативний характер підписаних угод, стратегій, програм та інших правових документів у сфері транскордонного співробітництва зазначають у сфері добувної промисловості (12,4% всіх 1-но бальних оцінок), операцій з нерухомим майном (10,47%), фінансової та страхової діяльності та будівництва (по 9,69%), а також постачання енергії, газу тощо (9,3%).

Порівняльний аналіз розподілу балів респондентів у розрізі транскордонних регіонів низький рівень розвитку транскордонного співробітництва в українсько-російському транскордонному регіоні (28,6% відповідей респондентів оцінили розвиток на 1 бал і 29,8% - на 2 бали) (див. табл.6). Найвищий рівень розвитку транскордонного співробітництва за видами економічної діяльності відзначили в українсько-молдовському та українсько-білоруському транскордонних регіонах – 13% і 9,2% 5-ти бальних оцінок відповідно.

Таблиця 6

Оцінка рівня розвитку транскордонного співробітництва у розрізі транскордонних регіонів України, %

Транскордонний регіон	1 бал	2 бали	3 бали	4 бали	5 балів	Транскордонне співробітництво відсутнє
українсько-польський	15,7	20,6	27,3	24,5	3,9	7,9
українсько-словацький	16,3	19,5	26,4	30,82	6,29	0,6
українсько-угорський	16,3	19,5	26,4	30,82	6,29	0,6
українсько-румунський	12,7	18,2	25,3	28,5	5,1	10,2
українсько-молдовський	9,7	18,8	30,4	20,3	13	7,7
українсько-російський	28,6	29,8	18,5	11,2	1,1	10,7
українсько-білоруський	18,4	19,7	23,8	20,5	9,2	8,3

Розвиток транскордонного співробітництва в українсько-польському транскордонному регіоні респонденти оцінили як середній – 3 бали (27,3% опитаних респондентів). При цьому найвищий рівень розвитку транскордонного співробітництва респонденти відмітили у сферах водопостачання та поводження з відходами (21,43% 5-ти бальних оцінок) та сфері туризму (21,43% 5-ти бальних оцінок); найнижчий – у добувній промисловості (19,64% 1-но бальних оцінок) та будівництві (19,64% 1-но бальних оцінок).

Дещо вищий рівень розвитку транскордонного співробітництва на думку респондентів спостерігається в українсько-угорському та українсько-словацькому транскордонних регіонах – 30,82% всіх опитаних респондентів оцінили його у 4 бали. У цих регіонах найнижчий рівень розвитку транскордонного співробітництва відзначено у добувній промисловості (19,64% 1-но бальних оцінок) та фінансовій і страховій діяльності (15,38% 1-но бальних оцінок), а найвищий – у водопостачанні та поводженні з відходами (30% 5-ти бальних оцінок) та сфері освіти (20% 5-ти бальних оцінок). Слід зазначити, що у цих регіонах експерти відмічають розвиток транскордонного співробітництва практично за всіма видами економічної діяльності, відповідно лише 0,6% (середнє значення оцінки) опитаних вважає, що транскордонне співробітництво є відсутнє.

В українсько-румунському транскордонному регіоні найбільша частка опитаних респондентів (28,5%) оцінила розвиток транскордонного співробітництва у 4 бали. Найвищий рівень розвитку транскордонного співробітництва відмічають у сфері туризму (23,81% 5-ти бальних оцінок) та сферах водопостачання та поводження з відходами (19,05% 5-ти бальних оцінок), а найнижчий - у фінансовій і страховій діяльності (19,23%

1-но бальних оцінок), добувній промисловості (13,46% 1-но бальних оцінок) та операціях з нерухомим майном (13,46% 1-но бальних оцінок).

Розвиток транскордонного співробітництва в українсько-молдовському транскордонному регіоні на думку 30,4% всіх респондентів оцінено у 3 бали. При цьому 13% опитаних експертів оцінюють його у 5 балів. Зокрема найвищий рівень розвитку транскордонного співробітництва відмічається у сфері туризму та охорони здоров'я (по 18,2% 5-ти бальних оцінок), а найнижчий - у фінансовій і страховій діяльності (25% 1-но бальних оцінок).

З огляду на розпочату Росією військову агресію проти України транскордонне співробітництво в українсько-російському транскордонному регіоні зазнало суттєвих системних змін. 29,8% всіх опитаних експертів оцінили рівень його розвитку у 2 бали; 28,6% - в 1 бал. Найвищий рівень розвитку респонденти зазначили у сфері освіти та оптової і роздрібною торгівлі.

В українсько-білоруському транскордонному регіоні 23,8% експертів оцінили рівень розвитку транскордонного співробітництва у 3 бали. Найнижчий рівень розвитку транскордонного співробітництва спостерігається у добувній промисловості (14,89% 1-но бальних оцінок), постачанні електроенергії, газу тощо (13,83% 1-но бальних оцінок) і операціях з нерухомим майном (11,7% 1-но бальних оцінок). 12,77% опитаних експертів оцінили у 5 балів рівень його розвитку у сфері освіти, 12,77% - у сфері туризму, а також добувній промисловості та сільському господарстві (по 10,64% відповідно).

З огляду на складність та багаторівневість взаємодій, які виникають у транскордонному просторі, відбувається трансформація існуючих форм транскордонного співробітництва та розвиваються нові їх форми. З метою визначення ефективності існуючих форм транскордонного співробітництва респондентам було запропоновано вибрати з пропонованого переліку п'ять форм, які на їх думку є найбільш дієвими у стимулюванні розвитку регіону, який вони представляють (див. рис. 5).

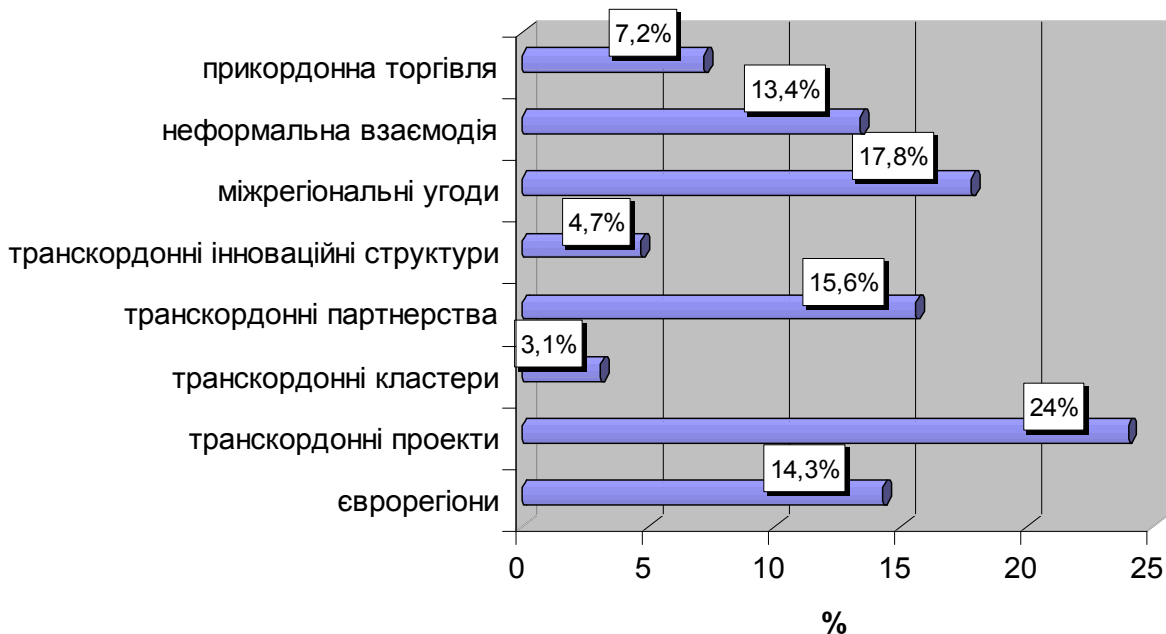

Рис. 5. Оцінка дієвості форм транскордонного співробітництва щодо їх впливу на розвиток регіону

Транскордонні проекти та Угоди щодо транскордонного співробітництва на думку експертів на сьогодні є найбільш дієвими у їх впливі на розвиток регіонів. У той же час транскордонні інноваційні структури (промислові, транспортно-логістичні парки тощо), транскордонні кластери та єврорегіони, які потенційно можуть залучити значно більше

Сучасні тенденції розвитку транскордонного співробітництва за участю прикордонних регіонів України: соціологічна оцінка

інвестицій у розвиток відповідних територій та ефективніше використати існуючий потенціал прикордонних територій, на сьогодні не відіграють вагомій ролі у розвитку регіонів.

Дещо різниться думка щодо дієвості існуючих форм транскордонного співробітництва в розрізі прикордонних територій України, які формують відповідні транскордонні регіони. Зокрема, всі експерти, які представляють прикордонні області України українсько-молдовського транскордонного регіону (ТР) зазначили транскордонні проекти як одну з 5 найбільш дієвих форм. У той же час всі експерти прикордонних областей України українсько-словацького та українсько-угорського ТР вважають, що саме підписання та реалізація Угод щодо транскордонного співробітництва стали визначальним фактором транскордонного розвитку їх регіонів. Розподіл оцінок респондентів у розрізі відповідних ТР щодо дієвості форм транскордонного співробітництва наведений у таблиці 7.

Таблиця 7

Оцінка дієвості форм транскордонного співробітництва в розрізі прикордонних територій України, які формують відповідні транскордонні регіони, %*

	Форми транскордонного співробітництва	Прикордонні області України відповідного транскордонного регіону						
		українсько-польський	українсько-словацький	українсько-угорський	українсько-румунський	українсько-молдовський	українсько-російський	українсько-білоруський
1	Єврорегіон	17,35	12,77	12,77	14,55	20,34	19,57	14,42
2	Транскордонні проекти	21,43	19,15	19,15	22,73	25,42	19,57	24,04
3	Транскордонні кластери	2,04	2,13	2,13	1,82	1,69	6,52	0,00
4	Транскордонне партнерство	15,31	19,15	19,15	19,09	13,56	6,52	13,46
5	Транскордонні інноваційні структури	6,12	6,38	6,38	3,64	1,69	4,35	3,85
6	Угоди щодо транскордонного співробітництва	15,31	21,28	21,28	17,27	15,25	19,57	16,35
7	Неформальна взаємодія	12,24	12,77	12,77	16,36	15,25	13,04	15,38
8	Прикордонна торгівля	10,20	6,38	6,38	4,55	6,78	10,87	12,50
	<i>Всього</i>	100	100	100	100	100	100	100

* % відповідей респондентів, пронормованих за загальною кількістю відповідей в розрізі кожної з форм транскордонного співробітництва.

Згідно Закону України «Про транскордонне співробітництво» метою транскордонного співробітництва є розвиток соціально-економічних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших зв'язків між суб'єктами та учасниками транскордонного співробітництва. При цьому суб'єктами транскордонного співробітництва визначено територіальні громади, їх представницькі органи, місцеві органи виконавчої влади України, що взаємодіють з територіальними громадами та відповідними органами влади інших держав у межах своєї компетенції, встановленої чинним законодавством та угодами про транскордонне співробітництво. Учасниками транскордонного співробітництва можуть бути юридичні та фізичні особи, громадські організації, що беруть участь у транскордонному співробітництві. З метою оцінки участі окремих суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва у відповідних регіонах респондентам було запропоновано визначити за п'ятибальною шкалою рівень їх активності (від 1 (низька активність) до 5 (висока активність)).

Представники органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади прикордонних областей України оцінили активність громадських організацій на рівні 3,62 балів, органів місцевого самоврядування - 3,44, місцевих органів виконавчої влади та територіальні громади - 3,36 балів. Щодо діяльності юридичних осіб (бізнес-структур), фізичних осіб-підприємців та фізичних осіб-мешканців, то респонденти оцінюють їх діяльність радше незадовільно, ніж задовільно - на 2,87, 2,71 та 2,56 балів, відповідно.

Розподіл відповідей респондентів стосовно рівня активності суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва представлено у таблиці 8.

Таблиця 8

Рівень активності окремих суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва, %*

СУБ'ЄКТИ ТА УЧАСНИКИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	Од. виміру	Рівень активності				
		1	2	3	4	5
Місцеві органи виконавчої влади	%	4,6	19,5	27,6	32,2	16,1
Органи місцевого самоврядування	%	6,9	9,2	36,8	27,6	19,5
Територіальні громади	%	10,7	20,2	34,5	28,6	6
Юридичні особи (бізнес-структури)	%	10,8	26,5	30,1	30,1	2,4
Фізичні особи - підприємці	%	16,5	25,3	31,6	24,1	2,5
Фізичні особи - мешканці	%	22,7	29,3	22,7	20	5,3
Громадські організації	%	6,9	6,9	25,3	39,1	21,8

 - Найвищий % серед опитаних - Вищий % серед опитаних - Середній % серед опитаних

*Кольором позначено найвищий, вищий і середній відсоток серед опитаних від кількості відсотків з загального результату опитаних по кожному суб'єкту окремо.

На думку 39,1% опитаних респондентів найбільш активними суб'єктами та учасниками транскордонного співробітництва є на сьогодні громадські організації. Також високий рівень активності притаманний на їх думку місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування, 32,2 % і 27,6 % відповідно. Найменш активними суб'єктами та учасниками є фізичні особи-мешканці, про що зазначили 22,7 % респондентів. Лише 4,6 % вважають найменш активними суб'єктами місцеві органи виконавчої влади.

Середнім рівнем активності характеризуються територіальні громади (34,5 % опитаних), представники юридичних осіб (бізнес-структур) і фізичні особи – підприємці (більше 30 % опитаних).

Думка респондентів стосовно рівня активності окремих суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва в розрізі транскордонних регіонів представлена у таблиці 9.

Таблиця 9

Рівень активності окремих суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва в розрізі транскордонних регіонів*

Суб'єкти	Прикордонні області України відповідного транскордонного регіону						
	Українсько-польський ТКР	Українсько-словацький ТКР	Українсько-румунський ТКР	Українсько-угорський ТКР	Українсько-молдовський ТКР	Українсько-російський ТКР	Українсько-білоруський ТКР
Місцеві органи виконавчої влади	3,05	3,30	3,63	3,30	3,87	3,18	3,43
Органи місцевого самоврядування	3,95	4,40	3,96	4,40	3,93	3,00	3,45
Територіальні громади	3,38	3,60	3,27	3,60	3,40	2,91	3,29
Юридичні особи (бізнес-структури)	2,89	3,10	2,70	3,10	2,73	2,46	2,86
Фізичні особи_підприємці	2,80	2,40	2,46	2,40	2,71	2,75	3,28
Фізичні особи_мешканці	3,13	2,83	2,41	2,83	2,93	2,80	2,84
Громадські організації	3,81	4,10	4,19	4,10	4,29	3,64	3,73

*кольором зазначено найбільший бал активності

Сучасні тенденції розвитку транскордонного співробітництва за участю прикордонних регіонів України: соціологічна оцінка

Представники української частини українсько-румунського, українсько-молдовського та українсько-білоруського транскордонних регіонів найактивнішими вважають громадські організації: 4,19, 4,29 та 3,76 балів відповідно. Причиною цього є висока активність останніх у Програмах транскордонного співробітництва, що діють на їх території.

На думку опитаних експертів активними суб'єктами транскордонного співробітництва українсько-російського транскордонного регіону також є місцеві органи виконавчої влади через історично сформовану сильну виконавчу вертикаль влади у цьому регіоні.

Респонденти тих прикордонних територій України, які межують з країнами - членами ЄС, зазначили найактивнішими у сфері транскордонної співпраці органи місцевого самоврядування.

40% опитаних респондентів українсько-польського транскордонного регіону найвищу активність (5 балів) зазначають у органах місцевого самоврядування, високу активність (4 бали) у юридичних структурах (42,11%) та громадських організаціях (38,10%). На думку 20% опитаних – найменш активними є фізичні особи – підприємці (1 бал).

Опитувані експерти прикордонних територій України українсько-словацького та українсько-угорського транскордонних регіонів вважають, що найактивнішими в транскордонній співпраці є органи місцевого самоврядування (60%), а близько половини респондентів активними вважають громадські організації. 20% опитаних зазначають низьку активність фізичних осіб – підприємців.

У розвитку українсько-румунського транскордонного регіону на думку 38,46% респондентів відповідних прикордонних регіонів найбільш активну роль (5 балів) відіграють громадські організації, 51,85% опитаних вважає активними (4 бали) місцеві органи виконавчої влади та 40% - органи місцевого самоврядування. 15,38 % та 18,18 % респондентів відзначили найнижчу активність (1 бал) серед фізичних осіб – підприємців та фізичних осіб – мешканців, відповідно.

Респонденти прикордонних територій українсько-молдовського транскордонного регіону відмічають високу активність місцевих органів виконавчої влади (46,67%) та територіальних громад (40%). 14,29% ж респондентів зазначили, що найменш активними з поміж решта учасників та суб'єктів транскордонного співробітництва є фізичні особи – підприємці та фізичні особи – мешканці.

45,45% респондентів прикордонних територій українсько-російського транскордонного регіону відмітили високу активність (4 бали) у транскордонному співробітництві свого регіону територіальних громад, 46,15% опитаних відзначають середню активність (3 бали) юридичних осіб (бізнес - структур) та на думку 15,38% низькою є активність органів місцевого самоврядування.

Серед опитаних експертів прикордонних територій українсько-білоруського транскордонного регіону найбільша їх частка (50%) оцінили активність громадських організацій у 4 бали, органів місцевого самоврядування у 3 бали (41,38% респондентів). 20% опитаних респондентів оцінили активність фізичних осіб - мешканців в 1 бал.

На сьогодні існує ряд перешкод, які суттєво стримують розвиток транскордонного співробітництва. Респондентам було запропоновано вибрати п'ять найбільш істотних на їх думку перешкод. Чотири з п'яти респондентів вважають нестабільну політичну ситуацію як одну з найбільш істотних перешкод у розвитку транскордонного співробітництва. Практично кожний другий експерт наголошує на важливості усунення таких перешкод як низький рівень фінансового забезпечення, неузгодженість законодавства та надмірна централізація прийняття рішень. Лише кожний десятий експерт зазначив, що істотною перешкодою є незацікавленість іноземної сторони у співробітництві (див. рис. 6).

Розділ 2

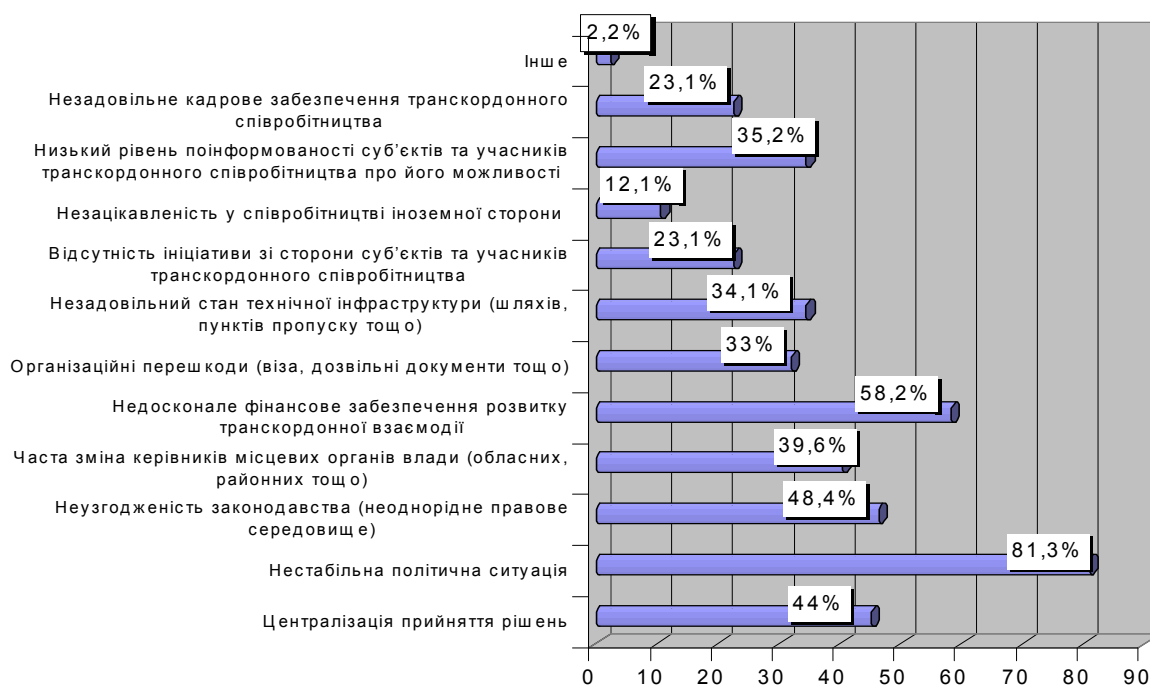

Рис. 6. Основні перешкоди у розвитку транскордонного співробітництва

Результати опитування стосовно основних перешкод у розвитку транскордонного співробітництва в розрізі транскордонних регіонів наведені у таблиці 10.

Таблиця 10
Основні перешкоди у розвитку транскордонного співробітництва в розрізі прикордонних територій України, які формують відповідні транскордонні регіони*

1	Перешкоди транскордонної взаємодії	Прикордонні області України відповідного транскордонного регіону						
		українсько-польський	українсько-словацький	українсько-угорський	українсько-румунський	українсько-молдовський	українсько-російський	українсько-білоруський
2	3	4	5	6	7	8	9	
1	Централізація прийняття рішень	11,43	8,51	8,51	8,06	11,48	14,00	9,93
2	Нестабільна політична ситуація	17,14	19,15	19,15	18,55	16,39	22,00	20,57
3	Неузгодженість законодавства (неоднорідне правове середовище)	11,43	14,89	14,89	16,13	13,11	8,00	9,93
4	Часта зміна керівників місцевих органів влади (обласних, районних тощо)	12,38	12,77	12,77	9,68	6,56	8,00	10,64
5	Недосконале фінансове забезпечення розвитку транскордонної взаємодії	14,29	12,77	12,77	13,71	11,48	12,00	14,89
6	Організаційні перешкоди (віза, дозвільні документи тощо)	11,43	10,64	10,64	9,68	4,92	12,00	7,09
7	Незадовільний стан технічної інфраструктури (шляхів, пунктів пропуску тощо)	6,67	6,38	6,38	6,45	11,48	4,00	7,80
8	Відсутність ініціативи зі сторони суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва	1,90	0,00	0,00	2,42	3,28	6,00	4,96

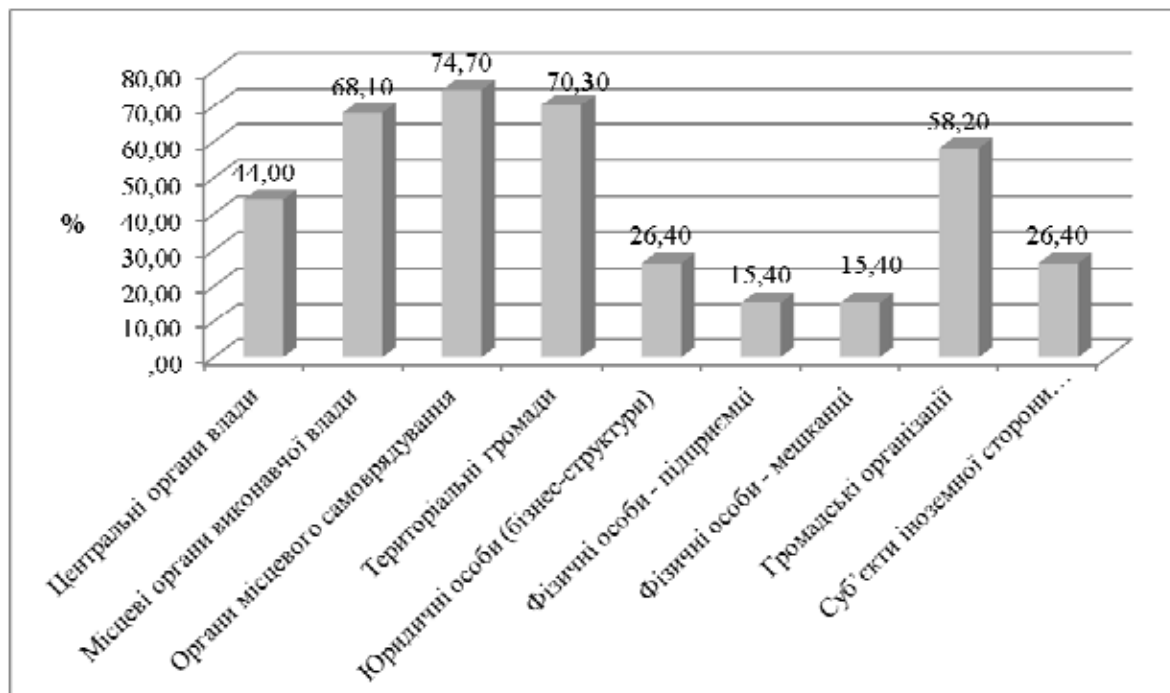
Сучасні тенденції розвитку транскордонного співробітництва за участю прикордонних регіонів України: соціологічна оцінка

Продовження таблиці 10

1	2	3	4	5	6	7	8	9
9	Незацікавленість у співробітництві іноземної сторони	0,95	2,13	2,13	3,23	0,00	2,00	2,13
10	Низький рівень поінформованості суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва про його можливості	7,62	6,38	6,38	2,42	8,20	4,00	8,51
11	Незадовільне кадрове забезпечення транскордонного співробітництва	3,81	4,26	4,26	8,06	13,11	8,00	3,55
12	Інше	0,95	2,13	2,13	1,61	0,00	0,00	0,00
	<i>Всього</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>

Нестабільна політична ситуація є основною перешкодою у розвитку українсько-російського та українсько-білоруського транскордонних регіонів. Значно вагомішими є перешкоди стосовно неузгодженості законодавства та частой зміни керівництва місцевих органів влади у транскордонних регіонах за участі прикордонних територій країн-членів ЄС. Найбільш суттєвими перешкодами розвитку українсько-молдовського транскордонного регіону респонденти вважають незадовільне кадрове забезпечення транскордонного співробітництва та незадовільний стан технічної інфраструктури.

Зважаючи на не надто високу активність у сфері транскордонного співробітництва, наявність низки перешкод у його розвитку, важливим є визначення ініціаторів його активізації на рівні регіону. На думку 74,70% респондентів саме органи місцевого самоврядування повинні стати ініціаторами такої співпраці. 70,30% опитуваних вважають, що саме територіальні громади є відповідальними за розвиток транскордонного співробітництва. 68,10% респондентів вважають, що ініціатива повинна йти від місцевих органів виконавчої влади. Найменша кількість респондентів (15,40%) ініціаторами вбачають фізичних осіб – підприємців та фізичних осіб – мешканців. Більша половина опитаних (58,20%) вважає, що ініціативу повинні взяти на себе громадські організації (див. рис. 7).

* сума відповідей не становить 100%, оскільки респонденти могли обирати декілька запропонованих варіантів.

Рис. 7. Суб'єкти, які повинні стати ініціаторами активізації транскордонного співробітництва в регіоні*

Відмінною є думка респондентів щодо визначення ініціатора активізації транскордонного співробітництва в розрізі транскордонних регіонів (див. табл. 11).

Так, на думку 21,84% респондентів прикордонних територій українсько-польського транскордонного регіону ініціаторами співробітництва повинні стати органи місцевого самоврядування. А 25,71% опитаних представників українсько-угорського та українсько-словацького транскордонних регіонів вважають, що ініціаторами мають бути як представники органів місцевого самоврядування, так і територіальні громади.

Таблиця 11

Суб'єкти, які повинні стати ініціаторами активізації транскордонного співробітництва в українській частині відповідних транскордонних регіонів, %

Суб'єкти	Прикордонні області України відповідного транскордонного регіону						
	українсько-польський	українсько-словацький	українсько-румунський	українсько-угорський	українсько-молдовський	українсько-російський	українсько-білоруський
1	2	3	4	5	6	7	8
Центральні органи влади	6,90	5,71	7,62	5,71	9,09	9,80	13,74
Місцеві органи виконавчої влади	14,94	17,14	19,05	17,14	21,21	19,61	16,79
Органи місцевого самоврядування	21,84	25,71	20,00	25,71	19,70	15,69	16,79
Територіальні громади	18,39	25,71	23,81	25,71	22,73	15,69	11,45
Юридичні особи (бізнес-структури)	8,05	5,71	3,81	5,71	4,55	5,88	7,63
Фізичні особи - підприємці	3,45	0,00	0,95	0,00	1,52	3,92	6,87
Фізичні особи - мешканці	5,75	0,00	1,90	0,00	4,55	5,88	6,11
Громадські організації	14,94	14,29	17,14	14,29	13,64	13,73	12,98
Суб'єкти іноземної сторони транскордонного співробітництва	5,75	5,71	5,71	5,71	3,03	9,80	7,63

* Згідно думки респондентів української частини транскордонних регіонів кольором зазначено ініціатора активізації транскордонного співробітництва.

Щодо українсько-румунського та українсько-молдовського транскордонних регіонів, то перевага у ініціативності надається територіальним громадам (на думку 23,81% та 22,73% опитаних респондентів, відповідно). Експерти прикордонних територій українсько-російського транскордонного регіону зазначають необхідність прояву ініціативи саме місцевими органами виконавчої влади. Рівнозначними на думку експертів є органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування у їх впливі на розвиток транскордонного співробітництва в рамках українсько-білоруського транскордонного регіону (по 16,79%, відповідно).

Менше 10% респондентів майже в усіх транскордонних регіонах (за винятком українсько-білоруського) відмітили, що вбачають ініціаторами активізації транскордонного співробітництва юридичні особи (бізнес-структури), фізичні особи – підприємці та фізичні особи – мешканці, суб'єкти іноземної сторони транскордонного співробітництва та центральні органи влади.

Зважаючи на багатоаспектність транскордонного співробітництва важливим залишається визначення тих сфер суспільного життя, розвиток яких є пріоритетним на цих чи інших прикордонних територіях. Відповідно, респондентам було запропоновано вибрати ті види економічної діяльності, які на їх думку є першочерговими і за якими слід розвивати транскордонне співробітництво.

Сучасні тенденції розвитку транскордонного співробітництва за участю прикордонних регіонів України: соціологічна оцінка

На думку респондентів необхідно активізувати транскордонне співробітництво (ТКС) за такими видами економічної діяльності як сільське господарство (78%), туризм (53,8%), переробна промисловість (51,6%), освіта (44,0%) та водопостачання, водовідведення й утилізація відходів (40,7%). Найменш ефективним, на думку опитуваних експертів, є розвиток транскордонного співробітництва у сфері фінансових і страхових послуг (2,2%) та операцій з нерухомістю (4,4%).

Результати опитування респондентів в розрізі транскордонних регіонів наведені у табл. 12.

Таблиця 12

Розподіл відповідей респондентів стосовно видів економічної діяльності, які необхідно першочергово розвивати в розрізі транскордонних регіонів, %

Пріоритетні види економічної діяльності	Прикордонні області України відповідного транскордонного регіону						
	українсько-польський	українсько-словацький	українсько-угорський	українсько-румунський	українсько-молдовський	українсько-російський	українсько-білоруський
Сільське, лісове та рибне господарство	15,24	18,18	18,18	16,95	18,06	16,07	15,69
Добувна промисловість	0,95	2,27	2,27	0,85	0	1,79	5,23
Переробна промисловість	7,62	9,09	9,09	11,86	13,89	14,29	7,19
Постачання електроенергії, газу тощо	2,86	4,55	4,55	3,39	2,78	0	5,23
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	10,48	11,36	11,36	12,71	15,28	1,79	7,19
Будівництво	4,76	2,27	2,27	3,39	4,17	7,14	5,88
Оптова та роздрібна торгівля	5,71	0	0	0	6,94	8,93	7,84
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	0,95	0	0	4,24	4,17	5,36	3,92
Діяльність готелів та ресторанів	5,71	9,09	9,09	6,78	1,39	1,79	2,61
Інформація та телекомунікація	5,71	4,55	4,55	3,39	0	1,79	3,27
Фінансова та страхова діяльність	0	0	0	0	0	0	0
Операції з нерухомим майном	0,95	0	0	0	0	1,79	2,61
Професійна, наукова та технічна діяльність	3,81	4,55	4,55	7,63	2,78	10,71	4,58
Освіта	13,33	13,64	13,64	8,47	6,94	5,36	8,50
Охорона здоров'я	7,62	6,82	6,82	7,63	5,56	8,93	9,15
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (сфера туризму)	12,38	13,64	13,64	11,86	16,67	10,71	8,50
Надання інших видів послуг	0,95	0	0	0,85	1,39	1,79	1,31
Інше	0,95	0	0	0	0	1,79	1,31
Всього	100	100	100	100	100	100	100

Як свідчать дані таблиці 12 сільське, лісове та рибне господарство, як пріоритетний вид ТКС, превалює у всіх сімох транскордонних регіонах, причому найбільше (18,18%) в українсько-словацькому та українсько-угорському транскордонних регіонах, а найменше – в українсько-польському ТКР (15,24%). На другому місці серед пріоритетних видів економічної діяльності в українсько-польському транскордонному регіоні знаходиться освітня галузь (13,33%), в українсько-словацькому та українсько-угорському ТКР – сфери освіти та туризму (13,64%), в українсько-румунському – водопостачання та поводження з відходами (12,71%), в українсько-молдовському – туризм (16,67%), в українсько-російському – переробна промисловість (14,29%), в українсько-білоруському – освіта та туризм (8,50%).

З метою дослідження впливу транскордонного співробітництва на розвиток прикордонних територій респондентам запропоновано було зазначити, на які аспекти розвитку їх регіонів воно впливає чи не впливає. Більшість опитуваних переконані, що транскордонне співробітництво сприяє активізації зовнішньоекономічної діяльності (10,5% респондентів), розвитку культури (10,3%), збільшенню обсягів надходження інвестицій (10,2%), розвитку науки та освіти (9,6%), розвитку підприємництва та охорони здоров'я (8,9%). На думку експертів найменше воно впливає на формування єдиного ринку праці (6,8%).

Розподіл відповідей респондентів щодо напрямів впливу транскордонного співробітництва в розрізі транскордонних регіонів наведено у табл. 13.

Таблиця 13

Розподіл відповідей опитуваних щодо напрямів впливу транскордонного співробітництва за транскордонними регіонами, %*

Напрями впливу ТКС	Прикордонні області України відповідного транскордонного регіону						
	українсько-польський	українсько-словацький	українсько-угорський	українсько-румунський	українсько-молдовський	українсько-російський	українсько-білоруський
1	2	3	4	5	6	7	8
збільшення обсягів надходження інвестицій	90,91	90	90	92	93,33	63,64	87,10
активізація зовнішньоекономічної діяльності	90,91	90	90	92	93,33	81,82	90,32
розвиток підприємницької діяльності	72,73	50	50	72	86,67	63,64	87,10
зміцнення взаємної екологічної безпеки	90,91	90	90	92	93,33	54,55	80,65
створення єдиного ринку праці (розширення можливостей для працевлаштування мешканців прикордонних територій)	86,36	90	90	56	53,33	63,64	74,19
розвиток прикордонної інфраструктури	90,91	80	80	76	93,33	90,91	93,55
розширення можливостей виходу на ринки товарів та послуг сусідніх країн	81,82	60	60	64	86,67	72,73	87,10
формування фінансової самодостатності територіальних громад	81,82	80	80	68	60	54,55	83,87
розвиток науки та освіти	90,91	90	90	88	73,33	72,73	83,87
розвиток охорони здоров'я	81,82	70	70	80	73,33	63,64	83,87
розвиток культури	90,91	90	90	96	100,00	81,82	87,10
інше	4,55	0	0	0	0	9,09	9,68

Розвиток транскордонного співробітництва впливає в першу чергу на активізацію зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) (у 3 з 7 транскордонних регіонів). В українсько-румунському та українсько-молдовському ТКР воно забезпечує розвиток культури, а в українсько-російському та українсько-білоруському ТКР - розвиток прикордонної інфраструктури. Причому в українсько-польському ТКР їй не поступаються збільшення інвестицій, розвиток науки, освіти, культури, прикордонної інфраструктури, посилення екобезпеки, в українсько-словацькому та українсько-угорському ТКР – інвестиції, екобезпека, формування єдиного ринку праці, розвиток науково-освітньої та культурної сфер. На другому місці серед напрямів впливу ТКС в українсько-польському транскордонному регіоні знаходяться охорона здоров'я, фінансова самодостатність територіальних громад, вихід на ринки сусідніх країн, в українсько-словацькому та українсько-угорському ТКР – прикордонна інфраструктура та фінансова самодостатність громад, в українсько-румунському – екобезпека, інвестиції, ЗЕД, в українсько-молдовському – екобезпека, інвестиції, ЗЕД та прикордонна інфраструктура, в

Сучасні тенденції розвитку транскордонного співробітництва за участю прикордонних регіонів України: соціологічна оцінка

українсько-російському – ЗЕД та культура, в українсько-білоруському – ЗЕД, охорона здоров'я, наука, освіта, культура.

Основним чинником ефективної взаємодії у транскордонному просторі між усіма суб'єктами та учасниками транскордонного співробітництва є інформаційне забезпечення. Інформаційне забезпечення транскордонного співробітництва – «це цілеспрямована діяльність зацікавлених суб'єктів, пов'язана зі збором, фіксацією, обробкою, накопиченням, зберіганням і використанням відомостей, повідомлень, будь-яких інших даних, необхідних для повноцінного й ефективного функціонування цих суб'єктів задля реалізації відповідної політики держави»¹⁵.

В Україні інформаційному забезпеченню ТКС не надають суттєвого значення, так як досі не створена ефективна система збору і обробки транскордонної статистичної інформації, а також моніторингу за реалізацією транскордонних проектів на українській стороні. У той же час, наприклад, у сусідній Польщі збір, обробка і аналіз статистичної інформації є компетенцією спеціального відділу Головного статистичного управління - Центру досліджень транскордонних регіонів і єврорегіональної статистики (Ośrodek Badań Obszarów Transgranicznych i Statystyki Euroregionalnej), який постійно відслідковує транскордонні процеси.

В Україні, згідно результатів проведеного опитування (див. рис. 8), інформацію про транскордонні програми органи регіональної влади переважно отримують з офіційних веб-сторінок інституцій країн-членів ЄС (66,7%), міжнародних організацій (МО) та фондів (72,2%). Частково їм надають інформацією місцеві органи влади (63,3%), суб'єкти іноземної сторони ТКС (43,3%), громадські організації (43,3%).

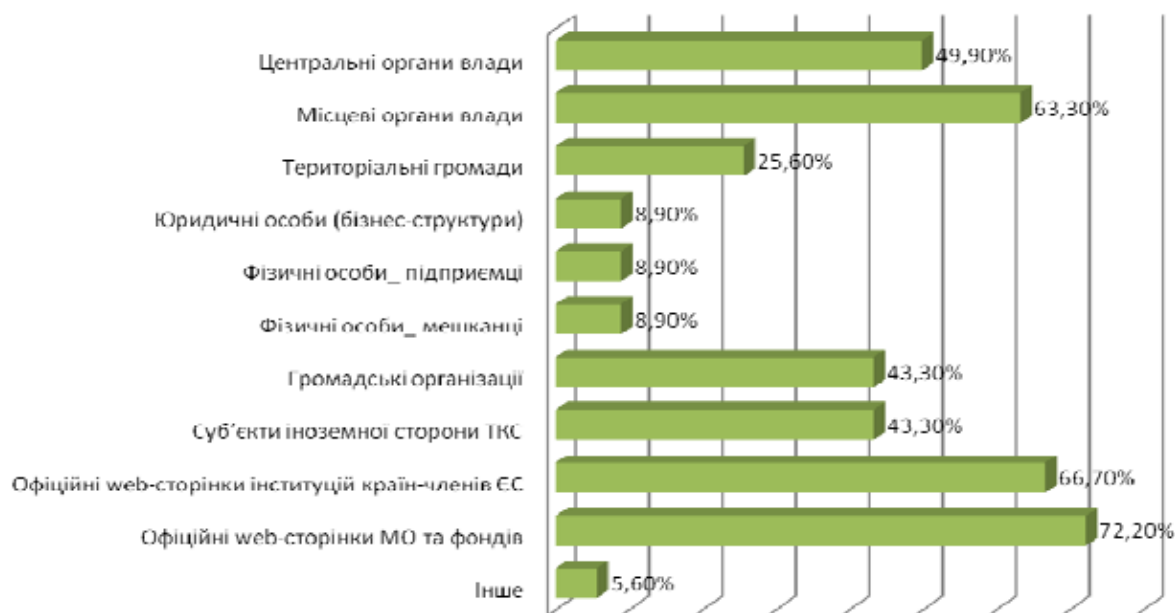

Рис. 8. Інформаційне забезпечення органів регіональної влади в рамках ТКС

Центральні органи влади не приділяють належної уваги інформаційному забезпеченню ТКС, разом з тим і самому ТКС як важливому інструменту розвитку прикордонного регіону, так як забезпечують регіональні органи влади транскордонною інформацією тільки на 49,9%.

¹⁵. Інформаційне забезпечення транскордонного співробітництва України: теоретичні аспекти : кол. моногр. / А. М. Митко, Б. М. Юськів, Н. П. Карпчук [та ін.] ; наук. ред. Є. Б. Тихомирова, за заг. ред. А. М. Митко. – Луцьк : Вежа-Друк, 2013. – 268 с.

Таблиця 14

Інформаційне забезпечення ТКС органів регіональної влади прикордонних територій України

		<i>Основні джерела, з яких отримують інформацію про ТКС</i>									
<i>Транскордонний регіон</i>	Центральні органи влади	Місцеві органи влади	Територіальні громади	Юридичні особи (бізнес-структури)	Фізичні особи - підприємці	Фізичні особи - мешканці	Громадські організації	Суб'єкти іноземної сторони ТКС	Офіційні інтернет-сторінки країн-членів ЄС	Офіційні інтернет-сторінки міжнародних організацій та фондів	Інше
Українсько-польський	27.3	72.7	45.5	13.6	13.6	13.6	45.5	54.5	72.7	81.8	4.5
Українсько-словацький	10.0	80.0	50.0	0.0	0.0	0.0	60.0	60.0	50.0	80.0	10.0
Українсько-угорський	10.0	80.0	50.0	0.0	0.0	0.0	60.0	60.0	50.0	80.0	10.0
Українсько-румунський	40.7	85.2	55.6	0.0	0.0	7.4	63.0	63.0	63.0	70.4	7.4
Українсько-молдовський	53.3	86.7	46.7	0.0	0.0	6.7	73.3	66.7	73.3	86.7	6.7
Українсько-російський	54.5	63.6	63.6	27.3	9.1	9.1	54.5	45.5	72.7	90.9	9.1
Українсько-білоруський	58.1	45.2	12.9	22.6	22.6	16.1	25.8	41.9	71.0	74.2	3.2

у розрізі транскордонних регіонів, %

Сучасні тенденції розвитку транскордонного співробітництва за участю прикордонних регіонів України: соціологічна оцінка

Дані таблиці 14 засвідчують, що від центральних органів влади України найбільше інформації про ТКС отримують прикордонні регіони українсько-білоруського і українсько-російського транскордонних регіонів, 58,1% і 54,5% відповідно. Водночас органи регіональної влади прикордонних територій українсько-польського, українсько-словацького і українсько-угорського транскордонних регіонів отримують менше 30% всієї інформації від центральних органів влади.

Прикордонні області Західної України основний обсяг інформації отримують з офіційних веб-джерел інституцій країн-членів ЄС, міжнародних організацій та фондів (близько 70%), а також від місцевих органів влади (близько 80%), громадських організацій (близько 60%) та суб'єктів іноземної сторони ТКС (близько 60%).

Щодо взаємодії регіональних органів влади із суб'єктами і учасниками ТКС (див. рис. 9), то на рівні областей інформацію про можливості розвитку ТКС розповсюджують переважно через офіційні сайти органів виконавчої влади та місцевого самоврядування – 22%. Найменше – шляхом видавництва буклетів та іншої інформаційної друкованої продукції (7%).

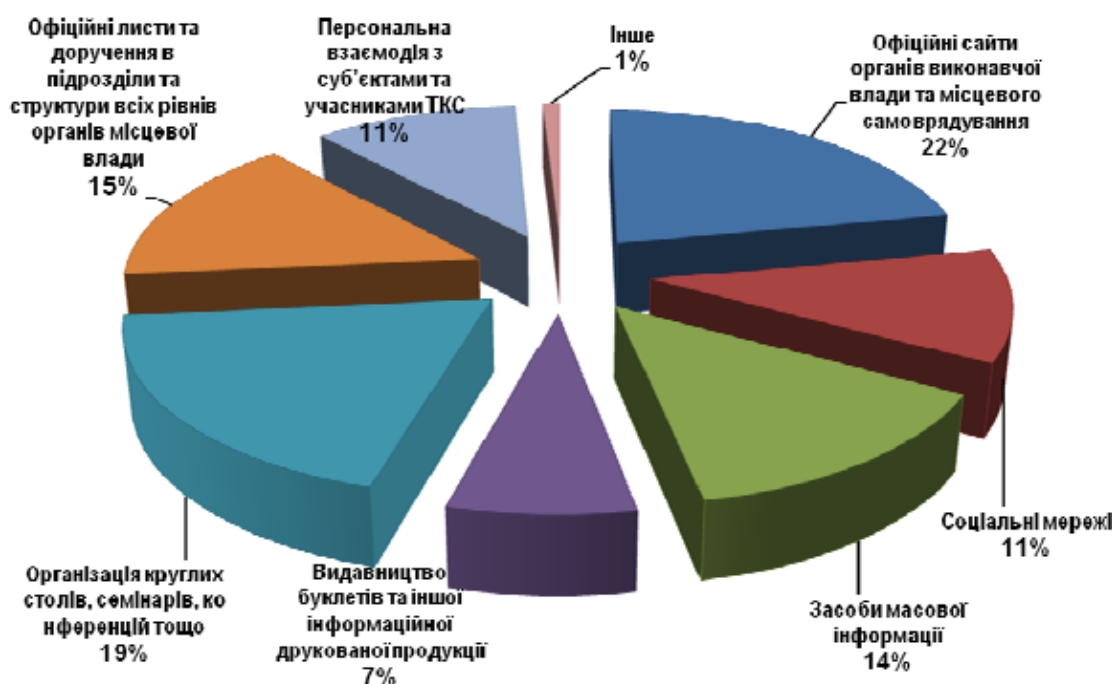

Рис. 9. Канали розповсюдження інформації про можливості розвитку транскордонного співробітництва органами регіональної влади серед його учасників і суб'єктів

У таблиці 15 відображені результати аналізу відповідей на питання щодо каналів розповсюдження інформації регіональними органами влади серед учасників і суб'єктів ТКС в розрізі транскордонних регіонів. Зазвичай органи виконавчої влади та місцевого самоврядування для розповсюдження інформації використовують свої офіційні сайти, організацію круглих столів, семінарів, конференцій тощо.

Лише менше 50% опитаних зазначили використання соціальних мереж для розповсюдження транскордонної інформації. Хоча на сьогодні це є досить ефективний спосіб просування інформації. По-перше, вони є економними; по-друге, відбувається прямий неформальний контакт із зацікавленими особами; по-третє, отримується ефект мультиплікатора розповсюдження інформації.

Резюмуючи, загалом по Україні система обміну інформації між українськими і іноземними партнерами є слабо налагоджена, що перешкоджає їх ефективній взаємодії. Низький рівень інформаційного забезпечення ТКС зі сторони центральних органів влади, недостатньо поінформована громадськість тощо, все це разом спричиняє низьку активність суб'єктів ТКС.

Таблиця 15
Розповсюдження трансграничної інформації органами регіональної влади серед учасників і суб'єктів ТКС прикордонних територій України в розрізі трансграничних регіонів, %

<i>Трансграничний регіон</i>	<i>Канали розповсюдження ТКС інформації</i>								Інше
	Офіційні сайти органів виконавчої влади та місцевого самоврядування	Соціальні мережі	Засоби масової інформації	Видавництво буклетів та іншої інформаційної друкованої продукції	Організація круглих столів, семінарів, конференцій тощо	Офіційні листи та доручення в підрозділи та структури всіх рівнів органів місцевої влади	Персональна взаємодія з суб'єктами та учасниками трансграничного співробітництва		
Українсько-польський	90.9	40.9	54.5	31.8	86.4	72.7	63.6	4.5	
Українсько-словацький	100.0	30.0	40.0	40.0	100.0	80.0	70.0	0.0	
Українсько-угорський	100.0	30.0	40.0	40.0	100.0	80.0	70.0	0.0	
Українсько-румунський	88.9	40.7	59.3	29.6	88.9	81.5	55.6	3.7	
Українсько-молдовський	100.0	53.3	93.3	40.0	93.3	73.3	60.0	6.7	
Українсько-російський	81.8	63.6	54.5	63.6	81.8	63.6	45.5	0.0	
Українсько-білоруський	86.7	46.7	53.3	23.3	70.0	63.3	46.7	3.3	

На завершення, респондентам було запропоновано висловити свою думку щодо першочергових кроків, які сприятимуть активізації трансграничного співробітництва у

Сучасні тенденції розвитку транскордонного співробітництва за участю прикордонних регіонів України: соціологічна оцінка

регіонах, які вони представляють. Ми класифікували їх за чотирма напрямками: інституційного, законодавчого, організаційного та фінансового характеру (див. рис. 10).

ІНСТИТУЦІЙНОГО ХАРАКТЕРУ	
•	формування та представлення широкому загалу моделі розвитку України з деталізацією механізмів її реалізації, інструментів, розробки плану заходів тощо;
•	децентралізація прийняття рішень;
•	більша самостійність регіонів щодо порядку ведення інвестиційної діяльності, встановлення бази оподаткування та пільг з оподаткування;
•	підвищення інституційної спроможності суб'єктів транскордонного співробітництва в частині підготовки та реалізації спільних транскордонних ініціатив;
•	організація влади та управління в країні на основі принципу «субсидіарності».
ЗАКОНОДАВЧОГО ХАРАКТЕРУ	
•	удосконалення існуючого законодавства у сфері транскордонного співробітництва;
•	потреба у створенні єдиного координуючого органу в системі центральних органів виконавчої влади, який би займався питаннями транскордонного співробітництва;
•	розвиток правової культури, виконання на практиці всіх норм і статей, прописаних у нормативно-правових документах;
•	врегулювання питань розмежування компетенцій всіх потенційних суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва;
•	адаптація національного законодавства до норм, правил і стандартів ЄС;
•	лібералізація візового режиму з перспективою встановлення безвізового режиму;
•	доступність та зрозумілість норм податкового законодавства;
•	передбачуваність та прогнозованість законодавчих ініціатив.
ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ХАРАКТЕРУ	
•	розробка, підписання та виконання планів заходів щодо реалізації діючих угод (міждержавних, між місцевими органами влади, учасниками єврорегіональних утворень тощо);
•	розширення потенційного кола учасників діючих єврорегіонів (зокрема включення Житомирської області до єврорегіону «Дніпро»);
•	розвиток прикордонної інфраструктури;
•	широке інформування потенційного кола учасників співробітництва, проведення презентацій кращих практик в інших регіонах;
•	активізація співпраці із суб'єктами іноземної сторони транскордонного співробітництва шляхом проведення двосторонніх зустрічей тощо;
•	кадрове забезпечення ТКС, підвищення кваліфікації спеціалістів ОБВ та ОМС у проектному менеджменті з метою підвищення активності залучення їх до проектів ТКС та МТД;
•	більш активне використання інструментів Східного партнерства та ЄС у фінансуванні програм транскордонного співробітництва;
•	ефективне та вчасне впровадження програм ТКС;
•	розвиток та впровадження нових форм транскордонного співробітництва;
•	створення електронної бази проектів ТКС та МТД з класифікатором в розрізі регіонів України.
ФІНАНСОВОГО ХАРАКТЕРУ	
•	удосконалення фінансового забезпечення розвитку транскордонної взаємодії;
•	формування фінансової самодостатності територіальних громад.
ЕКОНОМІЧНОГО ХАРАКТЕРУ	
•	підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, що сприятиме розвитку транскордонного ринку товарів та послуг тощо.

Рис. 10. Першочергові кроки, які сприятимуть активізації транскордонного співробітництва

Респонденти зі східних прикордонних регіонів в першу чергу зазначають необхідність мирного врегулювання збройного конфлікту на сході країни, який нівелював всі напрацювання у розвитку українсько-російського транскордонного регіону. Окремі респонденти наголошують на необхідності відкриття візових центрів (зокрема, Румунії та Угорщини в Івано-Франківській області), відкритті додаткових пунктів пропуску (Івано-Франківська область).

Отже, на сьогодні на думку лише близько половини респондентів транскордонне співробітництво активно розвивається. Найбільш дієвими формами транскордонного співробітництва у їх впливі на розвиток регіонів при цьому є транскордонні проекти та Угоди щодо транскордонного співробітництва. Транскордонні інноваційні структури, транскордонні кластери та єврорегіони не відіграють вагомої ролі у розвитку прикордонних регіонів. Водночас саме формування та налагодження функціонування нових форм транскордонного співробітництва сприятиме зростанню інвестиційних надходжень в економіку прикордонних територій та ефективному використанню потенціалу їх розвитку.

Виявлено збереження тенденції до посилення ролі окремих учасників транскордонного співробітництва (громадські організації), що є стримуючим фактором у посиленні транскордонних взаємодій та є результатом інституційних прогалин у формуванні нових форм мережевих взаємодій у транскордонному просторі. Європейський досвід використання можливостей єврорегіонального співробітництва дозволить розширити коло учасників співпраці суміжних територій та диверсифікувати механізми та інструменти такої співпраці.

Вагомими перешкодами розвитку транскордонного співробітництва є питання неузгодженості законодавства та частоті зміни керівництва місцевих органів влади у транскордонних регіонах за участі прикордонних територій країн-членів ЄС. Налагодження ефективної системи інформаційного забезпечення всіх суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва сприятиме нівелюванню існуючих перешкод та відкриватиме нові можливості для активізації співпраці в рамках транскордонних регіонів (зокрема через моніторинг ситуації на транскордонних ринках, попередження загроз економічній безпеці прикордонного регіону тощо).

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННИХ РЕГІОНІВ ЗА УЧАСТІ УКРАЇНИ

3.1. Українсько-польський транскордонний регіон.

Українсько-польський ТКР охоплює територію трьох прикордонних областей України (Волинська, Львівська та Закарпатська) та двох воєводств Республіки Польща (Люблінське та Підкарпатське). Загальна площа його території становить 97 678 км², де українська частина складає 54 720 км², а польська – 42 968 км². Він є густонаселеним регіоном - щільність населення становить 93,2 ос./км². На його території проживає 9109,5 тис. осіб.

Соціально-економічна характеристика розвитку українсько-польського транскордонного регіону. Одним з найпоказовіших показників, який комплексно відображає сучасний стан соціально-економічного розвитку ТКР є ВРП на особу. Динаміка цього показника в українсько-польському транскордонному регіоні наведена на рис. 11.

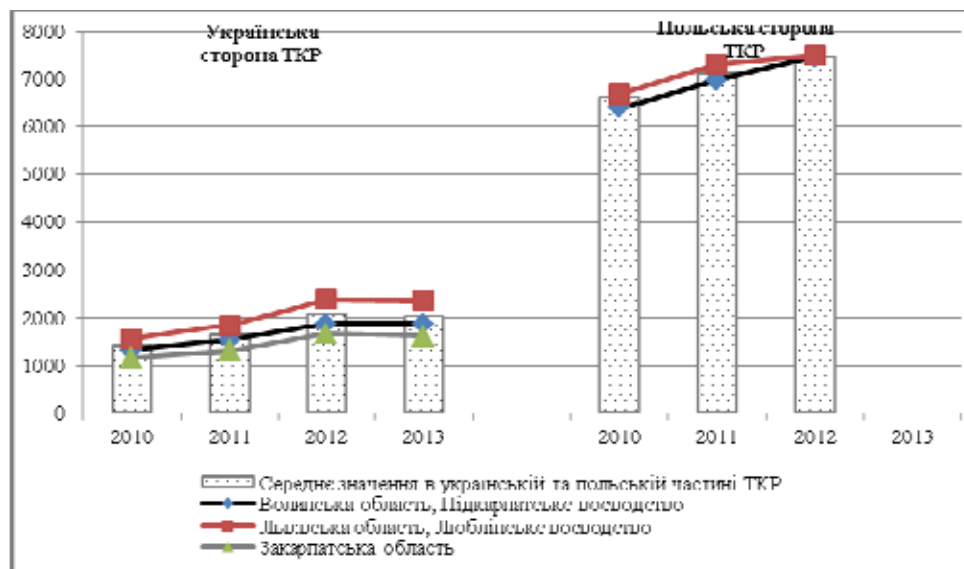

Рис. 11. Динаміка показника ВРП на одну особу в українсько-польському транскордонному регіоні, євро

Впродовж 2010-2012 рр. в українській частині ТКР спостерігалася незначна тенденція до зростання обсягу ВРП на одну особу, а в 2013 році він зменшився на 1,46% і склав 2054,97 євро/особу. Така ситуація спостерігалась загалом у всіх трьох областях країни, які входять до складу українсько-польського ТКР. У той же час загалом у країні значення цього показника зросло на 1,23% і становило 3154,2 євро/особу. Відхилення середнього значення ВРП на одну особу на прикордонних територіях української частини транскордонного регіону від його середнього значення загалом по країні у 2010 році становило 37,32%, а в 2013 році - 34,85% (див. додаток Б, табл. Б.1).

Висхідна тенденція щодо зростання обсягу ВВП на особу спостерігалася як у прикордонних областях Республіки Польщі (Підкарпатське та Люблінське воєводство), так і на загальнодержавному рівні. Відхилення середнього значення цього показника на прикордонних територіях польської частини ТКР від його середнього значення по країні з кожним роком зменшується і станом на 2012 рік склало 28,94%.

Співвідношення показників ВРП на особу у прикордонних регіонах України та Республіки Польщі становило 21% у 2010 році, а в 2012 році - вже 28%.

У 2013 році рівень безробіття (рис. 12) в українській частині транскордонного регіону населення у віці 15-70 років за методологією МОП становив 7,8%, що на 0,8% менше від рівня безробіття 2010 року. У той час в польській частині транскордонного регіону рівень безробіття станом на 2013 рік становив 14,28%, що в 1,15 рази перевищує показник 2010 року (12,40 %).

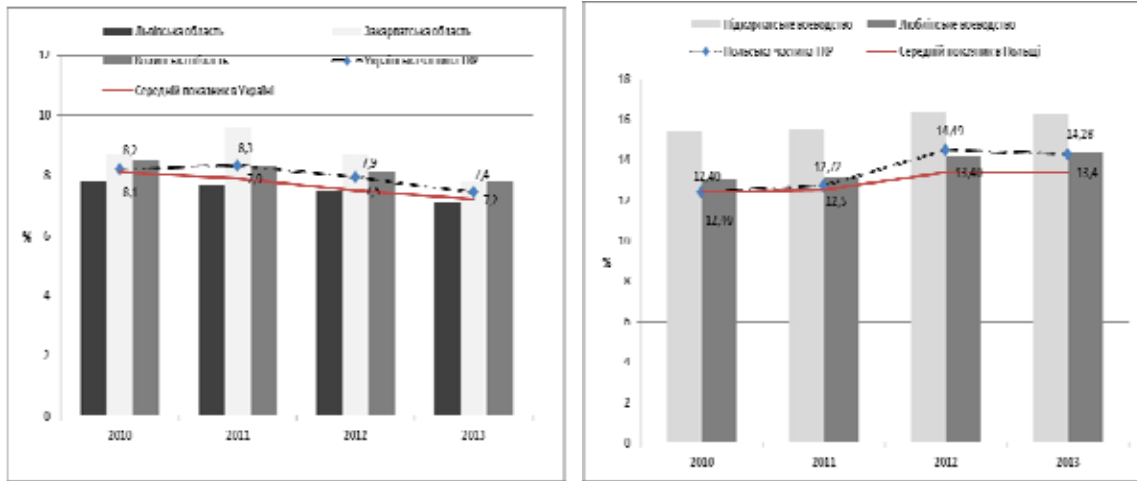

Рис. 12. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) в українсько-польському ТКР, та в Україні і Польщі в цілому, %

Співвідношення рівня безробіття в межах українсько-польського ТКР засвідчує практично двократне перевищення значення цього показника у прикордонних регіонах Польщі. Частково така ситуація пояснюється тим, що в Україні значна частина населення не стоїть на обліку в центрах зайнятості, а великий відсоток людей працює неофіційно.

Розмір середньомісячної заробітної плати в українській частині транскордонного регіону в 2013 році складав 31% від його значення у польській частині ТКР. Порівнюючи з 2010 роком, розрив між значеннями цього показника з різних боків кордону зменшився на 7%.

У середньому заробітна плата одного поляка у прикордонних воєводствах Польщі в 2013 році становила 802,73 євро, у той час як в середньому по країні - 908,07 євро, що на 13% більше. Заробітна плата одного українця у середньому по прикордонних регіонах українсько-польського ТКР становила 248,83 євро, а в середньому по Україні її величина склала 307,66 євро.

На рисунку 13 наведено середній рівень пенсії в українських та польських прикордонних регіонах українсько-польського ТКР та рівень пенсії в Україні і Польщі загалом.

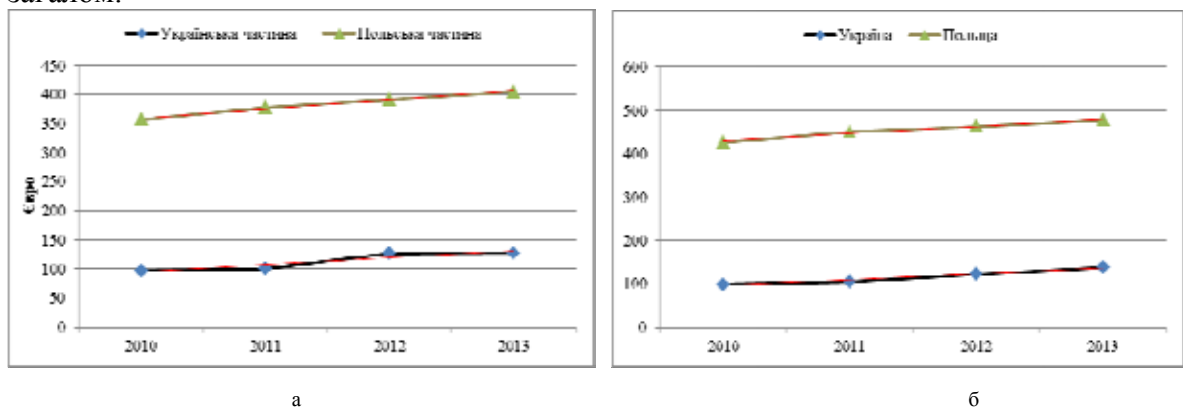

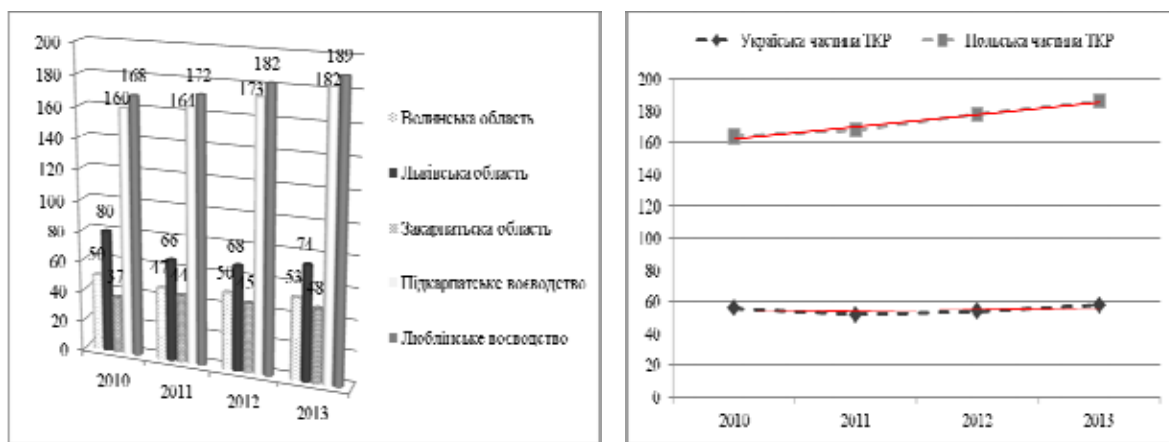
Рис. 13. Середній розмір пенсії на українській та польській частинах прикордонних регіонів українсько-польського транскордонного регіону (а) та в Україні та Польщі (б) загалом, євро

Середній розмір пенсії у Польщі у 2013 році був на 266,23 євро вищим, ніж в Україні. У свою чергу, відхилення рівня пенсії в українській частині транскордонного регіону до рівня пенсії польської частини становило 68,36%.

Спад інвестиційної активності призвів до падіння рівня інвестицій з розрахунку на одного мешканця. У 2013 році підприємства українського прикордоння освоїли 309,05 євро з розрахунку на одного мешканця, що на 37,23 євро менше у порівнянні з 2012 роком. Відхилення значення цього показника у прикордонних областях України відносно його середнього значення по країні зросло у 2013 році до 33,54% порівняно з 20,68% у 2011 році.

На кожного мешканця польської частини досліджуваного ТКР у 2013 році припало в середньому 1262,92 євро інвестицій, що на 15,46% менше, ніж в середньому по Польщі.

Для належного функціонування економіки українсько-польського транскордонного регіону велике значення має формування сприятливого підприємницького середовища (рис. 14).

а) б)
Рис. 14. Кількість суб'єктів підприємницької діяльності (підприємств – юридичних осіб) на 10 тис. осіб наявного населення

У 2013 році на 10 тис. осіб наявного населення на Львівщині функціонувало 74 підприємства – юридичних осіб, у той час, коли у 2010 році - 80. У Волинській та Закарпатській областях спостерігається тенденція до збільшення кількості підприємств з розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення. З кожним роком зростає кількість підприємств – юридичних осіб і в Люблінському та Підкарпатському воєводствах. У 2013 році відхилення української частини ТКР від польської за цим показником склало 68,54%.

Як в українській, так і в польській частині ТКР спостерігається тенденція до зростання кількості громадських організацій. Відхилення у кількості громадських організацій української частини ТКР до польської становить близько 50%. У європейському суспільстві третій сектор відіграє ключову роль у процесах управління територією, моніторингу діяльності органів влади та реалізації проектів розвитку території тощо.

Середнє значення кількості громадських організацій на 1000 осіб прикордонних територій як України, так і Польщі незначно відрізняються від їх середніх значень по країнах, а в окремих регіонах (зокрема, у Львівській області) перевищують їх. Східні прикордонні області Польщі та західні прикордонні області України активно беруть участь у всіх доступних операційних програмах ЄС і громадські організації є основними бенефіціарами фінансових ресурсів зі структурних фондів ЄС.

Сучасний стан розвитку транскордонного співробітництва в рамках українсько-польського транскордонного регіону. Між Україною та Республікою Польща

станом на 09.11.2015 року підписано 411 нормативно-правових документів¹⁶, з яких 129 чинних міжнародних договорів та угод про співпрацю між Україною та Польщею в різних галузях, сферах та напрямках¹⁷.

Базовими документами українсько-польського співробітництва є Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про торгівлю та економічне співробітництво від 4 жовтня 1991 року¹⁸ та Договір між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини і співробітництво, укладений 18 травня 1992 року¹⁹. Основним правовим документом, що регулює українсько-польську співпрацю між регіональними органами державної адміністрації і органами місцевого самоврядування та сприяє економічному та суспільному прогресу регіонів обох країн, особливо прикордонних - це *Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про міжрегіональне співробітництво*, яка набула чинності 27 жовтня 1993 року²⁰.

За період з січня 2014 р. по листопад 2015 р. між Україною та Польщею було підписано 4 Угоди з питань освіти, відкриття міжнародного пункту пропуску та утворення спільних військових частин²¹. У рамках міжрегіонального співробітництва співпраця України з Республікою Польща є найрозвинутішою. Майже всі області України мають укладені угоди про міжрегіональне співробітництво з воєводствами Польщі. А всі 16 воєводств Польщі, в свою чергу, мають партнера в Україні на рівні області.

Взаємодія між органами влади в українсько-польському транскордонному регіоні відбувається на всіх рівнях, тому укладання двосторонніх угод про партнерство на рівні міст, районів і селищ з боку України та міст, повітів і гмін з боку Польщі на даний час має тенденцію до зростання. Станом на сьогодні кількість угод про міжрегіональне співробітництво, що підписано на регіональному та місцевому рівнях між Україною та Польщею, становить близько 450²². Зокрема, лише на рівні Львівської області підписано понад 20 нормативно-правових документів з представництвами Підкарпатського та Люблінського воєводств.

Найважливішими документами, які формують інституційно-правову основу для співробітництва Львівської області та двох суміжних воєводств є Угода між Львівською областю та Підкарпатським воєводством про міжрегіональне співробітництво (від 30 березня 2000 р.) та Угода між Львівською обласною державною адміністрацією України та Люблінським воєводством Республіки Польща про торговельно-економічне, науково-

¹⁶ За даними пошукової системи офіційного сайту Верховної ради України. - <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/main>

¹⁷ Договірні-правова база між Україною та Польщею. Офіційний сайт Посольства України в Республіці Польща. [Електронний ресурс]. - Режим доступу - <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/legal-acts>

¹⁸ Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польщі про торгівлю та економічне співробітництво. . Офіційний сайт Верховної ради України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу - <http://goo.gl/JCDIQf>

¹⁹ Договірні-правова база між Україною та Польщею. Офіційний сайт Посольства України в Республіці Польща. [Електронний ресурс]. - Режим доступу - <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/legal-acts>

²⁰ Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про міжрегіональне співробітництво. Офіційний сайт Верховної ради України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/616_171

²¹ За даними пошукової системи офіційного сайту Верховної ради України. - <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/main>

²² Міжрегіональне співробітництво між Україною та Польщею. Офіційний сайт Посольства України в Республіці Польща. [Електронний ресурс]. - Режим доступу - <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/regions>.

технічне і культурне співробітництво (від 16 червня 2004 р.). Термін дії цих Угод автоматично продовжується через кожні 5 років.

Основний правовий документ, що регулює транскордонну співпрацю Закарпатської області в межах українсько-польського транскордонного регіону є Угода між Закарпатською обласною державною адміністрацією України та Підкарпатським воєводством Республіки Польща про транскордонне співробітництво. Щодо Волинської області, то її активне співробітництво в межах транскордонного регіону визначає Угода про економічне, торговельне, науково-технічне і культурне співробітництво між Волинською областю та Люблінським воєводством.

З огляду на існуючу відмінність у законодавстві двох країн стосовно повноважень місцевих органів влади у сфері реалізації транскордонного співробітництва на рисунку 15 представлено схему співпраці органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з української сторони з регіональними органами влади Польщі.

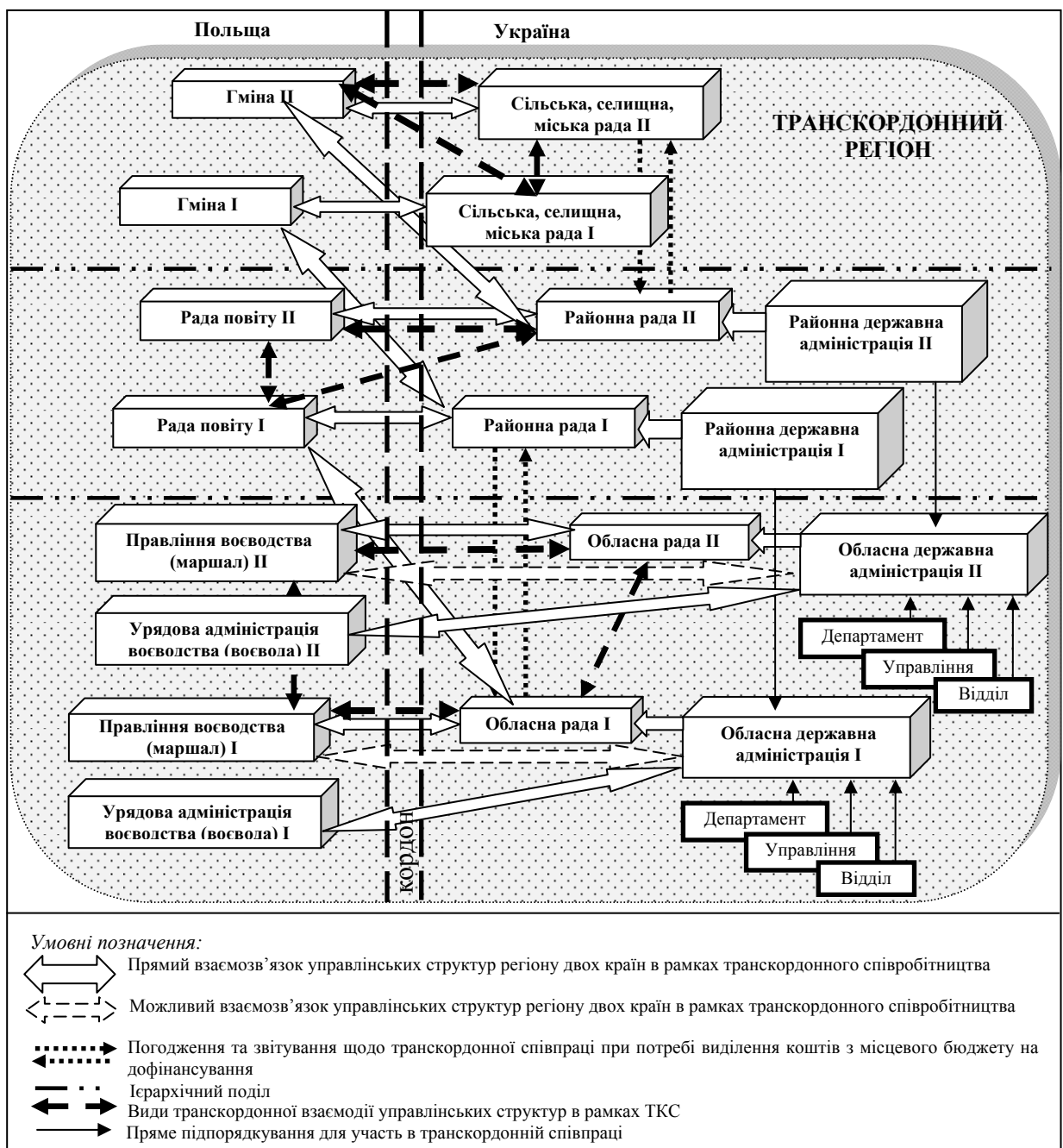

Рис. 15. Схема співпраці органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з української сторони з регіональними органами влади Польщі в рамках транскордонного співробітництва

Впродовж 2014-2015 років вищезазначеними суб'єктами не було укладено жодних угод щодо транскордонного чи прикордонного співробітництва з представниками польського прикордоння. Однією з причин є побоювання польської сторони з огляду на нестабільну політичну ситуацію в країні, пов'язану з військовими діями на сході України.

На районному рівні органи місцевої влади з української сторони співпрацюють з повітовими органами влади Підкарпатського чи Люблінського воєводств та підписують угоди про співпрацю з представництвами влади гмін чи міст.

У тексті цих угод акцентується увага на подальшій міжнародній співпраці на регіональному рівні та розвитку транскордонного партнерства, співпраці у сфері освіти, культури тощо. Єдиним недоліком таких угод є те, що частина з них – це декларативна формальність, яка не підкріплена конкретними механізмами її реалізації, моніторингу, оцінки результатів чи фінансового забезпечення. Інша частина угод про співпрацю укладається лише під конкретний проект чи завдання, які фінансуються міжнародними чи європейськими фондами. Але в такій ситуації вже обумовлюється механізм реалізації, моніторингу, оцінки результатів чи фінансового забезпечення. Є випадки коли у представництвах регіональної влади відсутній оригінальний екземпляр угоди про співпрацю через давність її підписання чи банальну її втрату²³.

За даними Генерального Консульства Республіки Польща в Луцьку між 10 повітами Люблінського воєводства та 9 районами Волинської області підписано партнерські угоди. Містами – партнерами стали 4 міста Волинської області та 6 міст Люблінського воєводства²⁴.

Щодо Львівської області, то всі прикордонні райони мають підписані Угоди про партнерство з суміжними повітами Підкарпатського та Люблінського воєводств²⁵.

Співпраця представників влади районів Закарпатської області з повітовою владою Підкарпатського воєводства представлена лише Виноградівською міською радою, Перечинською районною радою та деякими сільськими радами Перечинського району²⁶. На даний час готується Програма співпраці на 2015-2016 роки між Закарпатською областю та Підкарпатським воєводством.

Ключовим інституційним механізмом міжрегіонального співробітництва між Україною та Польщею є *Міжурядова Координаційна Рада з питань міжрегіонального співробітництва (МКРМС)*, яка створена у 1995 році і діє на основі двосторонньої взаємодії. Вона об'єднує представників центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування регіонів України та Польщі. У складі МКРМС функціонують Комісії: з питань пунктів пропуску та прикордонної інфраструктури, з питань просторового планування, з питань транскордонного співробітництва та з питань рятування та захисту населення в умовах надзвичайних ситуацій. Засідання Ради відбуваються один раз на рік, а засідання вищезгаданих комісій - як правило, двічі на рік.

Комісія з питань транскордонного співробітництва реалізувала низку проектів, основним з яких є спільний українсько-польський планувальний документ для прикордонної смуги України та Польщі «Концепція просторового розвитку районів, розташованих вздовж кордону України і Польщі». Цей проект був реалізований у 2012 році в рамках Програми сусідства та партнерства Польща-Білорусь-Україна. Основним

²³ При проведенні досліджень в напрямку активності транскордонної співпраці районних органів влади така ситуація виявилась в одному з районів Львівської області.

²⁴ Генеральне Консульство Республіки Польща в Луцьку. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.luck.msz.gov.pl/uk/c/MOBILE/wspolpraca_dwustronna/luck_ua_k_107/

²⁵ Згідно даних, представлених з відповідей на запити в районні державні адміністрації та районні ради прикордонних районів Львівської області.

²⁶ Дані взято з офіційних інтернет-сторінок Виноградівської міської ради та Перечинської районної ради.

партнером (бенефіціаром) подання була польська сторона – університет «Люблінська політехніка», співпартнером з українського боку – ДП «Український державний науково-дослідний інститут проектування міст “ДІПРОМІСТО» ім. Ю.М.Білокона²⁷.

Основні завдання, які на сьогодні висунуті перед Комісією, це²⁸:

- розширення смуги місцевого прикордонного руху на українсько-польському кордоні з 30-ти до 50-ти км з метою поглиблення транскордонної співпраці та розвитку прикордонної торгівлі і туризму;
- реалізація проекту «Університет транскордонного співробітництва»;
- налагодження співпраці між транскордонними регіонами в рамках нового періоду Програми транскордонного співробітництва «Україна-Польща-Білорусь 2014-2020» тощо.

Також створена **Українсько-польська міжурядова Комісія з питань економічного співробітництва**, де головою української частини з 21 січня 2015 року є Міністр економічного розвитку і торгівлі²⁹. Вона повинна займатись оцінкою економічного співробітництва у сферах торгівлі, інвестицій, транспорту, сільського господарства, туризму та енергетики. Окрім того, в її функції має входити підготовка спільних документів, меморандумів та проектів з вищезгаданих сфер діяльності³⁰. Інформація про діяльність зазначеної Комісії на офіційних сайтах відповідних міністерств є відсутньою.

Довідково. До вступу Польщі в ЄС діяла українсько-польська змішана комісія з питань торгівлі та економічного співробітництва. Всього було проведено 7 спільних засідань, останнє з яких відбулось 2-6 червня 2002 року в м. Жешув.

13-14 листопада 2006 р. у м. Києві відбулось I-е засідання новоствореної Міжурядової комісії з питань економічного співробітництва. Друге засідання Міжурядової комісії з питань економічного співробітництва відбулося 19-20 березня 2008 р, а Третє засідання відбулося 18-19 червня 2009 року в м. Київ. Комісію в обох випадках очолювали Віце-прем'єр-міністр України Г. Немиря та Віце-прем'єр-міністр, міністр економіки РП В. Павляк³¹.

Для підтримки культурних обмінів та молодіжних ініціатив щодо навчання у Польщі було створено **Корпорацію «Українсько-польський центр академічних обмінів»**, з якою 14 червня 2010 року Міністерство сім'ї, молоді та спорту України підписало Декларацію про співробітництво. Головним завданням Корпорації було

²⁷ Інформаційно-аналітична довідка українсько-польське міжрегіональне співробітництво (2012 - 2013 роки). 23.08.2013. Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Електронний ресурс – Режим доступу: <http://goo.gl/wPKууА>

²⁸ Протокол засідання Комісії з питань транскордонного співробітництва українсько-польської Міжурядової Координації Ради з питань міжрегіонального співробітництва. м. Львів, 23 березня 2015 року. Політика транскордонного співробітництва Львівської області. Аналітичний звіт. Львів, 2015.

²⁹ Постанова Кабінету міністрів України № 60 «Про затвердження голів Української частини спільних міжурядових комісій з питань співробітництва» від 21 січня 2015 р., м.Київ. Офіційний сайт Верховної ради України. Електронний ресурс – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/60-2015-%D0%BF>

³⁰ Політика транскордонного співробітництва Львівської області. Аналітичний звіт. Львів, 2015 – с. 75.

³¹ Державна підтримка українського експорту. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/mk_info/pol/2547.html

створення умов вільного доступу українській молоді до європейського освітнього простору, традицій, культури³².

Ще одним інструментом налагодження відносин та розвитку транскордонної співпраці між Україною та Польщею є *Українсько-польський міжрегіональний форум*, який відбувається в рамках економічного форуму «Україна – Польща». На українській стороні він, зазвичай, проходить на території Львівської області. Цей захід є своєрідною конференцією голів обласних державних адміністрацій, обласних рад України та воєвод і маршалків воєводств зі сторони Республіки Польща. Основні функції Форуму полягають у виробленні механізму залучення українських та польських регіонів до реалізації «Європейської політики сусідства»³³.

У рамках міжрегіональної співпраці Львівської області з її польськими партнерами щорічно організовуються такі міжнародні заходи як Міжнародний економічний форум; українсько-польський «Фестиваль партнерства»; Дні Добросусідства; День Європи; «Семинар Майбутнього»; «Дружні регіони в серці Європи»; Засідання Комісії з питань транскордонного співробітництва українсько-польської Міжурядової Координаційної Ради з питань міжрегіонального співробітництва (до погодження)³⁴ (див. додаток Б, табл. Б.4).

На районному рівні у травні 2015 року між двома містами-побратимами Яворів (Львівська область) та Любачів (Підкарпатське воєводство) вже вчетверте відбувся Міжнародний Розточанський марафон «Любачів-Яворів», одним з головних завдань якого є зміцнення транскордонної співпраці двох міст. Такі щорічні чи одноразові заходи дозволяють розвивати та поглиблювати українсько-польські відносини.

Важливим аспектом розвитку українсько-польського транскордонного співробітництва є участь регіонів двох країн в реалізації транскордонних проектів Програми транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна» (ЄІСП) на 2007-2013 рр., яка була ефективним інструментом для використання коштів ЄС органами місцевої влади та самоврядування, неурядовими організаціями обох держав.

У 2015 році пройшли громадські слухання щодо продовження Програми транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна 2014-2020, яка діє у рамках Європейського Інструменту Сусідства (ЄІС). Порівняльна характеристика двох Програм, територія дії яких охоплює українсько-польський ТКР наведена у додатку Б (табл. Б.2).

Також важливою складовою інституційно-правового забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону є спільні програми, концепції і стратегії. Серед них варто виділити Стратегію транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Волинської, Львівської та Брестської областей на 2014-2020 роки, яка розроблена в рамках євро регіону «Буг» та прийнята у травні 2014 року. Основною метою Стратегії є визначення напрямків розвитку українсько-польського транскордонного регіону в економічній та гуманітарній сферах, з питань охорони навколишнього середовища, розбудови транспортної та прикордонної інфраструктури та підготовки спільних проектів.

Цій Стратегії передувала Польсько-українська стратегія транскордонного співробітництва на 2007-2015 роки, написана в рамках Програми «Interreg IIIA/ TACIS CBC» 2004 – 2006. Її метою було визначення основних напрямків, врахування

³² Знання без практики безперспективні, практика без знань – небезпечна. Офіційний сайт Українсько-польського центру академічних обмінів. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://goo.gl/iaLjJO>

³³ Політика транскордонного співробітництва Львівської області. Аналітичний звіт. Львів, 2015 – с. 95.

³⁴ Міжнародна співпраця. Департамент міжнародного співробітництва та туризму. Офіційний сайт Львівської обласної державної адміністрації. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://loda.gov.ua/mizhnarodna_spivpratsya

найсуттєвіших переваг і найбільших шансів, а також мінімізація виявлених слабких сторін і зовнішніх загроз розвитку транскордонного регіону³⁵.

Співставлення Польсько-української стратегії транскордонного співробітництва на 2007-2015 роки зі Стратегіями розвитку регіонів, на які поширюється територія її дії, показує, що три пріоритети, що зазначені в даній Стратегії, містяться у Стратегії розвитку Львівщини до 2015 року, Стратегії економічного і соціального розвитку Волинської області на 2004-2015 роки, Регіональній стратегії розвитку Закарпатської області до 2015 року, Стратегії розвитку Люблінського воєводства на 2006-2020 роки та Стратегії розвитку Підкарпатського воєводства на 2007-2020 роки. Але дана Стратегія не передбачала своїм пріоритетом підвищення конкурентоспроможності регіону та розвитку підприємництва, що є основними цілями вищевказаних Стратегій та нової Стратегії транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Волинської, Львівської та Брестської областей на 2014-2020 роки (див. додаток Б, табл. Б.3).

Окрім того, в результаті виконання проекту «Фортеці Перемишля», реалізованого у рамках парасолькового проекту «Промоція спільної культурно-історичної спадщини Польщі та України», у 2014 році було написано Стратегію транскордонного мікрорегіону «Форти прикордоння» і Програму транскордонного співробітництва Мостиського району та Перемишльського повіту. Їх мета – «підвищення ефективності політики регіонального розвитку загалом в українсько-польському прикордонні у Мостиському районі Львівської області та Перемишльському повіті Підкарпатського воєводства шляхом формування Програми транскордонної співпраці, Плану її реалізації, інституційного та професійного зміцнення неурядових організацій, органів місцевого самоврядування та організацій громад, а також розробка політики промоцій транскордонного регіону»³⁶.

На сьогодні діють Стратегії розвитку Підкарпатського воєводства-2020 та розвитку Люблінського воєводства 2014-2020, в яких транскордонна співпраця та її розвиток є одним з основних пріоритетів.

У Львівській, Волинській та Закарпатській областях розроблені нові стратегії: Стратегія розвитку Львівської області на період до 2027 року (яка на даний час являється проектом), Стратегія розвитку Волинської області на період до 2020 року, Стратегія розвитку Закарпатської області на період до 2020 року.

Щодо програм розвитку, то у Львівській області була реалізована Регіональна програма з міжнародного і транскордонного співробітництва, європейської інтеграції на 2012-2014 роки³⁷. Рішенням Львівської обласної ради № 1327 від 17.03.2015 була затверджена Регіональна програма з міжнародного і транскордонного співробітництва, європейської інтеграції на 2015 – 2018 роки. Основними її завданнями є: розвиток міжнародного міжрегіонального співробітництва, розвиток транскордонного співробітництва, сприяння європейській та євроатлантичній інтеграції, залучення та супровід проектів МТД, співпраця із закордонними українцями та трудовими мігрантами, промоція та формування позитивного міжнародного іміджу Львівщини.

Головою Львівської обласної державної адміністрації було видано Розпорядження № 267/0/5-15 «Щодо розподілу іншої субвенції з обласного бюджету на реалізацію Регіональної програми з міжнародного та транскордонного співробітництва, європейської інтеграції на 2015-2018 роки» від 15 червня 2015 року, що засвідчує зацікавленість органів влади Львівщини у транскордонній співпраці.

³⁵ Польсько-українська стратегія транскордонного співробітництва на 2007-2015 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ekospha.org/.../61-Polsko-ukrayinska-strategiya-transkordnogo...

³⁶ Матеріали завершальної конференції «Форти прикордоння: співпраця для розвитку та промоцій», 5 грудня 2014 року.

³⁷ Рішення Львівської обласної ради № 403 від 16.03.2012. Про затвердження Регіональної програми з міжнародного і транскордонного співробітництва, європейської інтеграції на 2012 – 2014 роки.

У Волинській області також діє Регіональна Програма розвитку транскордонного і міжрегіонального співробітництва на 2013 – 2015 роки, завданнями якої є: сприяння економічному, соціальному, культурному розвитку області, активізація транскордонного і міжрегіонального співробітництва; усебічний розвиток і поглиблення взаємовигідних транскордонних і міжрегіональних зв'язків області з країнами світу; збільшення обсягів експорту, підвищення його географічної й товарної диверсифікації; поліпшення бізнес-клімату і створення сприятливих умов для надходження інвестицій в економіку області; активізація роботи з використання міжнародної технічної допомоги; формування інституційної мережі, що сприятиме ефективному розвитку транскордонного і міжрегіонального співробітництва області.

Згідно з рішенням Волинської обласної ради №36/13 від 14.08.2015 «Про внесення змін до Регіональної програми розвитку транскордонного і міжрегіонального співробітництва на 2013-2017 роки», дану Програму продовжено до 2017 року. Щоправда, текст Програми на 2013 – 2017 роки на офіційному сайті Волинської обласної ради відсутній.

Щодо Регіональної програми розвитку транскордонного співробітництва Закарпатської області до 2020 року, то вона ще не затверджена.

Одним з найважливіших факторів розвитку спільної індустрії туризму в українсько-польському транскордонному регіоні є культурна спадщина. Прикладом спільних транскордонних туристичних об'єктів можна назвати «Форти Прикордоння», які розміщені на території Мостиського району Львівської області та Перемишельського повіту Підкарпатського воєводства.

Спільні культурні заходи були й залишаються однією з форм забезпечення національної або регіональної ідентичності, підвищення комунікації та налагодження зв'язків між представниками органів регіональної влади, неприбуткових організацій, бізнесу, громад тощо. Одним з таких щорічних заходів, який відбувається за підтримки Фонду «Відродження» є Програма Днів Добросусідства, яка щорічно проходить у різних місцях, розташованих на українсько-польському кордоні. Така Програма є результатом співпраці партнерів з України та Польщі.

Станом на третій квартал 2015 року, біля прикордонних знаків 702 (Корчмин - Стаївка), 803 (Долгобичів - Угринів), 835 (Крилів - Кречів), 1055 (Збереже - Адамчуки) відбулось десять таких зустрічей. У програмі цих зустрічей передбачено виступи гуртів, дебати про потребу співпраці, урочисте вручення нагород українсько-польського поєднання, екуменічні молитви за добре сусідство, транскордонні ярмарки, виставки регіонального мистецтва, зустрічі представників неурядових організацій, влади та місцевого самоврядування різного рівня.

З 2011 року ідея Європейських Днів Добросусідства реалізовується також біля прикордонного знаку 480 у Малговичах – Нижанковичах (Старосамбірський район, Львівська область). У 2015 році Дні Добросусідства вперше проходили у Сокальському та Турківському районах Львівської області³⁸.

За даними Прикордонної служби України на українсько-польському кордоні (довжина - 542,39 км) знаходиться чотирнадцять пунктів перетину кордону міжнародного значення, які обслуговують регулярні пасажирські перевезення. Крім того, створено 6 залізничних пунктів перетину кордону, з яких один не є облаштованим (Володимир-Волинськ), а також 1 пункт пропуску з пішохідним видом сполучення (Шегиня - Медика) та 5 пунктів пропуску, що працюють зі спільним контролем.

Однак основні пасажиропотоки на польсько-українському кордоні зосереджені лише навколо декількох прикордонних переходів: Ягодин – Дорогуськ; Рава-Руська –

³⁸ Ми самі повинні змінити своє життя на краще. Форум транскордонної співпраці «Україна – Польща – Словаччина: Сянки – 2015». Офіційний сайт інтернет-ресурсу Бойківська правда. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://turka.net.ua/?p=4051>

Гребенне; Краковець – Корчова; Шегиня – Медика. 77% з-поміж усіх перетинів зазначеного кордону припадає саме на ці пункти перетину.

Пропускна здатність прикордонних переходів для всіх типів транспорту, як і раніше, є недостатньою. Це призводить до збільшення часу очікування перетину кордону. Відомо, що згідно європейських стандартів віддаленість між переходами не повинна перевищувати 30 км. Хоча, з практики бачимо, що побудова нового пункту пропуску Будомеж – Грушів не зменшила час перебування на кордонах в Шегині, Рава-Руській чи Краківці. Тому побудова пункту пропуску за новими правилами спільного кордону зі швидкою пропускною здатністю не є першочерговою потребою. Побудова пункту пропуску повинна супроводжуватись розвитком прикордонної інфраструктури по обидва боки кордону (в першу чергу доріг на українській ділянці) та можливістю задовольнити споживчий попит мешканців, зокрема через розбудову торгівельних центрів на польській стороні тощо.

Вздовж українсько-польського кордону є адміністративно-територіальні одиниці, на території яких пункти перетину кордону відсутні зовсім. Так, наприклад, у Закарпатській області немає жодного пункту перетину кордону з Республікою Польщею. Також Турківський район Львівської області не забезпечений жодним пунктом пропуску, а межа його району дотична до території Закарпатської області. З огляду на ландшафтні особливості гірських територій відстань до найближчого пункту перетину кордону Смільниця (Старосамбірський район) – Устрики Дольні (Бещадський повіт) становить 61 км від с. Розлуч (як найближчого населеного пункту Турківського району) та 112 км від с. Гусине (віддаленого населеного пункту Турківського району). Зрозуміло, що відстань від найближчого населеного пункту Закарпатської області ще більша, майже 120 км.

Для більш зручної доступності, комунікації та соціально-економічного розвитку території лише у Львівській області заплановано відкриття нових пунктів пропуску: «Нижанковичі – Мальховіце», «Белз – Будинін», «Боберка – Смольник», «Мшанець – Бистре», «Адамчуки – Збереже», «Кречів – Крилів», «Амбукив – Грудек», «Варяж – Ушмієж», «Угнів (Заставне) – Диніска»³⁹. Закарпатська область на даний час обговорює можливість відкриття пункту пропуску «Лубня – Волосате»⁴⁰.

Ефективний розвиток транскордонного співробітництва та зміцнення партнерства між Україною та Республікою Польща передбачає розширення та вдосконалення існуючої нормативно-правової бази. Необхідно активно вести роботу щодо підготовки двосторонніх документів у всіх сферах та галузях регіонів та держави в цілому. Особливу увагу необхідно зосередити на торговельно-економічному та енергетичному співробітництві, розвитку прикордонної та транскордонної співпраці, пошуку спільних інтересів у сферах логістики та транспорту, вирішенні екологічних проблем, поглибленні відносин у сферах культурно-гуманітарної та молодіжної політик.

3.2. Українсько-словацький транскордонний регіон.

До складу українсько-словацького транскордонного регіону входять три адміністративно-територіальні одиниці: з української сторони - Закарпатська область, зі словацької сторони – Прешувський та Кошицький краї. Безпосередньо з Україною межують округи Собранці, Михайлівці та Требішов Кошицького краю та округ Снина Прешувського краю, а зі Словаччиною Великоберезнянський, Перечинський та Ужгородський райони Закарпатської області. Українсько-словацький транскордонний регіон охоплює територію загальною площею в 28504 км². Станом на початок 2013 р.

³⁹ Інформація про діючі та заплановані пункти пропуску. Прикордонні пункти перетину кордону. Офіційний сайт Львівської обласної державної адміністрації. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://loda.gov.ua/mizhnarodna_spivpratsya

⁴⁰ На Закарпатті планують відкрити пункт пропуску з Польщею. Веб – портал Galagov. [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://goo.gl/9ezpI9>

загальна чисельність населення регіону складала 2868,1 тис. осіб, причому з них 1254,4 млн. осіб (43,74%) проживають в Україні, а 1613,7 млн. осіб (56,26%) – у Словацькій Республіці.

Середня щільність населення ТКР становить 100,6 осіб / км², при цьому щільність населення в двох словацьких краях є вищою, ніж у Закарпатті (102,6 та 98,2 ос./км² відповідно).

Україна зі Словаччиною, з-поміж усіх своїх країн-сусідів, має найкоротший державний кордон, довжина якого сягає 97,85 км. На кордоні розташовані 6 пунктів пропуску та контролю, серед яких три залізничні (Ужгород, Чоп (Страж), Павлове), два автомобільні (Ужгород, Малий Березний), один вело-пішохідний (Малі Селменці). Середня відстань між пунктами пропуску становить 19,57 км, що відповідає стандартам ЄС.

За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року в Закарпатській області проживає близько 5,5 тис. словаків, або 0,5% від загальної чисельності населення області (7-а за чисельністю національна меншина в області). В той же час в обох прикордонних словацьких краях проживає 5351 українців (0,33% від їх населення).

Соціально-економічна характеристика розвитку українсько-словацького транскордонного регіону. Незважаючи на свою невелику територію і порівняно незначну чисельність населення, Словаччина володіє рядом конкурентних переваг, серед яких: членство у ЄС; входження до Шенгенської зони та валютної зони євро; розвинута автомобільна промисловість; розвинутий туризм, сільськогосподарський сектор, фармацевтична галузь; значний досвід у створенні і функціонуванні індустріальних парків; успішний досвід єврорегіонального співробітництва. Це робить її одним з пріоритетних партнерів для України у сфері транскордонного співробітництва та зумовлює відповідну специфіку українсько-словацького транскордонного регіону.

Транскордонне співробітництво позитивно впливає на економічний розвиток прикордонних регіонів. Найбільш узагальнюючим показником, який характеризує рівень економічного розвитку регіону є ВРП.

ВРП на особу в середньому по двох словацьких прикордонних краях перевищує середній показник українського прикордонного регіону в 5,8 разу і становить 9343,65 і 1606,08 євро/ос. відповідно. Дещо менший розрив між словацькою та українською частинами ТКР спостерігається у співвідношенні рівня середньомісячної заробітної плати – 3,28 разу і складає 788 і 240,57 євро відповідно. Що ж до забезпечення соціальних стандартів, то середній рівень пенсії в обох прикордонних словацьких краях перевищує відповідний показник у Закарпатській області в 3,1 рази і складає в середньому 382,58 й 123,35 євро відповідно. Загалом вищезазначені соціально-економічні показники в українсько-словацькому ТКР нижчі, ніж середні по Україні та Словаччині (див. додаток В, табл. В.1).

Середній рівень безробіття в словацькій частині українсько-словацького транскордонного регіону складає 18,5% (причому частка безробітних більша у Кошицькому краї – 18,7%), в Закарпатській області – 7,8%.

Певний дисбаланс існує також у рівні розвитку підприємництва. Так, середня кількість підприємств на 10000 осіб в словацьких прикордонних з Україною краях складає 214 підприємства, а в українському Закарпатті – 48 підприємств, тобто перевищує у 4,4 рази. Громадських організацій на 1000 осіб у словацькій частині ТКР теж значно більше, ніж у Закарпатті: 8,79 проти 1,71.

Розвиток транскордонного співробітництва в рамках українсько-словацького транскордонного регіону. Посилена взаємодія між обома частинами українсько-словацького транскордонного регіону відбувається на основі достатньо значної двосторонньої договірної нормативно-правової бази. Договірно-правова база двостороннього співробітництва України і Словацької Республіки складається із 94 чинних договорів, угод та інших міжнародних документів. З них 17 договірно-правових

документів прямо або опосередковано регулюють питання в сфері транскордонного співробітництва.

Основоположним договірно-правовим документом, який регулює двосторонні взаємовідносини між Україною та Словаччиною є Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво між Україною та Словацькою Республікою від 29 червня 1993 року (чинний з 16 червня 1994 року). Цей договір поклав початок добросусідських відносин між двома державами на основі загально визнаних норм і принципів міжнародного права, а також розкрив можливості для розвитку транскордонного, зокрема євро регіонального, співробітництва в українсько-словацькому транскордонному регіоні.

До важливих міждержавних угод, які створили можливості для розвитку і активізації транскордонного співробітництва, зокрема спростили перетин кордонну жителям прикордоння, в українсько-словацькому транскордонному регіоні відносяться:

- Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Словацької Республіки про транскордонне співробітництво від 5 грудня 2000 року (чинна з 29 січня 2001 року);
- Угода між Україною та Словацькою Республікою про місцевий прикордонний рух від 30 травня 2008 року (чинна з 27 вересня 2008 року);
- Угода між Україною та Словацькою Республікою про внесення змін до Угоди між Україною та Словацькою Республікою про місцевий прикордонний рух від 17 червня 2011 року (чинна з 29 грудня 2011 року);
- Меморандум про подальше співробітництво між містами побратимами Ужгород (Україна) і Кошице (Словацька Республіка) від 5 травня 2014 року (чинна з дня підписання).

На міжрегіональному рівні між Закарпатською областю та прикордонними краями Словацької Республіки укладено ряд важливих двосторонніх угод, реалізація яких сприяє активізації транскордонного співробітництва між цими регіонами, а саме:

- Угода про співробітництво між Закарпатською областю України та Пряшівським самоврядним краєм Словацької Республіки підписана 15 березня 2005 року.
- Меморандум про співпрацю між Закарпатською областю України та Кошицьким самоврядним краєм Словацької Республіки підписаний 13 травня 2006 року.
- Угода про торговельно-економічне, наукове-технічне та культурне співробітництво між Закарпатською областю України і Кошицьким самоврядним краєм Словацької Республіки підписана 24 листопада 2006 року.

На рівні органів місцевого самоврядування Закарпатської області і прикордонних регіонів Словацької Республіки за період 2014-2015 років укладено такі угоди про транскордонне співробітництво:

- Угода між Великоберезнянською районною радою Закарпатської області України та окресним урядом міста Сніна Словацької Республіки про транскордонне співробітництво;
- Угода між Великоберезнянською асоціацією місцевих влад та мікрорегіоном Обец Ублянської долини Словацької Республіки про співпрацю;
- Угода між Великоберезнянською районною радою Закарпатської області України та окресним урядом міста Меджилаборце Словацької Республіки про транскордонне співробітництво;
- Договір про співпрацю між громадою села Кам'яниця Ужгородського району та громадою села Яновце Словацької Республіки (підписаний 4 квітня 2014 року);
- Угода між Оноківською сільською радою Ужгородського району Закарпатської області України та с. Петровце Словацької Республіки про транскордонне співробітництво (підписана 17 лютого 2015 року).

Також інституційно-правову основу розвитку транскордонного співробітництва українсько-словацького транскордонного регіону становлять спільні програми і стратегії

розвитку сусідніх територій.

Таким стратегічним документом для України і Словацької Республіки є проект «Стратегія розвитку словацько-українського транскордонного співробітництва до 2020 року» розроблений в рамках завдань реалізації проекту «Словацько-український культурний центр – формування і посилення співпраці між Пряшівським самоврядним краєм і Закарпатською областю України» (Програма ЄС і ЄІСП «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна»).

У Стратегії зазначено, що українські і словацькі суміжні прикордонні території потрібно розглядати, «як один регіон, розділений на дві окремі частини, які повинні навчитися співпрацювати на всіх рівнях, що представляють взаємний інтерес». На цих засадах й сформована стратегічна мета розвитку словацько-українського транскордонного регіону у середньотерміновій перспективі до 2020 року - сприяти досягненню сталого розвитку і підвищенню якості життя населення прикордонних регіонів по обидва боки кордону.

У зазначеному документі стратегічними цілями визначено:

- підвищення інноваційності і конкурентоспроможності транскордонного регіону шляхом його розвитку та продуманістю спеціалізації;
- покращення зовнішньої та внутрішньої доступності транскордонного регіону для транскордонного та міжрегіонального потоку осіб, товарів і послуг;
- зміцнення соціальної та культурної цілісності транскордонного регіону;
- посилення охорони навколишнього середовища, природної краси, цінностей та культурної спадщини транскордонного регіону;
- інтернаціоналізація, тобто залучення регіону до європейських та глобальних процесів.

У Стратегії зацентровано увагу на основні передумови регіонального соціального і економічного розвитку в рамках транскордонної взаємодії, що в середньотерміновій перспективі дозволить налагодити дієву систему координації та стимулювання транскордонного співробітництва.

Ця Стратегія є схвалена комісією Закарпатської обласної ради з питань транскордонної співпраці при підтримці Закарпатської обласної державної адміністрації. Але на жаль зазначений документ досі не подано на затвердження Закарпатської обласної ради.

Спільними документами, які сприятимуть зміцненню співробітництва в українсько-словацькому транскордонному регіоні, є підписані 15 травня 2015 року на обласному рівні в с. Убля (Словацька Республіка) Програма спільних дій між Закарпатською обласною державною адміністрацією, Закарпатською обласною радою (Україна) та Пряшівським самоврядним краєм (Словацька Республіка) на період із травня 2015 по травень 2016 року і Виконавчий протокол № 7 до Меморандуму про співпрацю між Закарпатською обласною державною адміністрацією, Закарпатською обласною радою (Україна) та Кошицьким самоврядним краєм (Словацька Республіка) на період із травня 2015 по травень 2016 року в рамках реалізації раніше підписаних домовленостей прикордонними регіонами України і Словацької Республіки.

У зазначених Програмі спільних дій та Виконавчому протоколі №7 визначено конкретні заходи та напрями, які передбачають: організацію, за принципом взаємного обміну, візитів керівників двох регіонів; обмін делегаціями представників органів місцевого самоврядування для вивчення та передачі словацького досвіду реформування органів місцевого самоврядування; сприяння підвищенню ефективності використання наявного туристично-рекреаційного потенціалу двох областей; проведення низки освітніх та культурно-мистецьких програм тощо.

У документах зазначено, що сторони сприятимуть створенню Координаційної ради з метою підготовки та узгодження пріоритетних проектів, які підтримуються Євросоюзом у рамках Норвезького фінансового механізму, Програми «SlovakAid», ENI

та інших програм у період 2014-2020 років. Також домовлено продовжити зусилля, спрямовані на спрощення механізму малого прикордонного руху між Україною та Словаччиною, поширення його на 50 - 100 км (до Пряшева та Кошице) та будівництво пункту пропуску «Забрідь - Уліч» (Програма спільних дій) і відкриття пункту пропуску та розбудову інфраструктури «Чіерна - Соломоново» (Виконавчий протокол №7) на українсько-словацькому кордоні.

Крім того, кожна сторона українсько-словацького транскордонного регіону має розроблені стратегії чи програми, в яких визначає пріоритетні напрямки транскордонної взаємодії з сусідньою стороною. З української сторони – це: Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020; Стратегія розвитку Закарпаття – 2020; Програма розвитку транскордонного співробітництва Закарпатської області на 2016 – 2020 роки (знаходиться на розгляді обласної ради).

Серед вищезазначених документів останньою є розроблена Програма розвитку транскордонного співробітництва Закарпатської області на 2016 – 2020 роки, яка в контексті зміцнення українсько-словацького співробітництва визначає ряд запланованих заходів між сусідніми прикордонними регіонами України і Словацької Республіки, зокрема: проведення Днів добросусідства на українсько-словацькому кордоні; обмін досвідом між організаціями області та організаціями міста Кошице (Словацька Республіка), що надають реабілітаційні послуги дітям з обмеженими фізичними можливостями; здійснення заходів з відкриття нових, реконструкції існуючих пунктів пропуску на українсько-словацькому кордоні та облаштування прикордонної і дорожньої інфраструктури.

Важливим є Меморандум про взаєморозуміння між ПАТ «Укртрансгаз» (Україна) та «Eustream» (Словацька Республіка) щодо реверсних поставок газу в Україну через територію Словаччини, що в перспективі дає змогу говорити про перетворення українсько-словацького транскордонного регіону на газо-енергетичний хаб або його важливий елемент (підземні сховища газу в Західній Україні) для посилення енергобезпеки України за прикладом існуючих іранського, британського та казахстанського зразків. Через прикордонний українсько-словацький пункт Вельке Капушани (Великі Капушани) трубопровідним реверсним шляхом теоретично може надходити до України до 30 млрд. кубометрів природного газу на рік. Все це дає змогу позиціонувати українсько-словацький транскордонний регіон як стратегічно важливий для економіки Східної Європи.

У рамках українсько-словацького співробітництва протягом 2014-2015 рр. відбулася низка заходів, основні з яких наведені у таблиці 16.

Отже, українсько-словацьке транскордонне співробітництво має розроблену ґрунтовну інституційно-правову базу, проте, потребує ефективної реалізації визначених цілей і завдань, що відбувається досить повільно.

Українсько-словацький транскордонний регіон бере участь у функціонуванні Карпатського єврорегіону, в рамках якого проекти націлені на розвиток муніципального та зеленого туризму, відродження та збереження культурної спадщини, формування бази інвестиційних ідей та пошуку інвесторів, розвиток інфраструктури, комунальної сфери, зміцнення екобезпеки, налагодження інформаційного обміну.

Протягом 2014-2015 років в українсько-словацькому транскордонному регіоні здійснювались такі транскордонні проекти:

- проект «Карпатський туристичний шлях 2» (КП «Агентство регіонального розвитку та транскордонного співробітництва «Закарпаття» Закарпатської обласної ради, Агентство підтримки регіонального розвитку Кошице (Словаччина) та Східнословачський музей у Кошице (Словаччина)). Загальний бюджет проекту: 408 754.00 євро;

- проект «Сніна - Хуст - разом задля розвитку туризму Карпатського біосферного ареалу» реалізований в рамках програми ЄСШ «Угорщина - Словаччина - Румунія - Україна 2007-2013» (місто-побратим Сніна (Словаччина) та виконавчий комітет Хустської міської ради). Загальний бюджет проекту - 545 544,42 євро;

Перелік заходів, які відбулися між Закарпатською областю та словацькими партнерами в рамках ТКС за 2014-2015 рр⁴¹.

Дата	Тема	Результат
13 травня 2014 року	Круглий стіл на тему «Поглиблення співробітництва між Закарпатською областю та Словацькою Республікою» в м. Ужгороді (Україна).	Результатом круглого столу стало налагодження нових ділових контактів, збільшення загального торгово-виробничого обороту між бізнесовими структурами Закарпаття та Словаччини.
18-20 вересня 2014 року	Міжнародний економічний форум «Експорт в ЄС» в м. Ужгороді (Україна).	Налагодження контактів з потенційними інвесторами в розвиток Закарпаття.
20-23 квітня 2015 року	Перший словацько-український бізнесовий форум «SUBF-2015» в м. Кошіце (Словацька Республіка).	Презентація на форумі інвестиційного, експортно-імпортного, туристичного та історико-культурного потенціалу краю. Обговорено актуальні питання подальшої співпраці, домовлено узгоджувати позиції сторін у програмах транскордонного співробітництва, грантових проектах ЄС.

- проект «Партнерський центр меншин та молоді з прикордонних регіонів» реалізовано в рамках програми ЄСПП «Угорщина – Словаччина – Румунія - Україна 2007-2013» (громада села Кам'янка, Пряшівський самоврядний край Словаччини, Руськокомарівська сільська рада Ужгородського району). Бюджет проекту: 447 546,78 євро;

- проект «LOC-CLIM-ACT: місцеві дії щодо впливу кліматичних змін» (Карпатський інститут розвитку, Кошіце, Словаччина, НУ О Агентство сприяння сталому розвитку Карпатського регіону «ФОРЗА», Рахівська районна державна адміністрація). Загальний бюджет проекту: 345 219,84 євро. Бюджет для української сторони: 97 320,68 євро.

Водночас єврорегіональне співробітництво («Лемківщина») повинне реалізовуватися також і в межах самого українсько-словацького ТКР і базуватися на енергетичній та туристичних складових. Це дасть змогу якнайповніше врахувати специфіку українсько-словацького ТКР і вибудувати стратегію його розвитку саме на цій основі.

Незважаючи на відносно невелику довжину спільного українсько-словацького державного кордону (99 км), цей регіон володіє значним потенціалом соціально-економічного зростання, який поки що мало реалізований і зводиться в основному до адміністративних та культурно-етнічних питань налагодження взаємної співпраці.

Вважаємо, що налагодження транскордонного співробітництва між Україною та Словацькою республікою повинно ґрунтуватися і об'єднуватися навколо ідеї євроінтеграції, так як Словаччина з усіх західних країн-сусідів України найбільш успішно проявила себе у цьому процесі. У зв'язку з цим посиленої уваги потребує розширення діяльності та зростання переліку функцій Центру передачі інтеграційного та

⁴¹ Інші заходи дивіться в переліку заходів між Закарпатською областю і угорськими партнерами.

трансформаційного досвіду (СЕТІР), який діє з 2010 року при зовнішньополітичному відомстві Словаччини і покликаний підвищувати кваліфікацію представників України в міністерствах та відомствах Словацької Республіки.

У розрізі блоку економічних питань розвитку українсько-словацького транскордонного регіону, безумовно корисним пріоритетом у налагодженні тіснішої співпраці є поширення словацького досвіду політики залучення інвестицій на українську частину ТКР. Так, у його рамках визначено перелік податкових пільг й преференцій для інвесторів, що диференційовані залежно від обсягу інвестицій, крім того, передбачається практика обов'язкового компенсування витрат на створення робочих місць і часткового покриття капітальних витрат інвесторів.

Розвиток українсько-словацького транскордонного регіону повинен бути підкріплений комплексом об'єктивних чинників, серед яких важливе значення мають політична та етно-культурна складова, враховуючи євроінтеграційні прагнення України, багатовікову етно-історичну близькість (історична область Лемківщина) та наявність на сьогоднішній день достатньо чисельної української національної меншини в Словаччині та словацької меншини – в Україні.

Певні етно-культурні зрушення на сьогодні спостерігаються в ТКР, хоча інтенсивність таких зв'язків все-таки недостатня. Зокрема, не так давно були відкриті школа зі словацькою мовою навчання та центр словацької культури у місті Ужгороді, проте гальмується робота зі створення центру української культури у словацькому місті Пряшів.

В останні роки однією з найгостріших питань розвитку ТКР було питання посилення охорони державного кордону та розбудови прикордонної інфраструктури. Ключовою загрозою на українсько-словацькому державному кордоні є активні дії злочинних угруповань, які займаються незаконним переправленням осіб, торгівлею тютюнових виробів, наркотичних речовин, викрадених автомобілів, товарів і вантажів тощо. Широкого розголосу у 2012 році набула справа т.зв. «підземного тунелю-переходу» через українсько-словацький державний кордон.

Незважаючи на окремі труднощі, українсько-словацький транскордонний регіон володіє досить потужним потенціалом міжрегіонального співробітництва. Зокрема, укладені угоди про співпрацю між навчальними закладами, виконання яких забезпечує контакти на мікрорівні – між конкретними структурами, підприємствами, університетами, школами, науковими інститутами, закладами культури, бібліотеками тощо, дозволяють регулярно проводити спільні заходи, науково-практичні конференції, круглі столи, симпозіуми, форуми, колоквиуми тощо.

3.3. Українсько-угорський транскордонний регіон.

До складу українсько-угорського транскордонного регіону входять Закарпатська область України та медье Саболч-Сатмар-Берег⁴² Угорщини. Довжина спільного кордону суміжних прикордонних територій України та Угорщини становить 136,7 км. Досліджуваний регіон характеризується високою щільністю населення - 97,2 ос./км² та, відповідно, високою щільністю забудови території. На його території проживає 1818,04 тис. осіб, він займає площу 18 713 км².

Соціально-економічні характеристики розвитку українсько-угорського транскордонного регіону. Закарпатська область як і медье Саболч-Сатмар-Берег, будучи територіально віддаленими від більш економічно розвинутих центральних регіонів своїх країн, характеризуються нижчими соціально-економічними показниками їх розвитку. Зокрема, Закарпатська область займаючи 2,1 % території країни продукує лише 1,52%

⁴² Згідно чинного адміністративно-територіального поділу (з 1 січня 2013 року) територія Угорщини поділяється на 7 регіонів, які поділені на 20 адміністративних одиниць (19 медье та місто Будапешт), а медье в свою чергу поділені на 173 райони, одним із яких є Будапешт.

ВВП країни, а на території медьє Сабољч-Сатмар-Берег, яке охоплює близько 6,4% від загальної площі Угорщини, станом на 2011 рік вироблялося 2,92% ВВП країни (див. додаток Г, табл. Г.1). Практично у два рази нижчими у досліджуваних прикордонних територіях є показник ВВП на особу відносно його середнього значення в цілому по країні (як в Україні, так і в Угорщині). Нижчими є також показники середньомісячної заробітної плати та середнього рівня пенсії, водночас значно вищими є показник рівня безробіття (особливо у медьє Сабољч-Сатмар-Берег, де цей показник на 50% є вищим від середнього по країні). У той же час за показником кількості підприємств на 10 000 осіб прикордонна територія Угорщини випереджає решта медьє країни (в середньому на 20%). Також за кількістю щорічно новостворених підприємств протягом останніх років медьє Сабољч-Сатмар-Берег випереджає інші медьє приблизно на 50%. Аналіз надходження інвестицій у прикордонні території українсько-угорського регіону засвідчив менш значні їх відхилення відносно середнього значення по країні у медьє Сабољч-Сатмар-Берег. Якщо у Закарпатській області показник інвестицій на особу був у 2,5 рази нижчим від його середнього значення по країні, то у медьє Сабољч-Сатмар-Берег – лише у 1,4 рази.

Протягом 2005-2014 рр. у Закарпатській області спостерігалось загальне зростання обсягу залучених прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу (у середньому з 160 євро до 230 євро). Однак досягнуті результати значно нижчі від відповідних загальноукраїнських значень (в середньому на 55% у різні роки), при цьому розрив між ними постійно зростає: з 1,7 разу станом на 01.01.2006 р. до 3,6 разів станом на 01.01.2015 р. У той же час розвиток угорської економіки в значній мірі залежить від обсягів залученого іноземного капіталу. Відповідно, значення показника щодо величини прямих іноземних інвестицій на особу в Угорщині та в розрізі її регіонів значно перевищує його значення в Україні. Зокрема, у 2011 році у медьє Сабољч-Сатмар-Берег він становив 1044 євро на особу, а в середньому по країні - 6500 євро на особу.

Угорщина займає 8 місце за обсягом іноземних інвестицій, що надходять у Закарпаття. В області функціонує близько 263 підприємства з угорським капіталом.

У зовнішньоекономічному товарообігу Закарпатської області імпорту товарів переважає обсяг експорту, що спричиняє значне негативне сальдо зовнішньоторговельного балансу. Середній показник покриття імпорту експортом в середньому за останні 8 років становить 0,7.

Основними країнами-партнерами Закарпатської області за період 2006-2013 років з експорту товарів є Угорщина, до якої експортовано 41,4% товарів від загального обсягу експорту. За видами економічної діяльності найбільші експортні поставки здійснювали підприємства, основним видом діяльності яких є виробництво апаратури для радіо, телебачення та зв'язку – 20,1 % від загального обсягу експорту та виробництво електричних машин та устаткування – 14,8 %.⁴³

У загальному обсязі імпорту товари та послуги з Угорщини сягають 7,2 %. У загальних обсягах як експорту, так і імпорту товарів значну питому вагу займає давальницька сировина та продукція, що виготовлена з неї. Так, у 2013 р. обсяг експорту готової продукції, виготовленої з іноземної давальницької сировини, склав 1046,9 млн. дол. США, або 80,5 % від загального обсягу експорту. Основними споживачами готової продукції, виготовленої з даної сировини, були Угорщина, Російська Федерація, Словаччина, Австрія та Німеччина.

Основними партнерами Закарпатської області в експорті послуг були Угорщина, на яку припала майже половина від загального обсягу експорту. Питома вага Угорщини у загальному обсязі імпорту складає 10,9 %. Протягом 2013 року в структурі зовнішньої торгівлі послугами переважали послуги з переробки давальницької сировини.

⁴³ Стратегія розвитку Закарпатської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dfrt.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2015/.../Strategiya.pdf.

Теперішня економічна політика керівництва Угорщини призвела до помітного занепаду позицій угорської економіки⁴⁴. Замість конвергенції із Заходом, Угорщина пережила віддалення навіть від решти країн Центральної Європи та Балтії. Між 2000-м та 2012 роками кумулятивне зростання угорської економіки становило 21% - значно нижчі темпи зростання, ніж у середньому 59% по Чеській Республіці, Польщі, Словаччині, Естонії, Латвії та Литві. До середини 2000-х Угорщина мала другий за величиною після Чехії показник ВВП на душу населення в Центральній Європі. Її ВВП так і не досяг рівня 2005 року. Впродовж останнього десятиріччя Словаччина, Естонія та навіть Польща перевершували Угорщину і, вірогідно, що Латвія та Литва теж переженуть її 2015 року. Основною причиною є брак продуктивних інвестицій: загальний рівень інвестицій в Угорщині надзвичайно низький, 16% від ВВП, чого недостатньо навіть для простого відтворення капіталу. Державний борг залишився на рівні 80% ВВП.

Звуження демократичних свобод, послаблення верховенства права та права приватної власності, націоналізація приватних фондів обов'язкового пенсійного забезпечення, введення карального оподаткування в банківській системі, скасування автономії місцевого самоврядування, централізація державної освіти та сфери охорони здоров'я – лише окремі тенденції сучасного розвитку угорського суспільства.

Проте, незважаючи на період економічного та суспільного занепаду та регресу, який спостерігається у теперішньому розвитку Угорщини, рівень її соціально-економічного розвитку значно перевищує сучасний стан розвитку вітчизняної економіки. Відповідно, розвиток суміжних прикордонних територій українсько-угорського транскордонного регіону характеризується значною неоднорідністю. За показниками ВВП на особу медеь Саболч-Сатмар-Берег практично у 5 разів переважає Закарпатську область, середньої заробітної плати – у 3 рази, пенсії – у 2,5 рази, обсягом інвестицій на особу – у 5 разів.

Розвиток транскордонного співробітництва в рамках українсько-угорського транскордонного регіону. Станом на 23 грудня 2014 р. договірно-правова база між Україною та Угорщиною налічувала 78 чинних міжнародних договорів та міжнародних документів, які регулюють двостороннє співробітництво практично в усіх сферах⁴⁵. Договір про основи добросусідства та співробітництва був підписаний 6 грудня 1991 р. і набув чинності 16 червня 1993 р., Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про транскордонне співробітництво вступила в дію з 21 квітня 1999 р., 25 грудня 2012 р. набула чинності Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорщини про контроль прикордонного руху в автомобільних та залізничних пунктах пропуску.

Між Закарпатською областю та регіонами іноземних держав укладено 21 документ міжнародного характеру (угоди, протоколи намірів, меморандуми про співпрацю), згідно з якими здійснюється співробітництво у торговельно-економічній, науково-технічній сферах, в галузі освіти, а також у сфері розвитку культури і туризму. З початку 2015 року з офіційним візитом область відвідали делегації Угорщини, Румунії, Литовської Республіки, експерти ЄК, представники спільної моніторингової місії ОБСЄ, фахівці Світового Банку, під час яких обговорено актуальні питання політичної та економічної міжнародної співпраці, а також активізації співробітництва у сфері безпеки і оборони.

На сьогодні Закарпатська область має діючі двосторонні Угоди про співробітництво з 13 регіонами країн Європи, зокрема з Кошицьким та Пряшівським самоврядними краями Словаччини, областями Саболч-Сатмар-Берег, Боршод-Абауй-Земплен та Гевеш Угорщини.

⁴⁴ Андерс Аслунд, Сімеон Дянков та ін. Велике переродження. Уроки перемоги капіталізму над комунізмом. Видавництво старого Лева. – Львів, 2015 – 438 с.

⁴⁵ Договірно-правова база між Україною та Угорщиною [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hungary.mfa.gov.ua/ua/ukraine-hu/legal-acts>.

Відповідні угоди про співпрацю в соціально-економічній та культурній сферах мають більш як 100 міст і районів, сільських та селищних громад, громадських організацій, трудових колективів Закарпатського краю з відповідними громадами і організаціями регіонів, що входять до «Карпатського Єврорегіону».

Двосторонні українсько-угорські відносини протягом 2014 - 2015 рр. достатньо активно розвивалися як на найвищому державному рівні, так і на регіональному рівні (див. табл. Г.2). Позитивною є тенденція щодо налагодження взаємодії з питань міжрегіонального та транскордонного співробітництва між місцевими органами влади та місцевого самоврядування та місцевими органами влади сусідніх регіонів іноземних держав.

Протягом зазначеного періоду підписано програми та виконавчі протоколи щодо виконання раніше підписаних угод з низкою прикордонних регіонів сусідніх країн. Зокрема, 19 березня 2014 року підписано Додаток до Угоди між Міністерством закордонних справ Угорщини та Закарпатською обласною радою про співробітництво у виконанні проектів розвитку, що здійснюються у рамках Східного партнерства, підписаної 18 грудня 2013 року в Будапешті. Додатком визначено перелік об'єктів соціальної сфери Закарпатської області, на яких здійснюватимуться проекти розвитку за кошти фінансової допомоги Закарпаттю в сумі півмільйона доларів США. 23 січня 2015 року голова Закарпатської обласної ради Володимир Чубірко та міністр зовнішньої економіки і закордонних справ Угорщини Петер Сійярто підписали Угоду про співпрацю у виконанні проектів розвитку в Закарпатській області, що здійснюються у рамках Східного партнерства на 2015 рік. Реалізація цієї угоди дасть можливість здійснити близько 100 спільних інвестиційних проектів з енергозбереження, поточного та капітального ремонту об'єктів у закладах освіти, культури, охорони здоров'я тощо. В рамках цієї угоди Ужгородський національний університет (УжНУ) отримає 30 мільйонів форинтів на перенесення історичних та культурних колекцій, що знаходяться у резиденції єпископа греко-католицької церкви у наукову бібліотеку УжНУ та подальше облаштування бібліотеки.

Більше 100 аналогічних проектів у соціальних закладах Закарпаття загальною вартістю понад 25 мільйонів гривень за співфінансування угорської сторони в рамках Програми Східного партнерства ЄС уже реалізовано протягом 2012-2014 рр.

Важливою складовою фінансового забезпечення розвитку транскордонного співробітництва є також реалізація програм транскордонного співробітництва (ПТС), що фінансуються в рамках Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства (ЄІСП).

В рамках ПТС ЄІСП 2007-2013 рр. Закарпатською областю впроваджено понад 60 проектів на загальну суму понад 20 млн євро. Упродовж 2015-2016 рр. згідно з укладеними Грантовими угодами підсумки підведуть ще близько 25 проектів міжнародної технічної допомоги.

У рамках програми ЄСПП «Угорщина - Словаччина - Румунія - Україна 2007-2013» реалізовано проекти:

- «Через енергію надихаємо майбутні покоління» (Іршавська міська рада, 2012-2014 рр.) Грантова угода EIP1/2012/309-784 від 21.12.2012. Бюджет проекту: 190 620,99 євро, сума співфінансування ЄС: 152 320,99 євро. Результатами реалізації цього проекту стало покращення енергетичної ефективності у дитячому садку № 1 у м. Іршаві. Тут встановлено 5 сонячних колекторів, замінено систему опалення, 306 м² вікон та дверей, встановлено 15300 м теплоізоляції фасаду будівлі. Також в рамках проекту проведено навчання по збереженню енергії для 25 учнів та 25 державних службовців 6 малих міст Закарпаття.
- «Культурна єдність шляхом просування угорських народних традицій» (Часлівецька сільська рада). Партнери: ГО «Часлівці Чічерго Чайок»; Часлівецька сільська рада. Бюджет проекту: 99 275 євро.
- «Гармонізований розвиток двосторонньої, сталої туристичної стратегії та спільних

туристичних програм Закарпаття та мікрорегіонів Букк-Мішкольц з особливою увагою на збереження культурної та соціальної спадщини, природного розмаїття» (органи місцевого самоврядування області). Партнери: Букк-Мак Провідна Неприбуткова Організація (Угорщина), Закарпатська спілка розвитку (Україна), сільська рада с. Бене Берегівського району (Україна), самоврядування Шайокаполна (Угорщина), НОРДА - ТОВ Агенція регіонального розвитку Північної Угорщини; самоврядування Букксенткераст та самоврядування Богач (Угорщина), сільська рада с. Оросієво (Україна) та сільська рада с. Попово (Україна). Бюджет проекту: 427 086, 86 євро.

- «Запобігання паводкам у Берегівській транскордонній польдерній системі, використовуючи канал Чаронда - Латориця» (Закарпатське обласне виробниче управління по меліорації і водному господарству (Україна) спільно з ОМС). Мета проекту - втілення комплексних заходів щодо забезпечення протипаводкового захисту та покращення екологічного стану в басейні каналу Чаронда — Латориця Берегівської польдерної системи. Аплікант: Закарпатське обласне виробниче управління по меліорації і водному господарству, Україна. Партнери: Регіональний директорат з управління природними та водними ресурсами Верхня-Тиса, Угорщина; Ужгородська міжрайонна управління з водного господарств, Україна; сільська рада с. Салівка; сільська рада с. Червоне; регіональна молодіжна природнича організація «Екосфера», Україна; Бюджет проекту :1 057 500,00 євро.
- «Впровадження системи роздільного збору та утилізації сміття у Берегівському районі» (Яношівська сільська рада Берегівського району). Основна мета - будівництво сміттєпереробного заводу, налагодження сучасної системи збору, переробки та утилізації твердих побутових відходів. Бюджет проекту: 876 171 євро.

Протягом 2014 –першого півріччя 2015 року Закарпатська область прийняла участь в організації низки заходів, спрямованих на активізацію транскордонного співробітництва (див. табл. Г.3).

22 травня 2015 року в м. Берегдароц (Угорщина) між Закарпатською обласною радою (Україна) та Загальними Зборами області Саболч-Сатмар-Берег (Угорщина) підписана **Програма розвитку співробітництва** на 2015 - 2016 роки (див. табл. Г.4).

Ефективними інструментами активізації транскордонного співробітництва та залучення інвестицій в економіку регіонів є організація та функціонування нових форм організацій бізнесу. Такими є СЕЗ (спеціальні економічні зони), ТПР (території пріоритетного розвитку), індустріальні парки, кластери тощо. Зокрема, у інвестиційній активності Закарпатської області важливу роль відіграли створена на період із 09.01.1999 р. до 09.01.2029 р. СЕЗ «Закарпаття»⁴⁶, а також запроваджений на період з 29.01.1999 р. до 28.01.2015 р. спеціальний режим інвестиційної діяльності в Закарпатській області (ТПР). За період 2000 - 2014 рр. суб'єктами СЕЗ «Закарпаття» та ТПР в Закарпатській області було залучено інвестицій на суму 2317,6 млн. грн. та 914,87 млн. грн. відповідно. Серед інших функціонуючих у цей період спеціальних економічних зон України (загалом 10) та територій пріоритетного розвитку України (62) у вказаний період вони займали лідируючі позиції. Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2005 рік» та деяких інших законодавчих актів України» від 25 березня 2005 року було значно змінено законодавство стосовно СЕЗ. Згідно внесених змін пільгові митний і податковий режими підприємницької діяльності на території СЕЗ були скасовані.

⁴⁶ Стратегія розвитку Закарпатської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dfrt.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2015/.../Strategiya.pdf.

У рамках ПТС «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна» 2007-2013 українською та угорською сторонами реалізовано проект «Розробка документів для створення транскордонного індустріального парку з елементами логістики «Берег-Карпати». Цей транскордонний індустріальний парк передбачалось створювати як міжнародну промислову, економічно-торгову, транспортно-логістичну зону зі складськими територіями біля Шенгенського кордону. Маючи вигідне географічне розташування, адже територією парку проходить міжнародний транспортний коридор №5, безпосередня близькість до 4-х держав-членів ЄС, володіючи розвинутим транспортним сполученням, транзитними можливостями регіону, розвитком прикордонної інфраструктури, наявністю висококваліфікованого кадрового потенціалу, доступом до дешевих природно-сировинних та енергетичних ресурсів, цей проект володіє усіма конкурентними перевагами для ефективного його функціонування. Проте на сьогодні реалізація даного проекту зупинилась на етапі розробки документації⁴⁷.

На території Закарпатської області, на основі прийнятого у 2012 р. Закону України «Про індустріальні парки», створено приватний індустріальний парк «Соломоново», який став одним із перших парків, внесених в Реєстр індустріальних парків, та є одним з чотирьох справді функціонуючих.

У той же час, в Угорщині індустріальні парки функціонують більше десяти років і стали невід'ємною частиною економічного розвитку країни. На сьогодні нараховується 210 промислових парків в Угорщині, на території яких функціонує близько 4200 компаній, в яких зайнято більше 200 000 чоловік. Ці компанії виробляють 30% всього обсягу промислової продукції країни, що робить їх економічну та інфраструктурну стабільність запорукою розвитку угорської промисловості⁴⁸.

Одним з пріоритетних напрямків розвитку українсько-угорського транскордонного регіону є розбудова пунктів пропуску на державному кордоні. З метою розвитку прикордонної інфраструктури у 2015-2016 рр. завершують свою реалізацію великомасштабні проекти, що фінансуються з фондів ЄС у рамках ПТС «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна» 2007-2013 рр.: «Ефективний та безпечний кордон між Угорщиною та Україною», яким передбачено реконструкцію української частини пункту пропуску «Лужанка».

18 лютого 2015 р. в обласній раді за участі її голови та депутатів, голів районних рад проведено ділову зустріч-нараду із виконавцями спільного угорсько-українського проекту «Техніко-економічне обґрунтування можливостей розвитку відрізків з'єднання автомобільних шляхів на кордоні, що стосується проектів у рамках Оперативної програми транспортних сполучень (КОХОР), аналіз їх системного впливу на угорсько-українській ділянці кордону». Йдеться про розширення і вдосконалення мережі прикордонних пунктів пропуску, будівництво нових і реконструкцію уже існуючих автотранспортних мостів через р. Тису, під'їзних доріг до пунктів пропуску тощо. Цей проект покликаний визначити стратегію розбудови пунктів пропуску на українсько-угорській ділянці кордону. Відбулась презентація розкриття ділянок перетину кордонів, наведених у проекті Оперативної програми транспортних сполучень (K020P), основні етапи загального техніко-економічного обґрунтування всієї ділянки кордону та завдання, пов'язані з ними, факторів ризику реалізації окремих проектів, а також підрахунків, що включають інвестиції витрат. З 23 можливих проектів відібрано чотири пріоритетних: Берегшурань - Астей (Лужанка-діючий), Тісасентмартон - Соловка (міст), Нодьгодош - Велика Паладь (дорога), Сатмарчеке - Бадалово (міст). Розглядався ще варіант Тісокород - Вари (міст).

⁴⁷ Індустріальний парк з елементами логістики «Берег-Карпати» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bereg-karpaty.com>.

⁴⁸ Industrial parks have existed in Hungary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.doing-business-in-hungary.com/eng/For_Investors.

За результатами наради, внесеними пропозиціями виконавцями проекту, підготовлено План дій та рекомендації загального техніко - економічного обґрунтування розбудови пунктів пропуску на українсько - угорській ділянці кордону, який буде поданий на розгляд Міжурядової українсько-угорської комісії з питань економічного співробітництва. Можливими для подання визначено такі перспективні пункти пропуску: Загонь - Чоп (М-34), Загонь - Чоп (діючий пункт: міст через р. Тиса), Ловня - Дзвінкове - Барабаш - Косино (Тисобеч - Вилоч), Берегдароц - Берегдийда (М-3, 5-ий коридор), Берегдароц - Дийда - Берегово, Кішполад - Велика Паладь, Уска - (Марошлігет) - Бобове.

На виконання Декларації намірів щодо комплексного розвитку автодорожніх пунктів перетину державного кордону між Україною та Угорщиною, підписаної прем'єр-міністрами України та Угорщини у м. Будапешт 28 березня 2013 р., в Угорщині був створений консорціум «По обидва боки кордону». Головне завдання: підготовка аналізу щодо розвитку діючих пунктів пропуску та вивчення можливостей відкриття нових п/п на угорсько-українській ділянці кордону⁴⁹.

Міжнародні перевезення є надзвичайно важливими у розвитку українсько-угорського транскордонного регіону. Тому перспективними напрямками розвитку цього регіону є розбудова логістичних центрів вздовж спільного кордону, зокрема інфраструктурних вкладень потребує ділянка в місці з'єднання транспортних шляхів в Берегівському районі та в регіоні Чоп-Загонь. На сьогодні, з точки зору логістики, зв'язок між країнами є доволі слабкий. Відсутність розробленої стратегії розвитку автомобільних доріг в Україні не дозволяє планувати спільні українсько-угорські проекти щодо розвитку автомобільної мережі в рамках спільного транскордонного регіону. У даний час ЄС приділяє велику увагу розвитку логістичних центрів, а близько 30% ВВП Угорщини забезпечується автомобілебудівною промисловістю.⁵⁰

Використовуючи потенціал Угорщини, як транзитної держави вздовж українсько-угорського кордону, на угорській території продовжують відкриватися нові логістичні центри та промислово-логістичні парки. Зокрема, в угорському селі Мандок, що знаходиться неподалік від КПП «Захонь-Чоп», 26 червня 2015 року відкрито великий логістичний центр⁵¹. Компанія Transit-Speed Kft. вклала у проект 2,2 млрд форинтів інвестицій. Половину коштів надано з боку ЄС. У планах планується залучити великих українських інвесторів для відкриття ще трьох об'єктів в районі угорсько-українського кордону. Зокрема, мова йде про промислово-логістичні парки у селах Феньшлітке та Журк, а також початок будівництва парку в районі міста Кішварда.

Перспективними є налагодження співпраці в українсько-угорському транскордонному регіоні у енергетичній сфері. Угорщина першою створила технічні та фінансові умови для реверсної поставки газу, забезпечуючи цим можливість диверсифікації українського газового імпорту. Протягом 2013 -2014 рр. Угорщина була найбільшим реверсним поставщиком газу України. Реверсна поставка газу з Угорщини в Україну у 2014 р. складала 575 млн м³ (з Польщі – 634 млн м³, зі Словаччини – 873 млн м³). З 1 січня 2015 р. у повному обсязі працює угорсько-словацька газова труба, за допомогою якої Угорщина, за необхідності, зможе поставляти українським покупцям і

⁴⁹ На Закарпатті спільно з угорськими фахівцями говорили про можливості створення нових та розвитку діючих пунктів пропуску [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakarpattia.net.ua/News/140735-Na-Zakarpatti-spilno-z-uhorskymy-fakhivtsiamy-hovoryly-pro-mozhlyvosti-stvorennia--novykh-ta-rozvytku-diiuchykh-punktiv-propusku>.

⁵⁰ Експертна зустріч "Сучасні європейські логістичні тренди" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uz.niss.gov.ua/articles/547/>.

⁵¹ Поблизу Закарпаття угорці відкрили великий логістичний центр [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://karpatnews.in.ua/news/102267-poblyzu-zakarpattia-uhortsi-vidkryly-velykyi-lohistrychnyi-tsentri-foto.htm#sthash.MIWHtevv.dpuf>.

газ неросійського походження. Угорщина залишається стратегічним партнером України у забезпеченні її енергетичної безпеки.

Не менш важливим питанням розвитку транскордонного співробітництва в рамках українсько-угорського транскордонного регіону є візові режими. Діюча на сьогодні асиметричність у візових режимах (шенгенський візовий режим в'їзду громадян України в Угорщину і безвізовий режим в'їзду громадян країн ЄС в Україну) породжує й асиметричність у можливостях учасників по різні боки кордону перетинати кордон. Починаючи з 2009 р. кількість виданих трьома закордонними представництвами Угорщини в Україні (м. Київ, м. Ужгород, м. Берегове) Шенгенських віз постійно зростає. У 2009 році три угорські закордонні представництва видали 81 000 віз, а в 2013 році – вже 152 000. Угорщина стоїть на другому місці після Польщі за кількістю віз, виданих громадянам України. Така ж позитивна тенденція спостерігається і у випадку дозволів на малий прикордонний рух. Цей інструмент візової лібералізації затребуваний, головним чином, жителями прикордоння з Угорщиною та Польщею. Генеральне консульство Угорщини у м. Ужгород та Консульство Угорщини у м. Берегове щорічно видають понад 20 тис. дозволів на місцевий прикордонний рух, за таким документом вже подорожують близько 100 000 закарпатців.

Зважаючи на окремі причини економічного та політичного характеру у 2014 році у Генконсульстві Угорщини у м. Ужгород кількість виданих Шенгенських віз зменшилась приблизно на 10%. Відповідно, зменшилась також і кількість дозволів малого прикордонного руху.

Згідно з даними останнього всеукраїнського перепису населення у 2001 році в Україні проживало близько 156,6 тис. угорців, більшість з яких - у Закарпатській області (вони становлять близько 12% всього населення області). Угорська меншість характеризується значною стійкістю до асиміляції завдяки компактному розселенню в межах декількох районів (Берегівського, Ужгородського, Виноградівського та Мукачівського), які межують з Угорщиною. Питання захисту прав та свобод етнічних меншин залишається ключовим питанням зовнішньополітичної політики Угорщини. Відкритим питанням залишається створення «Автономічної матриці», про яку згадується у всіх стратегічних документах Угорщини, оскільки Уряд визнав головним пріоритетом своєї діяльності захист національних меншин та створення автономій на території всього Карпатського басейну, в т.ч. – і в Україні. Питання створення Притисянського автономного округу неодноразово піднімалося угорською стороною, в т.ч. на засіданнях двосторонньої міждержавної комісії з питань національних менших⁵².

Зважаючи на значний розрив у рівнях соціально-економічного розвитку України та Угорщини, існують серйозні ризики втрати людського потенціалу через відтік високоосвіченого, працездатного, економічно активного населення до сусідньої країни. При цьому територіями найвищого ризику є саме прикордонні регіони. Посиленню цих ризиків сприяє і спрощення Угорщиною на початку 2011 року процедури отримання свого громадянства. Спочатку для цього був прийнятий спеціальний закон. Пізніше були внесені зміни до Конституції, які набрали чинності з початку 2012 року, – вони надають етнічним угорцям або їх нащадкам у різних країнах право отримувати громадянство «по праву крові». До цього часу громадяни України могли оформляти лише «Посвідчення закордонного угорця».

За словами прем'єр-міністра Угорщини Віктора Орбана, завдяки введенню інституції щодо спрощеного отримання подвійного громадянства, в Угорщині вже спостерігається приріст населення на 160 тисяч чоловік. Введення закону про

⁵² Ужгород. В українсько-угорських відносинах існують суперечливі та відкриті питання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-reporter.com/novosti/158069>.

полегшення отримання подвійного громадянства, за його словами, надав можливість реалізувати одну з головних національних стратегій Угорщини⁵³.

Чинною Конституцією України не передбачена можливість набуття подвійного громадянства, відповідно створена колізія у законодавствах України та Угорщини, згідно якої одна держава (Угорщина) дозволяє набувати подвійне громадянство, а інша (Україна) не дозволяє, потребує нагального правового тлумачення і вирішення щодо статусу (прав і обов'язків) тих громадян України, які вже оформили громадянство Угорщини. Також відповідні органи державної влади повинні детально вивчити потенційні ризики такого кроку Угорщини в контексті національної безпеки України.

У контексті розвитку нових форм транскордонного співробітництва, з метою поглиблення двосторонніх відносин, узгодження позицій щодо співпраці у контексті формування нових європейських проектів, передусім залучення грантів у інфраструктуру Закарпаття, туризм, охорону навколишнього середовища, збереження культурної спадщини, 25 вересня 2015 р. на засіданні загальних зборів Саболч-Сатмар-Березької області (Угорщина) депутатами одностайно схвалено рішення про створення із Закарпатською обласною радою Європейське об'єднання територіального співробітництва (ЄОТС). Про створення такої структури домовилися голова Закарпатської облради Володимир Чубірко та голова загальних зборів Саболч-Сатмар-Березької області Оскар Шестак. ЄОТСзОВ «Тиса» стало першим ЄОТС, створеним за участі України.

Характерною особливістю транскордонного співробітництва в регіоні стало і те, що фактично на всіх інституційних рівнях з'явилися організації, які на постійній основі здійснюють проектну чи ініціативну діяльність, пов'язану з проблематикою розвитку співробітництва в рамках українсько-угорського транскордонного регіону. Показовим є утворення транскордонних мережевих об'єднань і асоціацій різного рівня: Міжрегіональна Асоціація «Карпатський Євросерегіон» (утворена у 1993 році і об'єднує прикордонні регіони 5 країн); Українська частина Форуму громадянського суспільства Дунайської Стратегії (утворена у 2014 році); Асоціація прикордонних муніципалітетів уздовж українсько-угорського кордону; Транскордонна мережа НУО і асоціацій органів місцевого самоврядування «Коло Карпатських громад»; Асоціація університетів Карпатського регіону; Міжнародна асоціація Ротарі Клубів Північно-Східних Карпат тощо⁵⁴.

3.4. Українсько-румунський транскордонний регіон.

Українсько-румунський ТКР охоплює Закарпатську, Івано-Франківську, Чернівецьку та Одеську області України та 5 повітів (жудеців) Румунії, а саме – Сату-Маре, Марамуреш, Сучава, Ботошань та Тульча. Площа регіону складає 100 872 км², чисельність населення у 2013 році становила 7948,2 тис. осіб (табл. 18). Довжина українсько-румунського кордону - 613,8 км, у тому числі річкова 292,2 км і морська 33 км.

Соціально-економічні характеристики розвитку українсько-румунського транскордонного регіону. У прикордонних областях України проживає в три рази більше населення порівняно з прикордонними областями Румунії (див. табл. 17).

ВВП на особу у 2013 році в прикордонних жудецях Румунії був значно вищий (на 53,59%) ніж у сусідніх областях України (рис.16). Найнижчим цей показник в межах українського прикордоння був у Чернівецькій області - 1428,27 євро на особу, найвищим у Одеській - 2744,39 євро на особу. ВВП на особу у прикордонних регіонах як України,

⁵³ Україна-Угорщина: Ціна подвійного громадянства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakarpattia.net.ua/>.

⁵⁴ Стратегія розвитку Закарпатської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dfrt.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2015/.../Strategiya.pdf.

так і Румунії є на 36-40% нижчим за його середнє значення загалом по країнах (додаток Д, табл. Д.1).

Таблиця 17

Чисельність населення українсько-румунського транскордонного регіону

Області (склад області) / площа/ щільність населення	Чисельність населення, тис. осіб				
	2010	2011	2012	2013	2014
Закарпатська (13 районів, 11 міст) - 12 777 км ² 98,54 ос./км ²	1244,8	1247,4	1250,7	1254,4	1256,9
Івано-Франківська (14 районів и 5 міст 765 сіл.) - 13 928 км ² 99,21 ос./ км ²	1380,7	1379,8	1380,1	1381,8	1382,1
Чернівецька (11 районів, 11 міст, 8 пгт, 398 сіл.) - 8097 км ² 112,14 ос./ км ²	904,4	904,3	905,3	907,2	908,5
Одеська (26 районів, 19 міст, 33 пгт, 1125 сіл) - 33 310 км ² 71,91 ос./ км ²	2391,0	2388,7	2388,3	2395,2	2396,5
Всього по українських прикордонних областях	5920,9	5920,2	5924,4	5938,6	5944,0
Сату-Маре (<i>Județul Satu Mare</i> - 2 муніципії, 4 міст и 59 комун) – 4418 км ² 74,49 ос./ км ²	328,8	329,0	330,2	330,6	-
Марамуреш (<i>Județul Maramureș</i> - 2 муніципії, 6 міст и 63 комун) - 6304 км ² 73,17 ос./ км ²	460,1	461,3	461,8	462,2	-
Сучава (<i>Județul Suceava</i> - 5 муніципій, 11 міст, 96 комун) - 8553 км ² . 71,84 ос./ км ²	614,1	614,4	614,6	614,8	-
Ботошань (<i>Județul Botoșani</i> - 2 муніципії, 5 міст, 71 комуна) - 4986 км ² . 80,01 ос./ км ²	397,7	398,9	399,2	400,1	-
Тульча (<i>Județul Tulcea</i> - 1 муніципія, 4 міста 46 комун) - 8499 км ² . 23,7 чол./ км ²	201,2	201,4	201,6	201,9	-
Всього по румунських прикордонних регіонах	2001,3	2005,0	2007,4	2009,6	-
Українсько-румунський транскордонний регіон	7922,2	7925,2	7931,8	7948,2	-

Протягом 2010-2013 рр. рівень офіційно зареєстрованого безробіття в Україні залишався на тому ж рівні, що і в Румунії, однак спостерігаються певні відмінності на рівні прикордонних регіонів (рис. 17). Так, станом на 2013 рік, цей показник був найвищим у Тульчі – 9,5%, у той час як у інших румунських областях не перевищував 4,4%. В українському прикордонні він знаходиться у діапазоні від 5,3% у Одеській області до 7,8% у Закарпатській області.

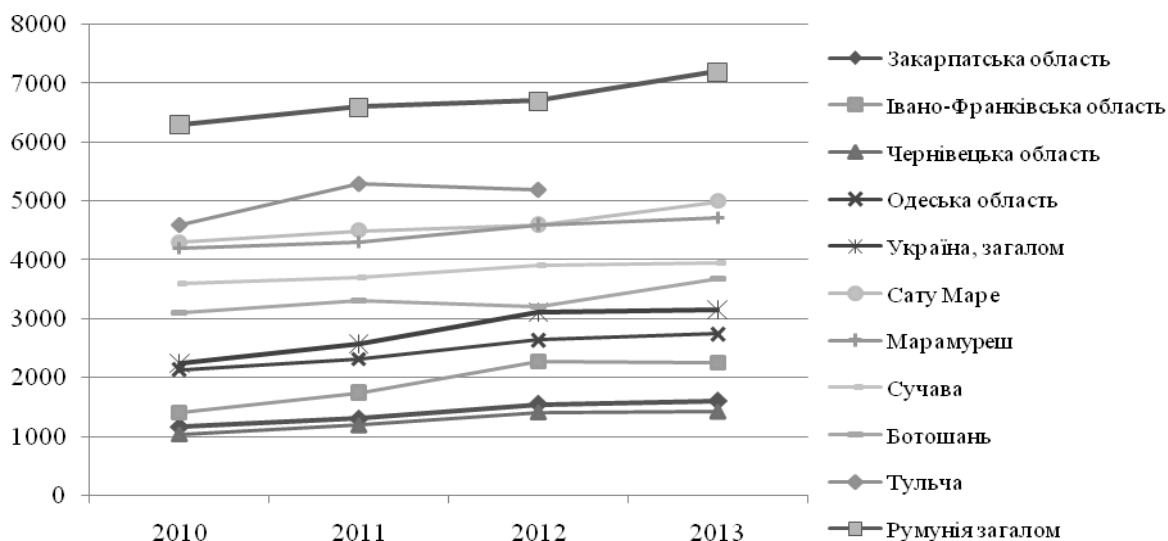

Рис. 16. Динаміка ВВП на особу в українсько-румунському ТКР, євро

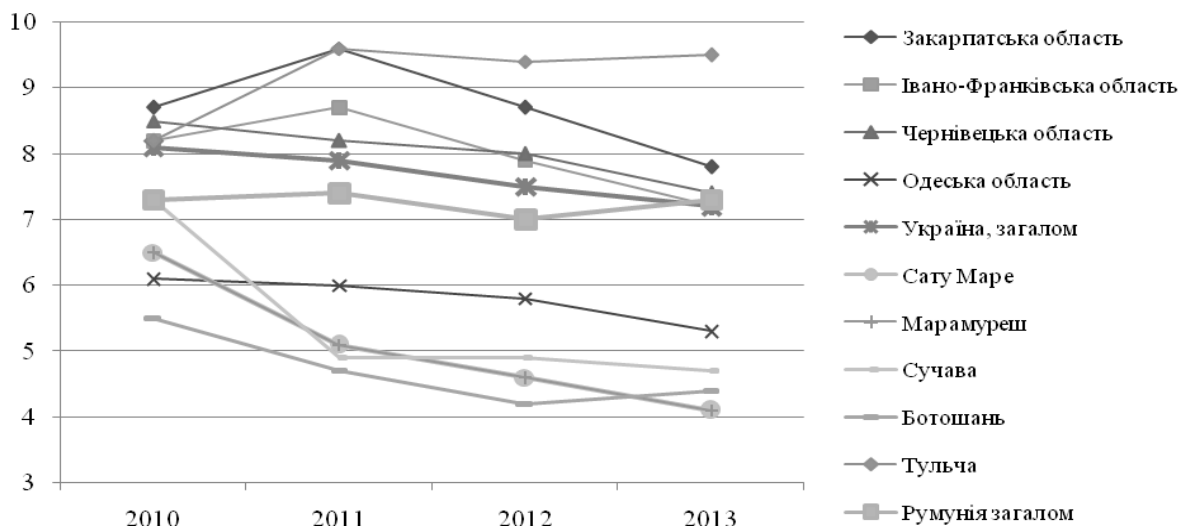

Рис. 17. Динаміка рівнів безробіття в українсько-румунському транскордонному регіоні, %

Розмір середньомісячної заробітної плати у 2013 році в румунських прикордонних жудецях був на 35% вищий ніж в українських і перебував в межах від 360 євро (в Марамуреші) до 430 євро (в Тульчі) (див. рис. 18). В українському ж прикордонні середньомісячна заробітна плата була найнижчою у Чернівецькій області – 234 євро, а найвищою в Одеській – 278 євро. Слід зазначити, що ці показники є на 18-21% нижчими за показники загалом по країні. Мінімальна заробітна плата 2013 р. у Румунії – 157,26 євро, а в Україні становила – 104,7 євро^{55;56}.

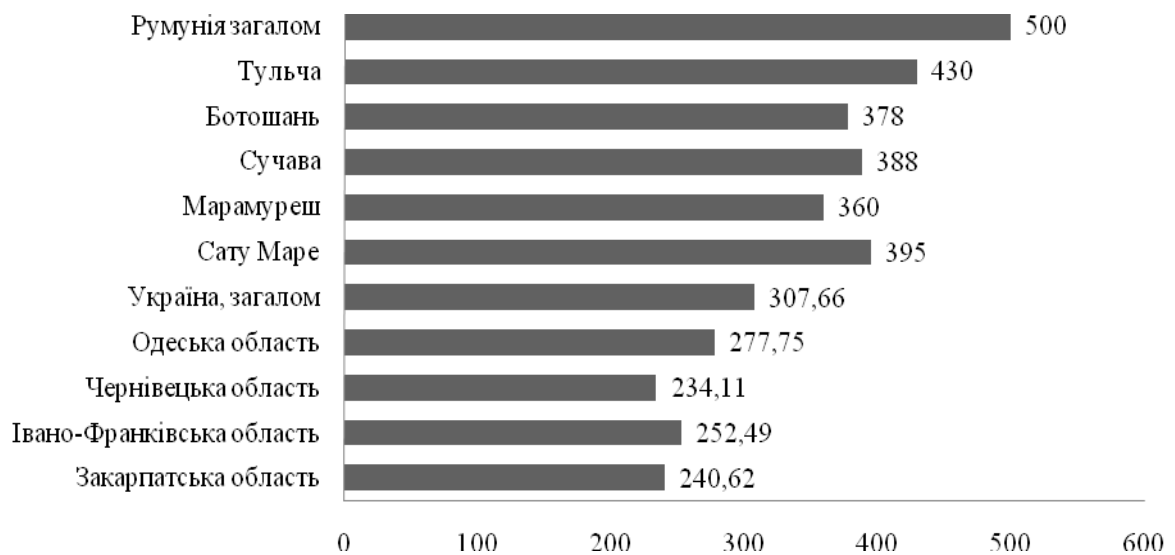

Рис.18. Розмір середньомісячної заробітної плати в українсько-румунському транскордонному регіоні у 2013 році, євро

⁵⁵ Дані державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://infolight.org.ua/content/porivnyalna-harakteristika-zarobitnih-plat-ta-pensiy-v-ukrayini-u-2005-2013-rokah>

⁵⁶ Дані сайту «Румунія сьогодні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://romania-today.ru/news/economy/2013/06/07/srednjaja-zarplata-v-marte-vyroslo-na-4/>

У 2007 році Румунія після дванадцятирічного очікування вступила в ЄС. Наслідки цієї події оцінюються неоднозначно, але країна бере активну участь в реалізації основних програм ЄС. Прямі іноземні інвестиції у 2014 році досягли 2,43 млрд євро. Енергетичне питання при цьому є одним з найважливіших. Очікується, що Румунія досягне повної енергетичної незалежності до 2020 року – завдяки використанню шельфового газу, ядерної енергії та альтернативних джерел, насамперед енергії вітру.

Рівень інвестиційного співробітництва України з Румунією залишається незначним. Це зумовлено тим, що обидві країни не належать до країн-донорів капіталу і самі потребують значних зовнішніх інвестицій для модернізації економіки⁵⁷. За інформацією Державної служби статистики України, станом на 2012 р. інвестиції з Румунії в економіку України становили 21,7 млн. дол. США (0,04% від загального обсягу інвестицій в Україну). За даними Румунського центру сприяння торгівлі та іноземним інвестиціям, станом на 2012 року в Румунії зареєстровано 430 спільних українсько-румунських підприємств, обсяг українських інвестицій становить 12,4 млн. дол. США (54 місце в списку іноземних інвесторів)⁵⁸.

На сьогоднішній день на українсько-румунському кордоні функціонує 10 пунктів пропуску (7 міжнародних та 5 місцевих), з яких у: Закарпатській області – 5 пунктів пропуску; Чернівецькій області – 2 пункти пропуску; Одеській області – 3 пункти пропуску⁵⁹.

Діяльність щодо розвитку транскордонних кластерів здійснюється із використанням потенціалу єврорегіонів: «Карпатський єврорегіон» (Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія), «Нижній Дунай» (Україна, Молдова, Румунія) та «Верхній Прут» (Україна, Молдова, Румунія). На сьогодні ні один транскордонний кластер не функціонує, однак є дві ініціативи щодо створення транскордонного туристичного кластеру і транскордонного аграрного кластеру.

Розвиток транскордонного співробітництва в рамках українсько-румунського транскордонного регіону. Основа нормативно-правової бази між Україною та Румунією була закладена в середині 90-х рр. ХХ ст. Базовий договір «Про дружбу і співробітництво» був підписаний 2 червня 1997 р. у румунському місті Констанца. У ньому закладено основні принципи співробітництва між державами, а саме: принцип суверенної рівності, незастосування сили та погрози силою, непорушності кордонів, територіальної цілісності держав, мирного врегулювання спорів, невтручання у внутрішні справи, поваги до прав людини, рівноправності та права народів розпоряджатися власною долею, співробітництва між державами та сумлінного виконання взятих зобов'язань відповідно до міжнародного права.

Окрім того, правовий фундамент для розвитку двосторонніх українсько-румунських відносин складають 45 договірно-правових документів, з-поміж яких можна виділити ті, які чинять найбільший вплив на розвиток транскордонних регіонів та активізують транскордонне співробітництво⁶⁰:

- Договір між Україною та Румунією про режим українсько-румунського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних

⁵⁷ Україна – Румунія: нереалізований потенціал співпраці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://izvestiya.odessa.ua/uk/2013/08/03/ukrayina-rumuniya-nerealizovanyu-potencial-sivpraci>

⁵⁸ Офіційний сайт з Державної підтримки українського експорту від Міністерства економіки і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrexport.gov.ua/ukfrom/7177.html>

⁵⁹ Офіційний сайт Державної прикордонної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dpsu.gov.ua/ua/activities/skiping/skiping_18.htm

⁶⁰ Посольство України в Румунії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://romania.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ro/legal-acts>.

питань був підписаний 17 червня 2003 р. (ратифікований ВРУ 12 травня 2004 р., Парламентом Румунії – 5 квітня 2004 р.).

- Консульська Конвенція між Україною та Румунією була підписана 3 вересня 1992 р. (набула чинності 14.03.1995 р.)
- Угода між Урядом України та Урядом Румунії про спрощений порядок перетинання спільного державного кордону громадянами, які проживають у прикордонних районах і повітах була підписана 29 березня 1996 р. (набула чинності 14.11.1996).
- Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про умови взаємних поїздок громадян (набула чинності 16.07.2004).
- Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Румунії про пункти пропуску через українсько-румунський державний кордон (набула чинності 26.11.2006).
- Протокол між Адміністрацією Державної прикордонної служби України і Генеральним інспекторатом Прикордонної поліції Міністерства адміністрації та внутрішніх справ Румунії про правила плавання у прикордонних водах плавучих засобів, які належать прикордонним властям України та Румунії, та порядок їхнього співробітництва під час охорони українсько-румунського державного кордону (набув чинності 28.05.2010).
- Протокол про співробітництво у сфері європейської інтеграції між Міністерством закордонних справ України та Міністерством закордонних справ Румунії (набув чинності 10.11.2011).
- Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про місцевий прикордонний рух (набув чинності 14.05.2015).
- Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Румунії про прокладення волоконно-оптичного кабелю через українсько-румунський державний кордон у районі між населеними пунктами Орлівка (Україна) та Ісакчя (Румунія) (набула чинності 29.04.2015).

Підписана наприкінці 2014 року Угода про місцевий прикордонний рух створила умови для спрощеного порядку перетину кордону жителями прикордонних областей України і Румунії, які проживають у межах 30-кілометрової зони від спільного державного кордону. Мешканці прикордонної зони отримуватимуть безкоштовні дозволи на спрощений перетин кордону з правом перебувати в прикордонній зоні іншої держави до 90 днів кожного разу з дати перетину кордону. Дія угоди охоплює 662 українські населені пункти Закарпатської, Івано-Франківської, Одеської та Чернівецької областей⁶¹.

Важливою фінансовою основою співпраці між Україною і Румунією є можливість залучення коштів на виконання транскордонних проектів з трьох Програм Європейського Інструменту Сусідства і Партнерства⁶²:

- **«Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна»** (Закарпатська, Івано-Франківська області – в якості основних регіонів, Чернівецька область – в якості додаткового регіону), бюджетом 73,952 млн. євро;
- **«Україна – Румунія»** (Одеська, Чернівецька, Івано-Франківська та Закарпатська області – в якості основних регіонів, Вінницька, Тернопільська та Хмельницька області – у якості додаткових регіонів), бюджетом – 60 млн. євро;
- **«Басейн Чорного моря»** (Вірменія, Азербайджан, Болгарія, Греція, Грузія, Румунія, Молдова, Туреччина, Україна (Одеська, Херсонська, Миколаївська,

⁶¹ Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про місцевий прикордонний рух [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/642_062

⁶² Інформаційна довідка щодо підготовки спільних операційних програм прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства 2014 – 2020 років [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Print?lang=uk-UA&id=15d70f98-fdc3-4383-92bd-cde17c8ee224>

Запорізька та Донецька області). Бюджет – 39,039 млн. євро (з фонду Європейського інструменту сусідства ENI + Європейського структурного фонду розвитку ERDF) + 10 млн євро (з Передвступного фонду IPA).

Транскордонне співробітництво між Україною та Румунією здійснюється переважно у формі різноманітних проектів за вищеназваними програмами Європейського Інструменту Сусідства і Партнерства, а також в рамках єврорегіонів. Із залученням прикордонних регіонів України та Румунії створено та функціонує чотири єврорегіони (табл.18).

Таблиця 18

Участь українсько-румунського транскордонного регіону у єврорегіонах

Єврорегіон/ дата створення	Учасники	Напрями діяльності
«Карпатський єврорегіон» (14.02.1993 р.)	Україна (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька області), Польща (Підкарпатське воєводство, гміни, пов'язати, які є членами Асоціації по підтримці Карпатського єврорегіону – Євро-Карпати), Угорщина (області Боршод-Абауй-Земплейн, Гевеш, Яс-Надькун-Солнок, Саболч-Сатмар-Берег, Гайду-Бігар та міста з обласним статусом: Дебрецен, Егер, Мішкольц, Ніредьгаза), Словаччина (Кошицький та Прешовський краї), Румунія (округи Бігор, Ботошані, Марамуреш, Сучава, Сату Маре, Зілаг і Харгіта)	Сприяння економічному, науковому, екологічному, культурному та освітньому співробітництву, розробка конкретних проектів з питань транскордонного співробітництва, сприяння розвитку контактів серед населення та добросусідським відносинам тощо.
«Нижній Дунай» (14.08.1998 р.)	Україна (Одеська область), Румунія (повіти Галац, Тульча, Бреїла), Молдова (райони Кагул та Кантемір)	Розвиток економічної діяльності, інфраструктури туризму, вирішення проблем в екологічній сфері.
«Верхній Прут» (22.09.2000 р.)	Україна (Чернівецька та Івано-Франківська області), Молдова (Єдинецький, Фалештський, Глоденський, Окницький, Ришканський Бричанський райони), Румунія (Ботошанський, Сучавський повіти)	Розвиток транспортно-комунікаційної інфраструктури, економічної, наукової та культурної сфери
«Чорне море» (26.09. 2008 р.)	Україна, Румунія, Росія, Азербайджан, Туреччина, Греція, Болгарія, Вірменія, Грузія, Молдова	Розвиток інфраструктури (енергетичних систем, транспорту), соціально-економічної сфери, туризму.

У Національній стратегії сталого розвитку Румунії - 2013-2020-2030 розвиток транскордонного співробітництва згадується в контексті його активізації у напрямку забезпечення сталого розвитку в Чорноморському регіоні. Це реалізовуватиметься через раціональне та ефективне використання коштів, що виділяються для цієї мети урядом Румунії та іншими європейськими і міжнародними партнерами у рамках здійснення Бухарестської конвенції про захист Чорного моря від забруднення (1992), а також розширення міжнародного співробітництва шляхом ініціювання та участі в європейських, двосторонніх і транскордонних проектах і програмах⁶³.

Румунія підписала спільні транскордонні стратегії з країнами-сусідами: Спільна стратегія сталого розвитку транскордонного регіону Румунії і Болгарії; Спільна стратегія захисту ґрунтів у транскордонному регіоні Румунії і Угорщини. У 2008 році було розроблено Стратегію економічного розвитку українсько-румунського транскордонного

⁶³ National sustainable development strategy of Romania 2013-2020-2030 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.un.org/esa/dsd/dsd_aofw_ni/ni_pdfs/NationalReports/-romania/Romania.pdf.

регіон⁶⁴. Метою визначено збільшення економічної конкурентоспроможності румунсько-українського транскордонного регіону (Марамуреш, Сату-Маре, Закарпатської та Івано-Франківської областей). Основними цілями окреслено: зменшення фінансових і технологічних вад; виявлення і згладжування вад на ринку праці; вдосконалення обміном інформацією; підвищення рівня управлінської та організаційної культури. Слід зазначити, що про наявність даної стратегії не згадується ні на одному офіційному сайті державних та місцевих органів влади України і станом на 2015 рік відсутньою є інформація щодо моніторингу даної стратегії, планів, дотичних програм та результатів.

Взаємодія місцевих органів влади з питань транскордонного співробітництва відбувається в двосторонньому порядку з місцевими органами влади сусідніх регіонів іноземних держав.

Закарпатська область, яка входить в українсько-румунський ТКР, на сьогодні має діючі двосторонні Угоди про співробітництво з Марамурешським та Сату-Марським повітами Румунії. Відповідні угоди про співпрацю є також в міст, районів, сільських та селищних громад, громадських організацій Закарпатської області.

Проте, протягом 2014 - I півріччя 2015 року нових угод про транскордонне співробітництво Закарпатською обласною радою та обласною державною адміністрацією з адміністративно-територіальними одиницями Румунії не підписувалось.

Івано-Франківська область має підписані Угоди про торговельно-економічне, науково-технічне та культурне співробітництво між Івано-Франківською обласною державною адміністрацією та повітовою Радою Васлуй, повітовою Радою Сучави. Дані Угоди підписувалися без відповідного обґрунтування і є виключно декларативними документами, які засвідчують відкритість і готовність області до співпраці з адміністративно-територіальними одиницями інших країн.⁶⁵ Також є Угода про міжрегіональне співробітництво між Івано-Франківською обласною державною адміністрацією та повітовою Радою Марамуреш. Всі ці Угоди підписані більше семи років тому.

Співпраця Чернівецької області з Ботошанським та Сучавським повітами Румунії відбувається згідно Протоколів про співробітництво та Угоди про утворення Єврорегіону «Верхній Прут», які сприяють поглибленню дружніх взаємин між громадянами адміністративно-територіальних одиниць в економічній, соціальній та культурній галузях. У рамках цих Протоколів спільно з румунською стороною впроваджувалися транскордонні проекти Програм Сусідства «Україна - Румунія», «Румунія - Україна - Республіка Молдова» за фінансуванням програм Сусідства (PHARE/CBC 2004).

Для розширення торговельно-економічного співробітництва області з Румунією Управлінням зовнішніх зносин та зовнішньо-економічної діяльності ОДА спільно з Посольством України в Румунії проводять роботу по створенню нових спільних підприємств з суб'єктами господарювання Румунії, налагоджують комерційні та інвестиційні пропозиції.

Вадул-Сіретською митною службою разом з правоохоронними органами області та управлінням Служби безпеки України по Чернівецькій області постійно проводиться робота з суміжним повітом Румунії щодо співробітництва та взаємодопомоги в

⁶⁴ The strategy of economic development of the Romanian-Ukrainian trans-border region (Maramures, Satu Mare, Zakarpattia and Ivano Frankovsk) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rurced.com/pdf/en/strategia.pdf>.

⁶⁵ Міжрегіональне співробітництво між Україною та Румунією. Офіційний сайт Посольства України в Румунії. [Електронний ресурс]. - Режим доступу - <http://romania.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ro/regions>.

прикордонних та митних питаннях, у проведенні контролю осіб, транспортних засобів та вантажів в автомобільних і залізничних пунктах пропуску.⁶⁶

Угоди про торгово-економічне, науково-технічне та культурне співробітництво між Одеською обласною радою, повітовою радою Галац та радою повіту Ясси підписані ще в кінці 90-х років.

25 серпня 2015 р. між Асоціацією міжгромадського розвитку «Зона Метрополітане Ботошань» та органами місцевого самоврядування Новоселицького, Глибоцького та Герцаївського районів Чернівецької області підписана Угода про співробітництво, яка передбачає створення умов для співпраці між прикордонними регіонами у напрямку розширення економічних, культурних, мистецьких, міжособистісних зв'язків, реалізації проєктів у галузі спорту, туризму, збереження традицій та духовності.

У стратегіях розвитку адміністративно-територіальних одиниць українсько-румунського ТКР з українського боку на важливості розвитку транскордонного співробітництва наголошується найчастіше в контексті формування конкурентоспроможної та інноваційної економіки (Закарпатська область), у тому числі через розвиток підприємництва на інноваційній основі (Чернівецька область), а також розвитку туристично-рекреаційної сфери (Івано-Франківська область). В Одеській області транскордонне співробітництво окремо не виділяється як пріоритет чи завдання. На офіційних сайтах румунських жудеців вся інформація подається румунською мовою, що ускладнює глибокий аналіз їх стратегічних документів. Найчастіше співпраця з Україною розглядається з позиції спільної участі у проєктах і програмах ЄС.

Транскордонне співробітництво визначено одним із головних пріоритетів розвитку Чернівецької області: «Чернівецька область – це екологічно чистий, транскордонний регіон із європейськими стандартами життя, високим науковим потенціалом, мультикультурний центр країни, лідер з розвитку малого та середнього бізнесу на інноваційній основі»⁶⁷.

Найбільш дієвим механізмом практичної реалізації транскордонних ініціатив визначають Спільну операційна програма «Румунія-Україна-Республіка Молдова 2007-2013», яка дозволила залучити значні грантові кошти на вирішення найактуальніших проблем прикордонних регіонів вказаних країн.

Окрім того, у 2009 році у Чернівецькій області започаткована кластерна ініціатива - українсько-румунський «Перший аграрний кластер». Планована територія кластеру: Чернівецька область, прилеглі райони Хмельницької, Тернопільської, Івано-Франківської областей (Україна); Ботошанський та Сучавський повіт (Румунія); Молдова. Діяльність кластеру спрямовано на: підвищення інноваційного рівня сільськогосподарської діяльності; поліпшення інвестиційного клімату; розробку механізму підтримки інноваційної діяльності підприємств регіональними органами влади і органами місцевого самоврядування; створення системи підготовки спеціалізованих кадрів для АПК області; насичення українського ринку овочів та фруктів екологічно чистою продукцією; збут ягід та грибів у країни Західної Європи.

У Закарпатській області транскордонне співробітництво розглядається як «одна із міцних опор мосту євроінтеграційних процесів»⁶⁸. Так, в Стратегії розвитку Закарпаття – 2020 акцентується увага на тому, що транскордонне співробітництво як один із важливих

⁶⁶ Інформація про співробітництво Чернівецької області з партнерськими регіонами іноземних держав. Офіційний сайт Чернівецької обласної державної адміністрації. [Електронний ресурс]. - Режим доступу - http://www.bucoda.cv.ua/bukovina/1/62_1.html.

⁶⁷ Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2015/07/Strategiya-rozvitku-CHernivetskoyi-oblasti-2020.docx.

⁶⁸ Стратегія розвитку Закарпатської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakarpat-rada.gov.ua/docs/proekty_rishen/20_sesions/proekt_rish_42.zip

інструментів регіонального розвитку поширено на всі без винятку стратегічні і операційні цілі та завдання. При цьому наголошується на важливості співпраці на всіх рівнях, у всіх сферах, по кожній з ділянок кордону і в рамках всіх фінансових інструментів.

Активізація транскордонного співробітництва у Івано-Франківській області розглядається насамперед як можливість і порівняльна перевага, що дозволить підвищити туристично-рекреаційний потенціал області шляхом створення транскордонних туристичних маршрутів та організації навчання для підготовки фахівців туристичного супроводу (екскурсоводів, провідників з активних видів туризму, з організації кінних прогулянок, інструкторів з різних видів спортивного туризму)⁶⁹ (див. додаток Д, табл. Д.2).

Основними перспективами розвитку українсько-румунського транскордонного регіону в контексті євроінтеграційних прагнень України є:

- підписання угоди про місцевий прикордонний рух зумовлює підвищення навантаження на кордону, тому необхідним є розвиток прикордонної інфраструктури та відкриття нових пунктів перетину кордону;

- спільні екологічні проблеми території Карпат (значна кількість транскордонних водойм обумовлює важливість активізації співпраці в напрямку захисту довкілля). Актуальною є розробка спільної двосторонньої українсько-румунської стратегії в цьому напрямку;

- входження Румунії у ЄС актуалізує важливість вивчення досвіду трансформації транскордонного співробітництва та розвитку прикордонних регіонів Румунії на всіх етапах євроінтеграції.

Івано-Франківську область прикордонним регіоном робить її вихід на ділянці близько 50 км до Державного кордону з Румунією. Згідно з офіційною інформацією Держприкордонслужби України⁷⁰, на сьогодні на цій ділянці діючими є 10 пунктів пропуску. З них 5 знаходиться в Закарпатській області, 2 – в Чернівецькій, 3 – в Одеській. В той же час на Прикарпатті такі пункти пропуску відсутні. Тим не менше, протягом 2009-2013 рр. місцевими органами влади Івано-Франківщини та органами влади суміжного румунського повіту (жудецу) Марамуреш активно велася і продовжується робота по створенню міжнародного пункту пропуску Шибене-Поеніле-де-Суб-Мунте для автомобільного та пішохідного сполучення, який планується розмістити за 10 км від присілку Шибене села Явірника Зеленської сільської ради Верховинського району, біля г. Копилаш (Мармароський масив, Чивчинські гори) на висоті приблизно 1600 м над рівнем моря. Відкриття пункту пропуску надасть регіону цілу низку переваг:

- транспортні переваги: зростання обсягів пасажироперевезень (в тому числі іноземних туристів), причому не лише до Румунії, але й країн Балканського півострова, що стане додатковим джерелом надходжень до місцевого та державного бюджетів. За оцінками експертів⁷¹, у найближчі 5 років після відкриття пункту пропуску середній дохід становитиме близько 115 млн. євро; істотно покращиться транспортне сполучення з південними районами Івано-Франківщини, адже відкриття пункту пропуску вимагає будівництва автодороги 4 категорії, яка з'єднає Прикарпаття з румунським повітом Марамуреш (дорога проходитиме від Верховини до кордону з Румунією (40 км), через

⁶⁹ Стратегія розвитку Івано-Франківської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://goo.gl/Cwu0cC>.

⁷⁰ Офіційний сайт Держприкордонслужби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dpsu.gov.ua/ua/static_page/50.htm.

⁷¹ Федорович О. Відкриття пункту пропуску Шибене-Поеніле-де-Суб-Мунте (Марамуреш) викличе інтерес інвесторів у різних галузях [Електронний ресурс] // StykNews.info. Інформаційний портал «Стик». Новини Івано-Франківська. – 2013. – 19 черв. – Режим доступу: <http://styknews.info/novyny/ekonomika/>

села Ільці, Красник, Топільче, Зелене та Явірник);

- інвестиційні переваги: у районі розташування можливого пункту пропуску – Верховинщині – розташовані щонайменше три важливі для економіки регіону інвестиційно-привабливі об'єкти (гірськолижні комплекси «Чорногора», «Кринта» та рекреаційний комплекс «Гаджина»). Таким чином розкриваються можливості для створення нових робочих місць, розвитку інфраструктури південної частини регіону;

- соціальні переваги: створення щонайменше 3000 нових робочих місць з одного боку, а також розвиток туристично-рекреаційної індустрії з іншого боку;

- переваги, пов'язані з економією на трансакційних витратах: за оцінками Івано-Франківського РЦР⁷², економічний ефект від скорочення затрат часу і транспортних витрат становитиме у перший рік експлуатації пункту пропуску 860 тис. євро, а всього за наступні 5 років – 1,2 млн. євро;

- транскордонні переваги: відкриття пункту пропуску дасть змогу широко впроваджувати програми транскордонного співробітництва з румунською стороною, власне і саме відкриття пункту пропуску стане прикладом налагодження успішної транскордонної взаємодії. Верховинщину вдасться трансформувати з «важкодоступного закутка» Івано-Франківщини в район активного транскордонного співробітництва.

Важливою особливістю організаційної інфраструктури перетину кордону є те, що в Івано-Франківську діє польський візовий центр, в той же час як румунське консульство або його представництво відсутні.

Основними напрямками активізації транскордонного співробітництва Івано-Франківщини покликані стати:

1) прискорення створення українсько-румунського пункту пропуску через кордон «Шибене-Поєніле-де-Суб-Мунте»;

2) активізація співробітництва Прикарпаття з іншими регіонами в рамках Карпатського євро регіону і, особливо, євро регіону «Верхній Прут»;

3) створення двох транскордонних кластерів на Івано-Франківщині (лісового і туристичного);

4) розвиток інноваційно-інвестиційної інфраструктури регіону (спираючись на такі прикарпатські інноваційні об'єкти, як Галицький інноваційний кластер, Нафтогазований науковий парк тощо);

5) побудова прикордонної інфраструктури на Верховинщині в рамках відкриття нового пункту пропуску через кордон, розвиток організаційної інфраструктури перетину кордону. Ще з 2005 р. планувалося відкрити в Івано-Франківську представництва румунського консульства у Чернівцях, проте цю ініціативу так і не було реалізовано;

6) стимулювання послідовного зростання товарообороту між Івано-Франківською областю та суміжними румунськими регіонами;

7) створення спеціальної або вільної економічної зони на Верховинщині для залучення іноземних, в першу чергу румунських інвестицій.

Івано-Франківська обласна влада в регіоні зорієнтована у сфері міжнародного співробітництва в основному на польський вектор. Такий стан речей посилює регіональні диспропорції соціально-економічного розвитку Івано-Франківської області, зокрема її північної та південної частин. Саме активізація ТКС з румунською стороною створить в перспективі умови для перетворення Верховинського району та інших південних районів Прикарпаття в зону прискореного економічного розвитку. Це можна здійснити шляхом розвитку тут транспортної, туристично-рекреаційної, фінансової, логістичної інфраструктури, підвищення інвестиційної привабливості території. У той же час для цього варто створити в південних районах Івано-Франківської області спеціальну

⁷² Відкриття пункту пропуску на українсько-румунському державному кордоні Шибене-Поєніле-де-Суб-Мунте стане вирішальним чинником для економічного розвитку прикордонних громад [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт Івано-Франківського регіонального центру з інвестицій та розвитку. – Режим доступу: <http://www.investin.if.ua/>

економічну зону (СЕЗ) або вільну економічну зону (ВЕЗ) для стимулювання залучення іноземних, в першу чергу румунських, інвесторів, адже Румунія у 2013 р. знаходилася лише на 15 місці серед списку інвесторів регіону за обсягами прямих іноземних інвестицій. Крім того, зазначимо, що мова йде переважно про сільську та гірську місцевість і, на наш погляд, саме теоретичні та практичні напрацювання вчених ДУ «Інституту регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України» у галузі розвитку сільських та гірських територій могли би стати науковим підґрунтям прискореного розвитку Верховинського району. Потенціал українсько-румунської взаємодії у цьому регіоні значний, проте на сьогодні лише починає реалізовуватися.

3.5. Українсько-молдовський транскордонний регіон.

До складу українсько-молдовського ТКР входять адміністративно-територіальні одиниці Республіки Молдова: 10 районів (Каушень, Сорока, Кагул, Штефан-Вода, Окніца, Дондушень, Брічень, Чімішлія, Бесарабьяска, Тараклія) та два автономні утворення – Придністровська республіка (Transnistria) та Гагаузія; а з української сторони – Чернівецька, Вінницька та Одеська області. Зауважимо, що в останні десятиріччя відбулися суттєві зміни в адміністративно-територіальному устрої Молдови, що відповідно вплинуло і на структуру та соціально-економічний розвиток українсько-молдовського ТКР. Так, з 1990 до 1999 року Республіка складалася з 40 районів, з 1999 до 2002 р. – з 10 уїздів, 1 муніципального і 2 адміністративно-територіальних утворень, а результатом реформи 2002 року став поділ країни на 32 райони та 3 муніципії. Відповідно до останньої реформи до складу українсько-молдовського ТКР входять вже не сім молдовських регіонів (Єдинець, Сорока, Бендери (Тігхіна), Лапушня, Кагул, Придністров'я та Гагаузія) як до 2002 року, а 12 регіонів.

Загальна чисельність населення українсько-молдовського ТКР становить 6296 млн. осіб, з яких 4929,4 млн. осіб (78,29%) проживає в Україні, а 1367,0 млн. осіб (21,71%) – у Республіці Молдова. Середня щільність населення у регіоні – 76,2 ос./км².

Українсько-молдовський державний кордон простягається на 1222 км і складається як з сухопутної (955 км), так і водної (267 км) частин. Зокрема, Чернівецька область виходить до ділянки державного кордону з Республікою Молдова довжиною 178 км, Вінницька – 202 км, а Одеська – 842 км. Уздовж українсько-молдовського державного кордону розташовані 57 діючих пунктів пропуску, серед яких 28 мають статус міжнародних, 14 – міждержавних і 15 – місцевих. 452 кілометри українсько-молдовського кордону перебувають під контролем влади самопроголошеної Придністровської Молдавської республіки.

Соціально-економічні характеристики розвитку українсько-молдовського транскордонного регіону. На території українсько-молдовського ТКР функціонує три єврорегіони – «Верхній Прут», «Нижній Дунай» та «Дністер», які охоплюють регіони Молдови, Румунії та України. Зокрема діяльність єврорегіону «Нижній Дунай», до складу якого з українсько-молдовського ТКР увійшли Кагульський район Республіки Молдова та Одеська область України, спрямована на: підвищення загального соціально-економічного рівня розвитку територій єврорегіону; налагодження торговельно-економічного співробітництва; вирішення екологічних проблем, особливо тих, які стосуються придунайських озер, протипаводкових і протиповіневих заходів на р. Дунай, прогнозно-аналітичної роботи з цих питань; розвиток спільної транспортної інфраструктури, транскордонного культурного співробітництва, освітньо-наукової кооперації; розв'язання проблем комерційного рибальства на річках і озерах єврорегіону; консолідації зусиль країн-учасників задля боротьби з організованою злочинністю, наслідками техногенних катастроф та стихійних лих; розвиток туризму та рекреації. Подібне спрямування у своїй діяльності притаманне і єврорегіону «Верхній Прут» (з-поміж регіонів українсько-молдовського ТКР сюди увійшли Чернівецька область України та райони Брічень і Окніца Республіки Молдова), в якому також реалізується

пілотний для України та Молдови проект Екоєврорегіону, а також і створеного відносно недавно (2012 р.) єврорегіону «Дністер» за участю Вінницької області України, а також районів Сорока, Дондушень та Окніца. Крім того, в рамках функціонування єврорегіонів «Верхній Прут», «Нижній Дунай» і «Дністер» активізується робота щодо створення в українсько-молдовському ТКР транскордонних кластерів. Успішним прикладом створення таких кластерів є Перший українсько-румунський аграрний кластер, локалізований в Чернівецькій області, у якому беруть участь також і молдовські учасники.

Дані щодо динаміки чисельності населення українсько-молдовського ТКР за період 2010-2013 рр. наводяться в табл. 19.

Таблиця 19

Чисельність населення українсько-молдовського ТКР за 2010-2013 рр.

Області	Чисельність населення, тис. осіб				Середньорічний темп приросту, %
	2010	2011	2012	2013	
1	2	3	4	5	6
Чернівецька	904,4	904,3	905,3	907,2	0,10
Вінницька	1650,6	1641,2	1634,2	1627,0	-0,48
Одеська	2391,0	2388,7	2388,3	2395,2	0,06
Українська частина ТКР загалом	4946	4934,2	4927,8	4929,4	-0,11
Каушень	92,6	92,3	92,1	91,6	-0,36
Сорока	100,7	100,4	100,1	100,1	-0,20
Придністров'я	522,5	518,0	513,4	509,4	-0,84
Гагаузія	160,1	160,7	161,2	161,7	0,33
Кагул	124,4	124,8	124,9	124,9	0,13
Штефан-Вода	72,3	71,9	71,5	71,3	-0,46
Окніца	56,3	56,1	55,8	55,5	-0,48
Дондушень	45,6	45,1	44,8	44,3	-0,96
Брічень	75,7	75,3	74,7	74,4	-0,58
Чімішлія	62,2	61,7	61,3	60,9	-0,70
Бесарабська	29,4	29,2	29,0	28,8	-0,68
Тараклія	44,4	44,2	44,1	44,1	-0,23
Молдовська частина ТКР загалом	1386,2	1379,7	1372,9	1367,0	-0,46
ТКР загалом	6332,2	6313,9	6300,7	6296,4	-0,19

* Складено за даними: <http://www.statistica.md/>; <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Середній рівень безробіття у молдовській частині українсько-молдовського транскордонного регіону становить 1,1%, в Чернівецькій області – 7,4%, у Вінницькій – 8,4%, в Одеській – 5,3% (див. додаток Е, табл. Е.1).

Значний дисбаланс спостерігається також у рівні розвитку підприємництва. Так, середня кількість підприємств на 1000 осіб в українських прикордонних з Молдовою областях складає 41,02 підприємства, а у молдовських прикордонних регіонах – 7,21 підприємств (різниця у 5,7 разів).

ВРП на особу в середньому по трьох українських прикордонних областях перевищує середній показник молдовських прикордонних регіонів в 6,7 разів і становить 2288,36 і 466,18 євро/ос. відповідно. Значно менший розрив між українськими й молдовськими регіонами у межах ТКР спостерігається у співвідношенні рівня середньомісячної заробітної плати – 1,46 разів і складає 253,86 і 173,63 євро відповідно. Загалом, зазначені вище соціально-економічні показники в українсько-молдовському ТКР є нижчими, ніж їх середні значення в цілому по Україні та Молдові.

За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року в Одеській області проживало 123,8 тис. молдован, або 5,0% від загальної чисельності населення області, у Вінницькій області – 2,9 тис. осіб (0,17%), у Чернівецькій області – 67,2 тис. осіб (7,3%).

Незважаючи на широкий спектр невирішених спільних проблем – від проблем делімітації та інфраструктурного облаштування українсько-молдовського державного кордону до різносторонніх питань екологічної безпеки, розвиток українсько-

молдовського ТКР розвивається посиленними темпами. Про це свідчать зростання тут кількості єврорегіонів, активний міждержавний діалог з торговельно-економічного співробітництва, активізація культурного, наукового та освітнього співробітництва.

Розвиток транскордонного співробітництва в рамках українсько-молдовського транскордонного регіону. Базовий Договір про добросусідство, дружбу та співробітництво був підписаний президентами України та Молдови 23 жовтня 1992 року, а 1 листопада 1996 р. він був ратифікований Верховною Радою України і 3 грудня 1996 р. – Парламентом Республіки Молдова. Процес ратифікації затягнувся через певні територіальні спірні питання (а саме 2,4 % загальної довжини державного кордону).

На сьогодні чинна договірно-правова база українсько-молдовських відносин налічує понад 100 міжнародних договорів, угод та інших документів, які регулюють практично увесь спектр питань двостороннього, в тому числі і транскордонного співробітництва. Основними з яких є:

- Протокол про встановлення дипломатичних відносин між Україною і Республікою Молдова від 10.03.1992 року;
- Консульська Конвенція між Україною і Республікою Молдова від 01.11.1996 року;
- Договір про добросусідство, дружбу і співробітництво між Україною та Республікою Молдова від 05.01.1997 року;
- Договір між Україною та Республікою Молдова про державний кордон від 06.04.2000 року.

Найбільш важливим серед усіх базових угод вважається Договір про добросусідство, дружбу та співробітництво від 05.01.1997 року. У ньому йдеться про те, що Україна та Республіка Молдова розвиватимуть свої добросусідські та партнерські відносини як дружні держави, вони послідовно дотримуватимуться принципів суверенної рівності, незастосування сили чи загрози силою, непорушності кордонів, територіальної цілісності, мирного врегулювання спорів, невтручання у внутрішні справи, поваги прав людини і основних свобод, рівноправності і права народів розпоряджатися своєю долею, співробітництва і сумлінного виконання міжнародних зобов'язань. Крім того, у документі зазначено, що Україна та Республіка Молдова укладуть між собою інші договори й угоди про співробітництво в усіх сферах міждержавних відносин, що становлять взаємний інтерес, в тому числі і у сфері транскордонного співробітництва. Проте цей договір не вирішував територіальних питань та кордонів між країнами, і ніяким чином не стосувався придністровського конфлікту.

Не менш важливим базовим договором стала Консульська Конвенція між Україною і Республікою Молдова, яка сприяла і на сьогодні продовжує забезпечувати захист населення, яке перебуває за кордоном, культурний обмін, економічний та політичний захист. Ці питання особливо актуальні і важливі в рамках українсько-молдовського ТКР, де присутня так звана «придністровська» проблема. Договір між Україною і Республікою Молдова про державний кордон, який став одним із базових у врегулюванні територіальних питань та встановленні кордонів між двома державами, був підписаний 19 серпня 1999 року і ратифікований Україною 6 квітня 2000 року. Відповідно до положень даного договору, державний кордон між Україною і Республікою Молдова встановлюється відповідно до документів делімітації: а) Протоколу-опису проходження лінії державного кордону між Україною і Республікою Молдова; б) Альбому топографічних карт державного кордону між Україною і Республікою Молдова, складених в результаті делімітації українсько-молдовського кордону, проведеної у 1995-1999 рр. У додатковому протоколі до документа регламентовано, що Республіка Молдова передавала у власність Україні ділянку автомобільної дороги Одеса – Рені в районі населеного пункту Паланка та земельну ділянку, по якій вона пролягає. Натомість Молдова отримала вихід до узбережжя Дунаю, яке було придатне для будівництва порту та нафтотерміналу і, відповідно, стала морською державою.

Проте, незважаючи на значні позитивні кроки у прийнятті базових міждержавних договорів та угод, існують проблеми, що не знайшли свого вирішення в міжнародних правових документах: демаркація кордонів, умови функціонування Новодністровської гідроелектростанції та функціонування екологічно небезпечного нафтотерміналу в Джурджулештах (на території Молдови, поблизу українського міста Рені), взаємні претензії на майно та проблема національних меншин.

Варто зауважити, що розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 березня 1998 року було затверджено Директиви з делімітації державного кордону з Республікою Молдова, в яких зазначено: погодитись із пропозиціями молдовської сторони про визначення проекту лінії державного кордону в районі населеного пункту Бесарабьска південною окраїною цього населеного пункту із залишенням його (з рефрижераторним депо) на території Республіки Молдова тільки за умови передачі у власність Україні ділянки території населеного пункту Паланка, якою проходить (7,7 км) автомобільний шлях Одеса – Ізмаїл. При цьому межа державного кордону має визначатися північною стороною дороги, а земельна ділянка (975,5 га) може бути здана в оренду Молдові терміном на 99 років. Відтинок берегової лінії річки Дунай (375 м) повинен був залишатися у власності України.

Особливою темою в українсько-молдовських відносинах є питання кордону з невизнаною Придністровською Молдовською Республікою, довжина якого становить 386 км. Загалом Придністров'я виступає зоною стратегічних та економічних інтересів України. Понад 80% усього імпорту товарів Придністровської Молдовської Республіки ввозиться з України, налагоджена співпраця між понад 30 підприємствами з придністровського боку і 50 – з українського. Готова придністровська металопродукція відвантажується через українські порти Одеса та Іллічівськ.

Співпраця України й Молдови охоплює низку питань загальноєвропейського спрямування, а саме: запровадження спільного прикордонного та митного контролю, перспективи створення необхідної інфраструктури для здійснення такого контролю, процес демаркації українсько-молдовського державного кордону тощо. Обидві країни прагнуть налагодження глибоких інтеграційних відносин з ЄС на засадах «політичної асоціації й економічної інтеграції» і вбачають стратегічну мету своєю політики у приєднанні до ЄС, а також співпрацюють з ним в рамках програми «Східне партнерство», що об'єктивно формує основу для спільного просування інтересів України і Молдови у напрямку євроінтеграції.

Територія українсько-молдовського ТКР охоплена Спільною операційною програмою ЄСП (програма транскордонного співробітництва) «Румунія – Україна – Республіка Молдова 2007 – 2013» та Програмою прикордонного співробітництва «Чорне море» 2007-2013 рр., у якій беруть участь, в тому числі, Республіка Молдова та Одеська область України.

15 квітня 2015 року розпочато конкурсний відбір проектів у рамках програми підтримки територіального співробітництва країн Східного партнерства «Україна-Молдова», яка фінансується структурними фондами ЄС.

У Державній програмі розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 роки (затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 1 грудня 2010 р. № 1088) серед заходів щодо забезпечення розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 роки пунктом 7 зазначається завершення розроблення спільного українсько-молдовського проекту містобудівного розвитку регіону, що бере участь у транскордонному співробітництві.

Важливою складовою транскордонного співробітництва є налагодження тісних контактів на місцевому рівні. Зокрема, у 2012 році були підписані угоди про співробітництво між селом Окланда (район Сорока, Республіка Молдова) та селом Баланівка (Бершадський район, Вінницька область), селом Кейнарий-Векь (район

Сорока, Республіка Молдова) та селом Клембівка (Ямпільський район, Вінницька область).

У серпні 2014 року в рамках Міжнародного інвестиційного форуму у м. Вінниця підписано протокол намірів щодо будівництва комбінованого мостового переходу сполученням Косеуци (Республіка Молдова) – Ямпіль (Україна).

Значний вклад у розвиток українсько-молдовського ТКР на сьогодні вносить Вінницька обласна рада, яка не лише корелює спільні проекти з іншими регіонами, але й реалізує власну транскордонну стратегію у своїй сфері відповідальності. Так, її зусиллями організований щорічний Транскордонний економічний форум, який вже став майданчиком для генерації креативних ідей та вироблення інструментів їх втілення у життя. Так, у червні 2014 р. цей форум відбувся вже вдруге. Саме з ним пов'язують активізацію транскордонної активності у розрізі Вінницького регіону, до цього пасивного у даній сфері.

Крім того, єврорегіональне співробітництво в ТКР укріплюється завдяки взаємодії адміністрації єврорегіонів «Дністер» та «Сірет – Прут – Ністру». Зокрема, 25 липня 2014 р. відбувся II транскордонний форум Єврорегіону «Сірет – Прут – Ністру», співорганізатором якого був єврорегіон «Дністер». Про його масштабність свідчить той факт, що на ньому були представники понад 400 компаній Молдови, України, Румунії, ФРН, Польщі та Італії.

Єврорегіон «Дністер» за два роки свого існування (2012-2014) успішно долучився до виконання міжнародних проектів «Розробка фандрейзінгової стратегії Єврорегіону до 2016 року», «Проведення тренінгу і консультації з розробки стратегічного плану організації», «Стратегія розвитку Єврорегіону Дністер», «Спільні зусилля з міграції та реінтеграції у Єврорегіоні «Дністер» і «Про Європа Віадрина», «Розвиток економічного потенціалу Єврорегіону Дністер», «Волонтерський рух – як метод активізації місцевих громад», що закономірно стало позитивною тенденцією розвитку всього українсько-молдовського транскордонного регіону, а також таких важливих локальних проектів, як «Покращення матеріально-технічної бази Тростянецької районної центральної лікарні», що демонструє позитивні результати налагодження транскордонної співпраці.

Надзвичайно перспективною і цікавою стороною розвитку ТКР є реалізація україно-румунно-молдовського проекту «Трансагрополіс – підтримка транскордонного агробізнесу», успішне виконання якого дозволить українським та молдовським агровиробникам виходити на ринки сільгосппродукції ЄС через логістичні інфраструктурні канали Яського повіту Румунії.

Заслугує на увагу посилення екологічного і культурного транскордонного співробітництва у субрегіоні Вінницької області та суміжних з нею молдовських регіонів. Зокрема, екологічна співпраця стосується на даному етапі питання Сороських очисних споруд, розташованих на території Цекинівської сільради Ямпільського району, а культурна взаємодія – проведення Міжнародного літературно-мистецького фестивалю «Русалка Дністрова», а також Міжнародного фестивалю музики і танцю «В тіні дуба».

Варто зауважити, що у сфері розвитку підприємництва у ТКР відбувається активне просування найбільших вінницьких підприємств (кондитерська фабрика «Рошен», молочноконсервний комбінат «Рошен», ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат») для подальшого проникнення їхньої продукції на молдовські ринки, що говорить про більшу ставку на великий бізнес, а не на малий та середній.

Для превентивних заходів у сфері міграційної політики активно проваджується європейська розробка «NEXUS Молдова», яка дозволяє враховувати і ефективно вибудовувати взаємовідносини між владою, мігрантами, населенням та підприємцями.

На сьогоднішній день вінницька транскордонна стратегія в основному зорієнтована на подальшу розбудову прикордонної інфраструктури, залучення інвестицій, як приватних, так і з боку міжнародних організацій, а також фіскального урегулювання експортно-імпортних та транзитно-торгівельних операцій.

Серйозний поштовх розвитку ТКР дала низка організаційних заходів із налагодження транскордонної співпраці між Україною та Республікою Молдова, реалізованих на рівні транскордонного субрегіону Чернівецької області та прилеглих до неї молдовських районів. Мова йде про ряд ключових проектів, серед яких: екологічні проекти «Еко-Карпати – розвиток еко-бізнесу в прикордонних Карпатах як спосіб поліпшення конкурентоспроможності економіки» MIS-ETC 1603 та «Покращення екологічної ситуації в басейнах річок Прут та Дністер шляхом покращення систем очистки стічних вод в Чернівцях та Дрокії» MIS-ETC 1535, підприємницький проект «Центр спільної підтримки бізнесу – сприяння розвитку підприємництва в транскордонному просторі» MIS-ETC 1934, муніципальний – «Принципи стабільності концепції розвитку інтегрованого простору міських поселень в транскордонному регіоні» MIS-ETC 2397 та інноваційний – «Формування мережі інституцій інноваційної інфраструктури транскордонного регіону» MIS-ETC 1498. Крім того, ТКР бере участь у програмі ЄС у сфері освіти, тренінгів, молоді та спорту Erasmus+ 2014-2020. Адміністрація транскордонного субрегіону Буковини та суміжних молдовських районів у своїй транскордонній стратегії виходить з того, що одним з найважливіших пріоритетів у Спільній операційній програмі «Румунія – Україна – Республіка Молдова 2007-2013» є екобезпека. У зв'язку з цим документом та власним баченням екологічної ситуації в регіоні Чернівецькою ОДА було запропоновано включити до Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 роки проект «Будівництво очисних споруд, як спосіб вирішення екологічних та соціально-побутових проблем прикордонних територій сіл Кельменецького району Чернівецької області та району Бричень Республіки Молдова».

Чернівецька міська громадська організація «Бізнес-центр» виступила організатором виконання проекту «Еко-Карпати – розвиток еко-бізнесу в прикордонних Карпатах як спосіб поліпшення конкурентоспроможності економіки», який націлений на розвиток в ТКР еко-туризму на гірських територіях, облаштування еко-місць на прикордонних територіях, впровадження систем інноваційних стартапів на принципах еко- та зеленої економіки, розробку тематичних туристичних маршрутів в україно-румунно-молдовському ТКР. Проект «Jo.B.S Center», що виконується під егідою Буковинського центру реконструкції та розвитку (БЦРР), спрямований на впровадження у транскордонному регіоні моделі сталого розвитку бізнес-середовища, зокрема малого і середнього підприємництва, врахування його потреб та ініціатив, підвищення кваліфікації спеціалістів з проектного менеджменту, створення он-лайн платформи для навчання представників регіонального малого і середнього бізнесу. Протягом 2013-2015 рр. в ТКР реалізується проект ініціативи БЦРР «Формування мережі інституцій інноваційної інфраструктури транскордонного регіону», який зорієнтований на формування транскордонної мережі інституцій інноваційної інфраструктури в українсько-молдовському ТКР, підвищення їх виробничого потенціалу, їхню консолідацію у спільний науково-дослідний простір. Проект в основному інвестиційний та розрахований на малий та середній бізнес регіону. На широке впровадження концепції розвитку інтегрованого простору міських поселень спрямований проект БЦРР під назвою «Принципи стабільності концепції розвитку інтегрованого простору міських поселень в транскордонному регіоні» MIS-ETC 2397 (2013-2014 рр.). Зокрема, ним було передбачено створення Центру сталого розвитку міст, складання атласу полюсів міського розвитку транскордонного регіону, формування довідника з практичних рекомендацій щодо розвитку інтегрованого простору транскордонного регіону. Проект охоплює всі районні центри з молдовської сторони ТКР, а також міста Чернівці, Хотин, Новодністровськ, Новоселиця, Сторожинець (Чернівецька область), Одеса, Іллічівськ, Южне (Одеська область) з української сторони. Не менш важливим є і проект БЦРР «Покращення екологічної ситуації в басейнах річок Прут та Дністер шляхом покращення систем очистки стічних вод в Чернівцях та Дрокії» (2013-2015) щодо забезпечення

вдосконалення управління та впровадження інноваційних підходів до очищення стічних вод. Це покращення менеджменту полягає у низці наступних мір, а саме: будівництві нових очисних споруд за технологією інтенсивної біологічної очистки у молдовському місті Дрокії, реконструкції двох горизонтальних пісколовок на очисних спорудах у місті Чернівцях, проведення «Тижня збереження навколишнього середовища та раціонального водокористування», а також тренінгів для працівників комунального господарства цих міст, вивчення іноземного досвіду проектування каналізаційних і водоочисних систем.

Про активну участь Одеської області у розвитку українсько-молдовського транскордонного регіону свідчить те, що на даний час 43-ма організаціями області виконується 33 проекти Спільної операційної програми «Румунія-Україна-Республіка Молдова». Так, серед них є уже успішно завершені проекти «Прикордонне ділове співробітництво Україна-Румунія-Республіка Молдова», «Створення сприятливого інвестиційного клімату в прикордонних регіонах України і Молдови» та «Інтернаціоналізація та згуртування МСП і структур підтримки бізнесу на прикордонних територіях – InterNet». Зараз продовжують виконуватися: широкомасштабний проект «Інвентаризація, оцінка та зменшення впливу антропогенних джерел забруднення в Нижньодунайському регіоні України, Румунії і Республіки Молдова», проекти «Консолідація мережі природоохоронних територій для збереження біорізноманіття та стійкого розвитку регіону дельти Дунаю та нижнього Пруту PAN Nature», «Прикордонне міждисциплінарне співробітництво для перешкоджання стихійних лих та пом'якшення забруднення навколишнього середовища Єврорегіону «Нижній Дунай», «Еко-міста: загальне бачення в прикордонному регіоні» та «Розвиток сільськогосподарського сектору шляхом творення прикордонної сільськогосподарської мережі».

Значний вплив на розвиток південної частини українсько-молдовського ТКР відіграє Одещина, беручи участь у реалізації 28 проектів в рамках Спільної операційної програми «Басейн Чорного моря», в основному туристичного, екологічного, культурного та земельнокадастрового спрямування. Проте найважливішою є реалізація Програми транскордонного співробітництва «Молдова-Україна» загальною вартістю 3,3 млн. євро, пріоритетами якої є налагодження міжкультурного діалогу, соціальна інтеграція етнічних меншин, розвиток міжособистісних контактів у сфері освіти, культури, спорту, розвиток соціальної сфери українсько-молдовського ТКР.

Основними напрямками розвитку українсько-молдовського ТКР є:

- проблеми облаштування українсько-молдовського державного кордону та розвитку прикордонної інфраструктури;
- перспективи українсько-молдовського співробітництва в рамках єврорегіонів «Верхній Прут», «Дністер» та «Нижній Дунай»;
- проблеми врегулювання придністровського конфлікту та вирішення пов'язаних з ним соціально-економічних проблем;
- нарощення торговельно-економічного співробітництва і потенціалу українсько-молдовського ТКР, у тому числі і у рамках регіонального об'єднання країн Організації за демократію та економічний розвиток ГУАМ, яка опікується сферами економіки, торгівлі, енергетики та боротьби з міжнародною злочинністю;
- реалізація низки важливих інфраструктурних проектів у ТКР: відновлення законсервованого ще у 2008 році будівництва залізниці Ізмаїл-Рені (задля розвантаження т.зв. Бендерського залізничного вузла і обходження багатократного змінювання молдовською стороною митних правил для порту Рені), спорудження залізничного шляху «Березине – Бессарабка», будівництво мостів через Дністровський лиман та «Ямпіль-Косеуци» (через р. Дністер), модернізація та електрифікація колії Білгород-Дністровський-Ізмаїл, відновлення за найбільш оптимальним варіантом водного маршруту через українську частину дельти Дунаю, пошук альтернатив Молдавській ДРЕС та енергетичній підстанції Вулканешті (на території Придністров'я) для

енергозабезпечення окремих районів Одеської області України;

- вирішення екологічних проблемних питань у транскордонному регіоні (протипаводкові системи на річках Дністер і Дунай, системи гідрометеорологічного моніторингу проблемних ділянок, екологічна небезпека від молдовського нафтопереробного заводу біля с. Джурджулешти, розташованого на кордоні, та близько сорока об'єктів в українському Придунав'ї, які можуть стати джерелами екологічної небезпеки, а також загроза екосистемі Дунайського біосферного заповідника зі сторони спорудженого Україною в 2007 році глибоководного суднохідного каналу «Дунай – Чорне море»).

Вирішення проблеми облаштування українсько-молдовського державного кордону характеризується низкою особливостей:

- сучасний стан демаркації українсько-молдовського кордону, безпечність і контрольованість якого є запорукою успішного розвитку євроінтеграційного та євроатлантичного процесів по обидва його боки;

- роль придністровського конфлікту в прикордонних проблемах України та Республіки Молдова;

- ефективність місії Європейської комісії (ЄК) на придністровській ділянці державного кордону між Україною та Республікою Молдова;

- значення демаркації українсько-молдовського кордону для інтеграційних процесів і розвитку транскордонного співробітництва в регіоні.

Спеціально уповноважена Місія ЄК сформувала успішно діючі на сьогодні робочі групи за такими напрямками:

- розвиток започаткованої системи інтегрованого прикордонного менеджменту;

- удосконалення введених у дію систем інформаційного обміну на українсько-молдовському кордоні (зокрема, проект спрямований на формування системи обміну даними митних органів і даними щодо руху через кордон між відповідними адміністраціями Молдови та України);

- удосконалення діючих програм підготовки персоналу в пунктах пропуску;

- надання практичної допомоги з технічного переоснащення з боку ЄС.

Останнім часом відбулись певні суттєві зрушення у розвитку українсько-молдовського ТКР. Зокрема, достатньо довгий період часу перешкодою для розвитку українсько-молдовського співробітництва була нерішуча позиція української сторони щодо пропозицій Республіки Молдова встановити спільний контроль на придністровській ділянці державного кордону. Лише у 2015 році Україна реалізувала низку важливих кроків у цьому напрямку, що забезпечить в майбутньому формування позитивних передумов для різностороннього розвитку українсько-молдовського ТКР.

3.6. Українсько-білоруський транскордонний регіон.

Сумарна площа українсько-білоруського ТКР становить 203 175 км², довжина кордону - 975,2 км, у тому числі річкова 325,9 км. Він займає друге місце за величиною після українсько-російського ТКР. При цьому зі сторони України у транскордонний регіон входять: Волинська (20 143 км²), Рівненська (20 047 км²), Житомирська (29 832 км²), Київська (28 131 км²) та Чернігівська (31 865 км²) області, а зі сторони Республіки Білорусь: Брестська (32 800 км²) та Гомельська (40 400 км²) області.

Соціально-економічна характеристика розвитку українсько-білоруського транскордонного регіону. Чисельність населення у ТКР – 9083,8 тис. осіб (станом на початок 2013 року). У всіх областях транскордонного регіону спостерігаються схожі тенденції в розподілі населення - чисельність міського населення зростає, однак переважаючим і надалі залишається сільське розселення. Щільність населення у ТКР становить близько 45 осіб на км² і в українських областях є дещо більшою (табл. 20).

Таблиця 20

Чисельність та щільність населення в українсько-білоруському транскордонному регіоні станом на 1 січня 2013 року

Області	Показники	Чисельність населення, осіб	Щільність населення, осіб/км ²
Україна			
Волинська область		1040600	52
Житомирська область		1156900	58
Рівненська область		1268900	43
Київська область		1722100	61
Чернігівська область		1077800	34
Білорусь			
Брестська область		1 388 500	42
Гомельська область		1 425 600	35

Протягом 2010-2013 рр. рівень офіційно зареєстрованого безробіття в Україні значно вищий за білоруський. Так, станом на 2013 рік, він знаходився у діапазоні від 6,1% у Київській області до 9% у Рівненській, у той час коли у Брестській і Гомельській середній рівень безробіття 0,7% (див. Додаток Є, табл. Є.1).

ВВП на особу в областях України є значно менший ніж у областях Білорусії. Виняток становить лише Київська область, де цей показник у 2013 році становив 6495,45 млн. євро, що складає 3771,82 євро на особу. У прикордонних регіонах Республіки Білорусь у цьому році ВВП на особу становив 3749,75 євро у Брестській і 4371,81 євро у Гомельській (рис.19). Найнижчим цей показник був у Рівненській області - 1792,26 євро на особу. Слід зазначити, що ВВП на особу у прикордонних регіонах як України, так і Республіки Білорусь є на 25-33% нижчим за його середнє значення загалом по країнах.

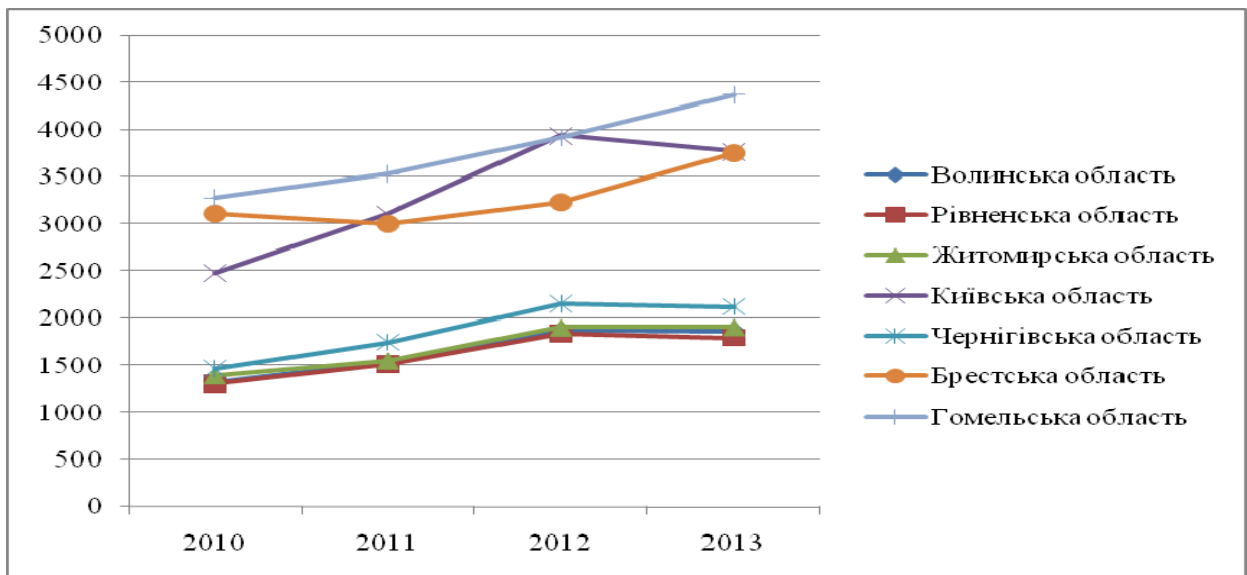

Рис. 19. ВВП на особу в українсько-білоруському транскордонному регіоні, євро

Середньомісячна заробітна плата у білоруських областях перевищує відповідні українські показники. У 2013 році в Україні вона коливалась у межах від 235 євро (Чернігівська область) до 315 євро (Київська область), а у Білорусі становила 376 і 408 євро у Брестській і Гомельській областях, відповідно. Всі області, що входять у ТКР є достатньо потужними промисловими центрами, однак українські області позицінуються більше як сільськогосподарські та аграрно-промислові регіони.

Спостерігається стабільне зростання залучення прямих іноземних інвестицій у всіх областях ТКР (табл. 21), хоча і їх частка у загальному обсязі прямих іноземних інвестицій в економіку країни є досить незначною. У галузевому вимірі їх структура у обох країнах має спільні риси. Так, найбільший об'єм іноземних інвестицій залучається у транспортну сферу, харчову промисловість, торгівлю та громадське харчування. Слід зазначити, що суттєвими є диспропорції у рівнях надходження прямих іноземних інвестицій в області України. Третина усіх прямих іноземних інвестицій залучаються в м. Києві, а майже 55% усіх іноземних інвестицій зосереджено лише у 5-и областях, з-поміж яких у межах українсько-білоруського транскордонного регіону є лише Київська область.

Таблиця 21

Прямі іноземні інвестиції у прикордонних регіонах українсько-білоруського ТКР та їх частка у загальному обсязі по країні

	2010		2011		2012		2013	
	млн. доларів США	%	млн. доларів США	%	млн. доларів США	%	млн. доларів США	%
Республіка Білорусь	5569,4	100	13248	100	10358,4	100	11083,4	100
Брестська	52,4	0,94	103,9	0,78	127,9	1,23	147,6	1,33
Гомельська	68,6	1,23	210,4	1,59	184,3	1,78	319,4	2,88
Україна	39175,7	100	43836,8	100	48991,4	100	53679,3	100
Волинська	332,4	0,85	218,6	0,50	291,4	0,59	380,5	0,71
Рівненська	307,6	0,79	309,2	0,71	280,4	0,57	298,8	0,56
Житомирська	238,1	0,61	258,1	0,59	337,7	0,69	362,8	0,68
Київська	1525,5	3,89	1611,1	3,68	1751,7	3,58	1835,2	3,42
Чернігівська	88,8	0,23	94,9	0,22	100,9	0,21	105	0,20

Зростаюча тенденція спостерігається в обсягах взаємного інвестування Білорусі та України. Так, наприклад, у 2013 році обсяг українських інвестицій у білоруську економіку становив близько 71 млн. доларів США, а білоруські суб'єкти господарської діяльності інвестували в українську економіку 43,9 млн. дол. США, що майже вдвічі більше у порівнянні з 2011 роком⁷³.

Сучасний стан розвитку транскордонного співробітництва в рамках українсько-білоруського транскордонного регіону. Співпраця між Україною і Республікою Білорусь на міжнародній арені є досить активною і різносторонньою - держави співпрацюють в рамках ООН, ОБСЄ, СНГ, ЦЄІ тощо. Між країнами підписано більш ніж 200 двохсторонніх договірно-правових документів, з яких 100 міждержавних і міжурядових, а також 105 міжвідомчих⁷⁴. Половина всіх угод стосується співпраці у економічній сфері. Основним документом на якому базується співпраця двох країн є Договір про дружбу, добросусідство і співробітництво між Україною і Республікою Білорусь, підписаний 17 липня 1995 року. З позиції транскордонного співробітництва основними договірно-правовими документами є:

⁷³ Офіційний сайт Національного Банку Республіки Білорусь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbrb.by/statistics/ForeignDirectInvestments/>

⁷⁴ Договірно-правова база двосторонніх україно-білоруських відносин [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Посольства України у Республіці Білорусь. – Доступний з: <http://www.belarus.mfa.gov.ua/belarus/ua/1243.htm>

1. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Білорусь про порядок перетинання українсько-білоруського державного кордону громадянами, які проживають у прикордонних районах від 12.12.1998 р.

2. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Білорусь про співробітництво прикордонних областей України та Республіки Білорусь від 12.05.1997 р.

3. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Білорусь про затвердження Положення про демаркацію державного кордону між Україною і Республікою Білорусь від 30.07.2014 р.

З-поміж останніх договірно-правових документів, які впливають на розвиток українсько-білоруського транскордонного регіону та транскордонного співробітництва, слід відзначити наступні угоди, підписані між Україною та Білорусією:

- Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Білорусь про порядок перетину українсько-білоруського державного кордону жителями Рокитнівського району Рівненської області України і Столинського району Брестської області Республіки Білорусь від 01.07.2015;

- Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Білорусь про міжрегіональне та прикордонне співробітництво від 14.11.2013 р.;

- Угода між Міністерством екології та природних ресурсів України та Міністерством природних ресурсів і охорони навколишнього середовища Республіки Білорусь про співробітництво у сфері охорони та сталого використання транскордонних природоохоронних територій;

- Угода між Державною інспекцією ядерного регулювання України та Міністерством з надзвичайних ситуацій Республіки Білорусь про співробітництво в галузі ядерної і радіаційної безпеки від 05.09.2013 р.;

- Протокол між Адміністрацією Державної прикордонної служби України і Державним прикордонним комітетом Республіки Білорусь про порядок обміну інформацією про обстановку на державних кордонах України і Республіки Білорусь 18.06.2013 р.;

- Протокол про взаємодію у сфері митної статистики взаємної торгівлі та Протокол про припинення дії міжнародних договорів з питань митного регулювання між Міністерством доходів і зборів України та Державним митним комітетом Республіки Білорусь від 07.10.2013 р..

Національна законодавча база Білорусі та Україні в регламентації міжрегіонального та транскордонного співробітництва суттєво відрізняється, як на рівні законів, так і підзаконних актів. Так, в Україні діє Закон «Про транскордонне співробітництво»⁷⁵, в якому визначені основні поняття транскордонного співробітництва та, зокрема, напрямки розвитку євро регіонів, тоді як у Білорусі спеціальний закон відсутній. Основні напрямки розвитку транскордонного співробітництва, у тому числі і щодо розвитку євро регіонів, згадуються у Законі Республіки Білорусь №60-3 «Про затвердження основних напрямів внутрішньої та зовнішньої політики Республіки Білорусь» від 14 листопада 2005 року⁷⁶.

Огляд стратегічних документів обох країн, які регулюють регіональний розвиток, свідчить про відмінності в існуючих підходах України і Білорусі щодо ролі транскордонного співробітництва у забезпеченні розвитку регіонів та підвищення рівня їх конкурентоспроможності.

Так, у Білорусі у жодному з стратегічних документів, що регламентують соціально-економічний розвиток регіонів (Національна стратегія сталого соціально-

⁷⁵ Закон України «Про транскордонне співробітництво» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, N 45, ст.499

⁷⁶ Закон Республіки Білорусь №60-3 «Про затвердження основних напрямів внутрішньої та зовнішньої політики Республіки Білорусь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://spravka-jurist.com/base/part-rx/tx_cszzpe.htm

економічного розвитку Республіки Білорусь на період до 2020 р., Основні напрями соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 2006–2015 роки, Програма соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 2011 – 2015 роки), транскордонне співробітництво як пріоритет не виділявся, однак у них тою чи іншою мірою наголошувалось на особливостях розвитку прикордонних територій. При цьому у «Національній стратегії сталого соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на період до 2020 року»⁷⁷ прикордонні регіони розглядаються на рівні з проблемними та депресивними регіонами (зокрема територіями, забрудненими внаслідок катастрофи на ЧАЕС).

Останніми роками відбувається активізація транскордонного співробітництва в межах українсько-білоруського транскордонного регіону. Метою такої співпраці є розвиток взаємовигідних економічних стосунків в соціальній, культурній, науковій, екологічній сферах, попередження надзвичайних ситуацій через функціонування єврорегіонів «Буг» та «Дніпро» і участь у Програмі Європейського інструменту сусідства та партнерства «Польща-Білорусь-Україна». Розвиток співпраці пов'язаний, насамперед, з активністю органів влади, можливостями залучення коштів за різноманітними програмами, а не активізацією безпосередніх контактів між людьми. Наприклад, з ініціативи Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України у складі українсько-білоруської змішаної міжвідомчої комісії з розвитку торгово-економічного співробітництва ще у 2009 році був створений підкомітет з транскордонного співробітництва. З того часу напрацьовано ряд угод з транскордонного співробітництва, у тому числі про прикордонну торгівлю і ярмаркову діяльність.

З активізацією взаємовідносин між Білорусією і ЄС у 2009 році, українсько-білоруська співпраця отримала додатковий поштовх у рамках програми «Східного партнерства». Співробітництво формується у двох напрямках: розробки механізму комунікації інститутів громадянського суспільства і органів влади та налагодження секторального співробітництва за деякими тематичними платформами «Східного партнерства» (зокрема у енергетичній та транспортній сфері). Найперспективнішим проектом при цьому є створення міжнародного транспортного коридору «Балтійське море – Чорне море», основною метою якого є підвищення ефективності транспортного зв'язку для організації перевезень вантажів за напрямом Балтійське море – Чорне море, доступ на міжнародний ринок послуг залізничного транспорту держав – сторін Угоди, збільшення об'ємів міжнародних перевезень вантажів, забезпечення безпеки руху, збереження вантажів та охорона навколишнього середовища відповідно до міжнародних норм та стандартів, а також гармонізація транспортної політики.

З-поміж останніх результатів співпраці в рамках Флагманської ініціативи Східного партнерства з інтегрованого управління кордонами слід зазначити запуск системи обміну попередньою інформацією про товари та транспортні засоби між митними органами Білорусі та України (ПРІНЕКС) на пункті пропуску «Нова Гута» у жовтні 2015 року.

У рамках єврорегіонів «Буг» і «Дніпро» було реалізовано значну кількість проектів за різноманітними міжнародними програмами, однак учасниками більшості із них були білорусько-польський і українсько-польський транскордонні регіони. Діяльність обох єврорегіонів, що функціонують в межах українсько-білоруського транскордонного регіону націлена насамперед на розвиток взаємовигідних економічних стосунків, співпрацю в соціальній, культурній, науковій, екологічній сферах, попередження та ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій, сприяння розширенню контактів між жителями прикордонних територій, розвиток співробітництва між установами, організаціями та суб'єктами господарської діяльності тощо.

⁷⁷ Национальная стратегия устойчивого социально-экономического развития Республики Беларусь на период до 2020 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.gov.by/ru/macroeconomy/nacionalnaya-strategiya>

Між органами місцевої влади українсько-білоруського транскордонного регіону підписано більш ніж 50 угод про співпрацю. Більшість з них створюють умови для торговельно-економічного, науково-технічного і культурного співробітництва регіонів, а частина угод стосується безпосередньо спільного вирішення проблем транскордонного регіону.

З-поміж них можна виділити угоди щодо створення різних форм транскордонного співробітництва (наприклад, Угода про створення Польсько-білорусько-українського транскордонного туристичного кластеру (31.10.2014р.), Угода про створення транскордонного об'єднання «Єврорегіон «Буг» від 29.09.1995 тощо) та угоди щодо вирішення екологічних питань та подолання наслідків надзвичайних ситуацій (наприклад, Угода між Волинською обласною державною адміністрацією та Брестським обласним виконавчим комітетом про умови експлуатації Білозерської системи водопостачання Дніпро-Бузького каналу від 02.10.2003, Угода про спільне використання і охорону транскордонних водних об'єктів).

З 2012 року місцевими органами влади українських, польських та білоруських прикордонних територій піднімалось питання розробки спільної «Стратегії транскордонного співробітництва Люблінського воєводства та Волинської області, Львівської області та Брестської області на 2014-2020 роки». В 2013 році було розроблено відповідний проект, а на початку 2015 року було підписано спільну Декларацію про реалізацію «Стратегії транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Волинської області та Львівської області і Брестейської області на 2014-2020 роки». Стратегічними цілями в Стратегії визначено питання економіки, транспорту та прикордонної інфраструктури (в тому числі пункти перетину кордону), проблеми природокористування, екології, культури та туризму, а також освіти і науки⁷⁸:

Документ був прийнятий усіма регіонами для спільного вирішення особливо важливих для всіх сторін проблем. У Стратегії рекомендовано 40 стратегічних проектів, які важливі з точки зору розвитку транскордонної співпраці, з-поміж яких піднімається питання пунктів перетину кордону і їх інфраструктури, безпеки на кордоні, охорони річки Буг, екологічної безпеки, туристичного використання прикордонного простору, зокрема створення заповідника Розточчя.

В основних стратегічних документах регіонального розвитку кожної з областей, що входить у транскордонний регіон спостерігається схожа ситуація щодо ролі транскордонного співробітництва та його активізації (див. додаток Е, табл. Е.2).

З білоруської сторони, як і у випадку з державними стратегічними документами, у нових Стратегіях сталого розвитку областей та попередніх регіональних Програмах розвитку транскордонне співробітництво не виділяється як окремий пріоритет.

У Програмі розвитку Брестської області до 2015 року про суміжні області з іншої сторони кордону і напрямки розвитку співпраці з ними не згадувалось зовсім, а у Програмі розвитку Гомельської області до 2015 року зазначається лише важливість розвитку міжрегіонального співробітництва. При цьому, про прикордонні регіони з іншої сторони кордону згадується лише при акцентуванні на важливості подолання негативних наслідків катастрофи на Чорнобильській АЕС як пріоритетного напрямку державної регіональної політики щодо соціально-економічної реабілітації забруднених територій з метою підвищення добробуту населення, що проживає на цих територіях, забезпечення радіаційної безпеки, соціального та медичного захисту, зростання ефективності економічної діяльності. Слід зауважити, що за Програмами розвитку розробленими на період 2006-2010 та 2011-2015 станом на 2015 рік не опубліковано звітів.

Нові Стратегії сталого розвитку на 2016-2025 роки Брестської та Гомельської областей Республіки Білорусь розроблялись за цілком новим підходом в рамках виконання проекту «Підтримка регіонального та місцевого розвитку регіонів Республіки Білорусь» (ЕuropeAid/133399/C/SER/BY). Так, розробниками є регіональні, національні і

⁷⁸ Стратегія транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Волинської області та Львівської області і Брестської області на 2014-2020 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.brest-region.gov.by>.

міжнародні експерти проекту, фахівці Науково-дослідного економічного інституту Міністерства економіки Білорусі, а також члени регіональних робочих груп, створених при облвиконкомах відповідних областей⁷⁹. Точки зростання областей обирались в результаті аналізу соціально-економічного стану області, а остаточний варіант стратегії опирається на результати он-лайн анкетування регіональної громадськості та представників бізнес-спільноти по підготовленим проектам стратегій. Незважаючи на такий підхід, у нових стратегіях не враховано сусідство з регіонами України, однак часто наголошується на використанні транскордонних ефектів, зокрема в туристичній та транзитній сферах, а також розбудові інфраструктури.

Стратегії регіонального розвитку всіх українських областей українсько-білоруського транскордонного регіону узгоджені з пріоритетними напрямками розвитку Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року. Зокрема, у контексті розвитку транскордонних регіонів, у стратегіях всіх областей зазначаються наступні напрями та завдання:

- стимулювання розвитку санаторно-курортного туризму та рекреаційної діяльності на природоохоронних територіях. покращення екологічної ситуації у транскордонному біосферному регіоні, зменшення надходження стоків до ґрунтових вод;
- залучення коштів міжнародної технічної допомоги на реалізацію туристичних проектів;
- стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу в частині об'єднання зусиль щодо розвитку транскордонного співробітництва, подальшого поглиблення співпраці в рамках євро регіонів та активізації роботи з розширення сфер такого співробітництва, ліквідації інфраструктурних перешкод та сприяння провадженню спільної підприємницької діяльності прикордонних регіонів у сфері малого і середнього бізнесу;
- розширення державно-приватного партнерства, залучення коштів міжнародних грантів у рамках транскордонного співробітництва та державного бюджету на умовах співфінансування, об'єднання ресурсів громад для вирішення питань інфраструктурних проектів;
- розвиток сільських територій;
- створення сприятливих умов для розвитку транскордонного співробітництва.

Водночас, дані питання часто не знаходять подальшого відображення у програмах та планах економічного і соціального розвитку на найближчі роки. Зупинимось детальніше на особливостях ролі транскордонного співробітництва у програмно-стратегічних документах кожної з українських областей, що входять в українсько-білоруський транскордонний регіон.

Зокрема, у Плані заходів на 2015 – 2017 роки із реалізації Стратегії розвитку Рівненської області на період до 2020 року не згадується ні одного заходу з розвитку транскордонного співробітництва та транскордонних регіонів.

У *Житомирській області* немає спеціальних програм розвитку транскордонного співробітництва, а у існуючих програмах та Стратегії розвитку області розвиток транскордонного регіону згадується лише у контексті вирішення екологічних питань, спільного використання і охорони транскордонних вод, попередженні виникнення надзвичайних ситуацій.

Активна двостороння співпраця ведеться в рамках виконання міждержавної Угоди про спільне використання і охорону транскордонних водних об'єктів. Так, створені і працюють відповідні змішані українсько-білоруські робочі групи. Окрім того, на районному рівні Овруцьке міжрайонне управління водного господарства, безпосередньо, підтримує зв'язок з Наровлянською та Єльською районними радами Республіки Білорусь та водогосподарськими організаціями цих районів, а Олевське управління водного господарства – з Лельчицьким районом Гомельської області республіки Білорусь.

⁷⁹ Підтримка регіонального та місцевого розвитку регіонів Республіки Білорусь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://regdev.by/ru/node/105>

У результаті такої співпраці, у березні 2014 року було розроблено та підписано план сумісних дій із запобігання підтоплення населених пунктів і територій, забезпечення реагування на можливі надзвичайні ситуації на транскордонних водних об'єктах у період проходження повені у 2014 році, відпрацьовано схеми оповіщення, налагоджено співпрацю та координацію дій із суміжними територіями Білорусі, встановлений зв'язок та постійний обмін інформацією щодо рівнів води в р. Прип'ять. Крім того, планове засідання українсько-білоруської Робочої групи спільного використання водних ресурсів, проектування будівництва і експлуатації водогосподарських водних об'єктів прийняло рішення включити в план робіт на 2015 рік реконструкцію гирлової частини каналу «Прикордонний» протяжністю 1,8 км, що проходить по території України (Олевський район).

Як і в Житомирській області, у *Київській області* спеціальних програм розвитку транскордонного співробітництва немає, однак у Плані заходів з реалізації у 2015 – 2017 роках Стратегії розвитку Київської області на період до 2020 року одним із заходів вказується розвиток транскордонного співробітництва, націленого, насамперед на збереження та популяризацію культурної спадщини Полісся, розвиток туризму.

У стратегічних та програмних документах *Чернігівської області* наголошується на особливостях прикордонного розташування з країною-агресором, що зумовлює першочерговість питань посилення охорони кордону та будівництва оборонних споруд. При цьому, у плані заходів з реалізації у 2015-2017 роках Стратегії сталого розвитку Чернігівської області на період до 2020 року не заплановано жодного заходу з розвитку транскордонних регіонів.

На даний час у межах українсько-білоруського транскордонного регіону функціонує 27 пунктів пропуску (14 міжнародних, 5 міждержавних та 8 місцевих) і 6 міжнародних пунктів контролю, з яких у: Чернігівській області – 8 пунктів пропуску та 2 пункти контролю; Київській області – 1 пункт пропуску; Житомирській області – 3 пункти пропуску і 2 пункти контролю; Рівненській області – 5 пунктів пропуску і 1 пункт контролю; Волинській області – 8 пунктів пропуску і 1 пункт контролю⁸⁰.

Слід зазначити, що військово-політичний конфлікт з Російською Федерацією відобразився на завантаженості на українсько-білоруському кордоні. Так, спостерігалось зменшення пасажиропотоків потоків у 2013-2014 роках. З початку 2015 року пасажиропотік відновився⁸¹.

У межах транскордонного регіону функціонує 2 єврорегіони: «Буг», створений 29 вересня 1995 року за участю Волинської та Львівської областей України, а також Брестської області Республіки Білорусь і Люблінського воєводства Республіки Польща та «Дніпро», що розпочав свою діяльність 29 квітня 2003 року за участю Гомельської області Республіки Білорусь, Чернігівської області України та Брянської області Російської Федерації.

Окрім того, в шести прикордонних районах Гомельської (Добрушському, Гомельському, Лоевському, Городнянському, Чернігівському, Ріпкінському районах) та Чернігівській області у 2010 році сформовано транскордонний кластер агроекотуризму «Дніпро»⁸². Він об'єднує в партнерську мережу агроєкосадиби прикордонних районів, фермерські господарства, сільські ради, суб'єкти малого та середнього бізнесу, туристичні фірми, університети, загальноосвітні сільські школи, заклади культури тощо.

Підсумовуючи особливості соціально-економічного стану та нормативно-правового забезпечення транскордонного співробітництва України і Білорусі на всіх рівнях, можна зробити висновок, що вигоди від транскордонного співробітництва не використовуються у повну міру. Немає у наявності не лише спільної стратегії регіонального розвитку чи

⁸⁰ Офіційний сайт Державної прикордонної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dpsu.gov.ua/ua/activities/skipping/skipping_18.htm

⁸¹ Інформація за повідомленнями Державної прикордонної служби України та Державного прикордонного комітету Республіки Білорусь

⁸² Создание трансграничного кластера сельского/зеленого туризма [Електронний ресурс] / Официальный сайт Фонда Евразия. – Режим доступу: <http://www.eurasia.by/news342.htm>

транскордонного співробітництва між всіма областями транскордонного регіону, але, часто, і відповідних розділів що регламентують співробітництво між Україною і Білорусією у існуючих стратегічних документах. Українські регіони-сусіди у державних стратегічних і програмних документах Білорусі згадуються рідко і лише у контексті діяльності єврорегіонів та наголошенні на важливості подолання наслідків аварії на ЧАЕС. Більший наголос робиться на співпрацю з Російською Федерацією. Що стосується проектів у межах єврорегіонів та програм ЄС, то співпраця більш налагоджена з суміжними польськими регіонами. У програмах соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів Білорусі про міжрегіональне та транскордонне співробітництво як механізм забезпечення розвитку транскордонного регіону не згадується.

Основними перешкодами для розвитку українсько-білоруського транскордонного регіону є:

1. Недооцінювання ролі транскордонного співробітництва у регіональному розвитку та покращенні якості життя населення прикордоння.
2. Незадовільний стан прикордонної інфраструктури та пропускної здатності кордону.
3. Відсутність стратегічного бачення розвитку транскордонного співробітництва та досвіду спільного планування розвитку прикордонних регіонів і, відповідно, спільної стратегії розвитку українсько-білоруського транскордонного регіону.
4. Недостатній рівень співфінансування транскордонних проектів з боку місцевих органів влади обох країн і, водночас, значне бажання контролювати всі дії суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва, що обумовлює мінімальний рівень участі громадських організацій та підприємств різної форми власності у співпраці.
5. Домінування економічної та екологічної сфери співпраці між країнами та прикордонними регіонами, тоді як є безліч можливостей для об'єднання своїх зусиль у соціальній, культурній та інших сферах життєдіяльності мешканців прикордоння.
6. Відсутність комплексного підходу до вирішення проблем прикордонних територій обох держав внаслідок низького рівня зацікавленості, ознайомленості та досвідченості агенцій регіонального розвитку, громадських організацій, підприємств та організацій, а також мешканців прикордоння з можливостями та перевагами співпраці з відповідними суб'єктами з іншого боку кордону.

Враховуючи світову економічну кризу, кризу в Україні, відсутність політичної волі і мотивації Російської Федерації (РФ) для припинення конфлікту, а також особливу залежність країн СНД, у тому числі і Республіки Білорусь, від політики і дій країни-агресора – РФ, проблеми розвитку транскордонного співробітництва будуть залишатись невирішеними і в майбутньому. Насамперед, це пояснюється відсутністю бачення необхідності його розвитку в суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва, а також нестачею фінансових ресурсів для реалізації заходів.

Тому одним з основних факторів активізації транскордонного співробітництва в таких умовах є використання можливостей фінансування проектів за рахунок коштів ЄС. Також перспективи розвитку прикордонних територій українсько-білоруського транскордонного регіону визначаються можливостями використання їх геополітичного положення в напрямку активізації роботи в рамках створених єврорегіонів «Буг» і «Дніпро», а також активної участі у спільних проектах. Першочерговим кроком для цього повинна стати розробка спільної двохсторонньої стратегії транскордонного співробітництва.

РОЗДІЛ 4. НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

З огляду на сучасний стан та існуючі перешкоди у розвитку транскордонного співробітництва, особливості інституційно-правового та соціально-економічного розвитку транскордонних регіонів як основних об'єктів регіональної політики транскордонного співробітництва напрямками його розвитку покликані стати:

1. Уніфікація понятійного апарату і формування повноцінної системи законодавства в сфері транскордонного співробітництва. Чітке визначення основних понять допоможе уникненню неоднозначного тлумачення правових норм та забезпечить їх повноцінну реалізацію. Відмінне тлумачення таких понять як «транскордонне співробітництво» і «єврорегіональне співробітництво», «єврорегіон», «транскордонна трудова парамаятникова міграція» тощо у національних законодавствах викликає протиріччя і труднощі у застосуванні норм міжнародного права.

2. Створення прозорої і взаємопов'язаної системи планування і моніторингу розвитку транскордонних регіонів та транскордонного співробітництва, зокрема реалізації транскордонних проектів, а також явищ у транскордонних регіонах – транскордонної парамаятникової міграції, прикордонної торгівлі тощо. Моніторинг повинен охоплювати два блоки:

- моніторинг ситуації – передбачає регулярний збір та аналіз інформації щодо поточного стану розвитку транскордонних регіонів та транскордонного співробітництва та фіксування будь-яких змін у державній політиці, інституційних змін, соціально-економічного розвитку транскордонного регіону;
- моніторинг процесу – аналіз ситуації безпосередньо у сфері зацікавлення, наприклад процесів транскордонної трудової парамаятникової міграції, реалізації транскордонних проектів тощо.

Моніторинг повинен здійснюватись у тісній співпраці з іншими суб'єктами транскордонного співробітництва з обох сторін кордону. У межах кожного транскордонного регіону повноваження моніторингу можуть реалізовуватись: обласними державними адміністраціями та відповідальними за транскордонне співробітництво управліннями, що у співпраці з відповідними управліннями з іншого боку кордону, головними управліннями статистики у областях, здійснюватимуть систематичний аналіз соціально-економічного розвитку транскордонного регіону та явищ, які там виникають.

Необхідним є створення координуючого чи консультативного центру для формування бази даних, моніторингу, підтримки та реалізації транскордонних програм та проектів в межах кожного транскордонного регіону. Такий координуючий чи консультативний центр має функціонувати на базі статистичних установ регіону, єврорегіону чи спільної громадської асоціації, створеної громадськими організаціями.

3. Запровадження єдиної бази даних про транскордонні проекти. Така база даних повинна містити інформацію про нереалізовані, діючі та завершені транскордонні проекти. Вона повинна бути у вільному доступі для всіх зацікавлених осіб: підприємств, організацій та установ усіх форм власності тощо.

4. Відновлення, модернізація та прийняття у новій редакції Законів України «Про спеціальні економічні зони», «Про спеціальні режими інвестиційної діяльності в окремих областях», «Про індустриальні парки» із запровадженням системи спрощеної реєстрації новостворених підприємств, гарантованої державою системи фіскального стимулювання, доступної системи управління ними, що стане дієвими механізмами залучення інвестицій на прикордонні території та формування «точок зростання» тощо.

5. Розроблення механізму співфінансування проектів міжнародної та технічної допомоги з різних рівнів місцевих бюджетів. Такий механізм вже розроблено Львівською обласною радою 18 березня 2014 року, який передбачає, що для співфінансування розглядаються лише проекти, що реалізуються в рамках міжнародної технічної допомоги

(МТД), зареєстровані або перебувають на етапі реєстрації в Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України. Дія проекту поширюється на територію Львівської області.

Також Львівською обласною державною адміністрацією було видано Розпорядження № 267/0/5-15 «Щодо розподілу іншої субвенції з обласного бюджету на реалізацію Регіональної програми з міжнародного та транскордонного співробітництва, європейської інтеграції на 2015-2018 роки» від 15 червня 2015 року, що показує зацікавленість органів влади Львівщини у транскордонній співпраці. Така практика в інших прикордонних регіонах сприятиме збільшенню активності суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва в розробці та реалізації транскордонних проектів, тим самим активізує транскордонне співробітництво по всьому периметру кордону.

6. Підвищення кваліфікації працівників органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері транскордонної співпраці. Для цього варто:

- проводити семінари, тренінги, створювати фокус-групи, організовувати круглі столи та різноманітні навчання з питань транскордонного співробітництва;
- розробити програму обміну досвідом та представлення кращих європейських чи регіональних практик у рамках транскордонної співпраці;
- розробити навчальну та інформаційну літературу щодо питань транскордонного співробітництва;
- забезпечити широке інформування щодо можливості участі у різноманітних заходах, пов'язаних з транскордонним співробітництвом, зустрічах, конференціях, виставках;
- створити систему мотивації працівників у навчанні;
- розробити план подолання мовного бар'єру за рахунок безкоштовних навчань іноземної мови;
- створити механізм надання додаткового фінансового забезпечення за умови їх участі у транскордонному співробітництві;
- знівелювати бюрократичні перепони.

Витрати на навчання працівників варто закладати в місцеві бюджети чи використовувати можливості написання різноманітних міжнародних та державних проектів на проведення таких тренінгів, семінарів та навчань. Також варто інформувати працівників про круглі столи, семінари чи тренінги, котрі відбуваються безкоштовно. Таку інформацію має збирати та розповсюджувати Загальний відділ, який функціонує у кожній державній установі.

Вирішенню даного питання може сприяти тісна налагоджена співпраця у вигляді адміністративного супроводу органу виконавчої влади місцевими громадськими організаціями, що мають досвід такої діяльності.

7. Розширення статистичної бази даних щодо транскордонного співробітництва. «Транскордонна статистика» повинна містити широкий спектр показників. Це – загальні статистичні дані, економічні рахунки, прикордонна інфраструктура, основні показники діяльності транскордонних ринків, основні показники діяльності в рамках транскордонних програм та проектів, проведені заходи в рамках транскордонного співробітництва тощо. Статистична інформація повинна формуватись у статистичних установах регіону, регіональних органах влади, агенціях регіонального розвитку чи громадських організаціях, кластерах, учасниками якого будуть як статистичні установи, регіональні органи влади, агенції регіонального розвитку, так і наукові та освітні установи. Тобто, до збору транскордонної статистики мають бути залучені різні інституції регіону.

На етапі запровадження збору транскордонної статистики достатньо, щоб статистичні установи прикордонних областей розробили та узгодили спільний перелік показників, які слід збирати (для прикладу, дані про діючі транскордонні проекти, підписані угоди про співпрацю тощо). Доцільно також зосередити увагу на періодичності збору даних та проведенні постійного моніторингу. Коли буде налагоджена така

інформаційно-статистична база, тоді можна розширювати перелік показників та залучати інші установи до збору та аналізу транскордонної статистики.

8. Удосконалення організаційної структури та розподілу повноважень між управлінськими структурами регіону. У країнах – членах ЄС, що межують з Україною, наприклад в Польщі, створено спеціальні відділи, на які покладено функції роботи у напрямку транскордонного співробітництва: налагодження співпраці з органами влади прикордонних регіонів сусідніх держав, написання та реалізація транскордонних проектів, проведення зустрічей, виставок та ін. Дані управлінські ланки діють на базі та під керівництвом регіональних органів влади цих країн.

В Україні ж у переважній більшості є відсутніми такі структури у регіональних, районних, міських, селищних чи сільських органах влади. Неспівмірними є також повноваження органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, що беруть участь у транскордонному співробітництві.

9. Залучення громади до реалізації місцевого самоврядування у рамках транскордонного співробітництва. Для цього варто:

- інформувати мешканців про кращі практики населених пунктів свого чи сусіднього регіону, району, міста, селища чи села, котрі брали участь в транскордонному співробітництві;

- розробити навчальну чи інформаційну літературу, котра допоможе передбачати подолання байдужості населення до своєї долі та створення умов для покращення життя на своїй території.

З цією метою органам виконавчої влади та місцевого самоврядування варто: розробити програму місцевих ініціатив громад; впровадити технологію громадянського діалогу між громадами і владою для розв'язання ключових проблем на території; виявити лідерів, навчити їх на відповідних семінарах, тренінгах; виявити пріоритетні проблеми локальних громад шляхом опитування, створення фокус-груп чи круглих столів; створити систему мотивації громадян брати участь у вирішенні пріоритетних проблем локальних громад своєї території. Витрати на такі заходи варто передбачати у місцевому бюджеті, попередньо заклавши статтю витрат на транскордонне співробітництво, або використовувати різні методи додаткового фінансування (написання проектів для отримання міжнародної та технічної допомоги, виділення коштів з державних програм тощо).

Одним з варіантів отримання безкоштовних навчань є моніторинг органами влади всіх заходів в регіоні з аналогічною тематикою та інформування щодо їх проведення.

10. Відкриття нових пунктів пропуску, облаштування кордону, прикордонної інфраструктури та під'їзних шляхів, що сприятиме покращенню взаємодії суб'єктів та учасників транскордонного регіону, розвитку туристичної сфери.

11. Активізація транскордонної співпраці у напрямках:

- підписання угод та договорів про співпрацю з акцентом на розвиток транскордонного співробітництва;
- написання спільних стратегій розвитку транскордонного співробітництва, регіональних програм розвитку транскордонного співробітництва;
- затвердження концепцій та програм щодо створення транскордонних індустріальних парків, промислових зон, кластерів та інших форм транскордонного співробітництва, або реалізації існуючих проектних ініціатив.

12. Активізація єврорегіонального співробітництва у напрямках:

- удосконалення нормативно-правову бази в рамках імплементації Протоколу № 3 до Мадридської Конвенції та запровадження нових форм єврорегіонального співробітництва;
- забезпечення роботи Міжвідомчої комісії з питань підтримки транскордонного співробітництва та єврорегіонів на постійній основі та залучення до її складу представників асоціацій єврорегіонів, так як питання транскордонного співробітництва стосуються, насамперед, територіальних громад прикордонних регіонів;
- проведення реорганізації єврорегіонів з використанням індивідуального підходу до кожного єврорегіону;

- реформування механізмів функціонування єврорегіонів шляхом розробки стратегії розвитку кожного єврорегіону з врахуванням стратегічних пріоритетів загальноєвропейського, державного та регіонального рівнів та удосконалення механізмів їх взаємодії на державному і місцевому рівнях;

- створення договірних платформ між єврорегіонами, що утворені на кордоні з країнами ЄС та єврорегіонами, утвореними з країнами, які не є країнами-членами ЄС. Це дозволить налагодити взаємодію між єврорегіонами, утвореними на західному та східному кордонах України та сприятиме появі додаткових можливостей для їх розвитку тощо.

13. Розв'язання проблем правового статусу поліпатридів (подвійне громадянство), зокрема у випадку отримання угорського громадянства етнічними угорцями на території України. Вирішення цієї правової колізії потребує якнайшвидшого врегулювання на найвищому рівні шляхом підписання низки двосторонніх та багатосторонніх міжнародних договорів.

14. У стратегіях розвитку прикордонних регіонів більш ширше врахування переваг транскордонного співробітництва, зокрема включення до операційних цілей таких пунктів:

а) з метою регулювання та забезпечення ефективного функціонування транскордонних ринків та підвищення добробуту мешканців прикордоння:

- здійснювати спільний збір транскордонної статистики;
- створити спільні бази даних та інформаційні центрів у прикордонні;
- створювати передумови для приєднання до міжнародних та європейських мереж, які функціонують в транскордонному просторі, зокрема мережі транскордонних партнерств EURES;

б) для кращого використання потенціалу транскордонного співробітництва та забезпечення зайнятості населення в транскордонному регіоні активізувати співпрацю з суміжними прикордонними регіонами сусідньої країни в напрямку створення спільних транскордонних кластерів, промислових парків тощо;

в) з метою підвищення ефективності реалізації транскордонних проектів, оптимізації процесу виділення фінансових ресурсів з обласного та місцевих бюджетів на їх виконання пропонується впровадити систематичний та комплексний моніторинг транскордонних проектів та забезпечити прозорий і вільний доступ до зведеної інформації щодо них.

Питання транскордонного співробітництва повинні включатись до регіональних програм розвитку транскордонного співробітництва та соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів.

15. Активізація підписання міждержавних та міжрегіональних угод у напрямку:

а) соціального та пенсійного забезпечення:

- надання додаткових соціальних та інших прав парамаїтниковим трудовим мігрантам;
- забезпечення сумісності кваліфікаційних рівнів;
- надання виплати допомоги по безробіттю, виплат по догляду за дітьми та тимчасової непрацездатності для парамаїтникових трудових мігрантів;

б) інформаційного забезпечення:

- проведення спільних досліджень транскордонних регіонів та транскордонних ринків;
- узгодження методики збору статистичних даних та формування спільних баз даних;
- створення спільних консультаційних та інформаційних центрів.

Особливості розвитку транскордонних регіонів визначають і певні акценти у формуванні напрямів їх розвитку. Зокрема, в рамках *українсько-польського транскордонного регіону* важливим є поглиблення взаємодії з міжнародними організаціями та інституціями, зокрема, Конгресом місцевих та регіональних влад Європи, Вишеградською групою, Веймарським трикутником, ЦЕІ, а також ОЧЕС і ГУАМ. Особливої уваги потребує зосередження на торговельно-економічному та

енергетичному співробітництві, прикордонній та транскордонній співпраці, співробітництву у сферах транспорту, екології, посилена взаємодія у напрямі реалізації культурної та молодіжної політик обох країн.

Розвиток *українсько-словацького транскордонного регіону* визначається низкою сформованих об'єктивних чинників, серед яких важливе значення мають політична та етно-культурна складова, враховуючи євроінтеграційні прагнення України, багатовікову етно-історичну близькість (історична область Лемківщина) та наявність на сьогоднішній день достатньо чисельної української національної меншини в Словаччині та словацької меншини – в Україні. Корисним є використання словацького досвіду політики залучення інвестицій на українську частину ТКР. Зокрема, щодо визначення переліку податкових пільг й преференцій для інвесторів, що диференційовані залежно від обсягу інвестицій, практики обов'язкового компенсування витрат на створення робочих місць і часткового покриття капітальних витрат інвесторів.

Основними напрямками розвитку *українсько-угорського транскордонного регіону* є розвиток прикордонної інфраструктури, відкриття нових пунктів пропуску, особливо що стосується ділянки вздовж русла річки Тиса, розбудова транспортно-логістичних центрів на прикордонних територіях України, зважаючи на потужний транзитний потенціал Угорщини та України, врегулювання питання етнічних угорців, які проживають на Закарпатті.

Спільні екологічні проблеми території Карпат, значна кількість транскордонних водойм обумовлює важливість активізації у рамках *українсько-румунського транскордонного регіону* співпраці в напрямку захисту довкілля. Актуальними є також розробка спільної двосторонньої українсько-румунської стратегії з даного питання, забезпечення ефективного функціонування євро регіонів «Нижній Дунай» і, особливо, «Верхній Прут»; створення двох транскордонних кластерів (лісового і туристичного) на території Івано-Франківської області, розвиток інноваційно-інвестиційної інфраструктури регіону (спираючись на такі прикарпатські інноваційні об'єкти, як Галицький інноваційний кластер, Нафтогазований науковий парк) тощо.

Розвиток *українсько-молдовського транскордонного регіону* спрямований на врегулювання придністровського конфлікту та вирішення пов'язаних з ним соціально-економічних проблем; вирішення екологічних питань (протипаводкові системи на річках Дністер і Дунай, системи гідрометеорологічного моніторингу проблемних ділянок, екологічна небезпека від молдовського нафтопереробного заводу біля с. Джурджулешти тощо); розвиток системи інтегрованого прикордонного менеджменту; інформаційний обмін на україно-молдовському кордоні (зокрема, проект спрямований на формування системи обміну даними митних органів і даними щодо руху через кордон між відповідними адміністраціями Молдови та України) тощо.

Пріоритетними напрямками розвитку *українсько-білоруського транскордонного регіону* окрім екологічної сфери, націленої на спільне використання і охорону транскордонних вод, попередження виникнення надзвичайних ситуацій і подолання наслідків аварії на ЧАЕС, є туристична і культурна сфери. Даний транскордонний регіон має багату культурну спадщину, безліч озер і річок, які, при належному облаштуванні, стимулюватимуть туризм у регіоні. Необхідно активізувати подання двосторонніх проектів на залучення коштів міжнародної технічної допомоги у різних сферах. Наразі співпраця більш активна з партнерами з польської сторони. Через розподіл співфінансування з місцевих бюджетів необхідно стимулювати реалізацію проектів, які націлені на досягнення стратегічних цілей стратегій розвитку прикордонних регіонів і, при наявності, спільної стратегії, а також залучення якомога ширшого кола суб'єктів і учасників транскордонного співробітництва (агенцій регіонального розвитку, громадських організацій, підприємств та організацій тощо).

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Перелік Угод про правила місцевого прикордонного руху України та країн-сусідів і їх положення

ПОЛОЖЕННЯ УГОДИ ПРО МІСЦЕВИЙ ПРИКОРДОННИЙ РУХ		НАЗВА УГОДИ ПРО МІСЦЕВИЙ ПРИКОРДОННИЙ РУХ	
Відстань прикордонної зони	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про правила місцевого прикордонного руху	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про правила місцевого прикордонного руху	Угода між Україною та Румунією про місцевий прикордонний рух
	Не перевищує відстань 30 кілометрів від спільного кордону. У випадку коли адміністративні одиниці розташовані на відстані між 30 та 50 км від лінії кордону, вони визначаються частинною прикордонної зони.	Не перевищує відстань 30 кілометрів від спільного кордону. У випадку коли адміністративні одиниці розташовані на відстані між 30 та 50 км від лінії кордону, вони визначаються частинною прикордонної зони.	Знаходиться в межах 30-ти кілометрової зони від спільного державного кордону.
Сума збору за прийом і розгляд заяви про видачу дозволу	20 Євро ¹	20 Євро ²	Безкоштовно
Жителі прикордонної зони	Особи, що проживають постійно (далі - прикордонні жителі) у населених пунктах уздовж державного кордону, перелік яких наведено в додатку I до цієї Угоди.	Особи, які постійно проживають у прикордонній зоні не менше трьох років, що підтверджується відповідним документом.	Мешканці прикордонних областей України та Румунії, які проживають в межах 30-кілометрової зони від спільного державного кордону.

¹ Збір за дозвіл не стягується з таких категорій осіб: інвалідів; пенсіонерів; дітей віком до 18 років та дітей, що знаходяться на утриманні, віком до 21 року.

² Звільняються від оплати такі категорії осіб: інваліди; пенсіонери; діти віком до 18 років; збір за прийом і розгляд першої заяви становитиме 20 євро, а наступні дозволи видаватимуться безкоштовно.

продовження таблиці А.1

<p>Термін перебування у прикордонній зоні іншої Держави</p>	<p>Багаторазовий в'їзд та безперервне перебування протягом максимум трьох місяців у межах шести місяців у прикордонній зоні держави іншої Договірної Сторони.</p>	<p>Перебування у прикордонній зоні іншої Держави можливе до 90 (дев'яноста) днів кожного разу з дати перетину кордону.</p>	<p>Максимально дозволений строк безперервного перебування в режимі місцевого прикордонного руху в прикордонній зоні іншої Договірної Сторони не повинен перевищувати дев'яноста (90) днів протягом кожних ста вісімдесяти (180) днів.</p>	<p>Перебування для громадян України на території Румунії становить 90 днів з дати перетину кордону незалежно від частоти таких перетинів.</p>
<p>Територія дії Угоди та кількість адміністративно-територіальних одиниць, які знаходяться у прикордонній зоні</p>	<p>382 населених пункти на території України. 136 населених пунктів на території Угорської Республіки.</p>	<p>На території Республіки Польща населених пунктів: Люблинське воєводство (повіт, гміна) – 1081; Підкарпатське воєводство (повіт, гміна) – 741; На території України: Волинська область – 411; Закарпатська область – 118; Львівська область – 1020.</p>	<p>На території України – 280 населених пунктів; На території Словачкої Республіки населених пунктів: округ Сніна – 34 округ Собранце – 47 округ Міхаловеце – 78 окрес Гуменне – 58 окрес Требішов – 82.</p>	<p>На території України: Закарпатська область – 266; Івано-Франківська область – 43; Одеська область – 69; Хмельницька область – 12; Чернівецька – 272. На території Румунії – 228.</p>
<p>Термін дії дозволу</p>	<p>Чинний принаймні впродовж одного року, але не більше, ніж п'ять років.</p>	<p>Перший дозвіл видається жителів прикордонної зони з терміном дії на 2 роки, але не на довше, ніж на період дійсності проїзного документа. Чергові дозволи видаються з терміном дії на 5 років, але на термін не довший, ніж період дії проїзного документа.</p>	<p>Дійсним щонайменше один (1) рік та щонайбільше п'ять (5) років.</p>	<p>Від 2 до 5 років.</p>
<p>Термін видачі дозволу</p>	<p>Не більше, ніж протягом тридцяти (30) днів з дати подання заяви.</p>	<p>Не більше, ніж через шістьдесят календарних (60) днів з дня прийняття заяви з необхідними підтверджуючими документами. В окремих випадках цей строк може бути продовжено щонайбільше до дев'яноста (90) календарних днів.</p>	<p>Видають дозвіл на місцевий прикордонний рух заявнику в межах найбільш короткого строку, але не більше, ніж через тридцять (30) днів з дати подання заяви; як виняток, цей строк може бути продовжено щонайбільше до шістьдесяти (60) днів в особливо складних випадках.</p>	<p>Видають дозвіл на спрощений перетин кордону протягом найбільш короткого строку, як правило протягом 30 (тридцяти) календарних днів, проте не більше, ніж через 60 (шістдесят) календарних днів з дня прийняття заяви з усіма необхідними підтверджуючими документами.</p>

Додаток Б

Таблиця Б.1

Особливості соціально-економічного розвитку українсько-польського транскордонного регіону

Роки	2	3	4	5	6	7	8	9
	Валовий регіональний продукт, млн. євро	Валовий регіональний продукт на особу, євро	Рівень безробіття. %	Середньомісячна заробітна плата, євро	Середній рівень пенсії, євро	Кількість підприємств на 10000 осіб. од.	Інвестиції на особу. євро	Кількість громадських організацій на 1000 осіб. од.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Прикордонні регіони України								
Волинська область								
2010	1369,9	1321,19	8,5	160,64	96,13	50	162,18	1,31
2011	1590,09	1532,03	8,3	179,77	99,61	47	224,29	1,42
2012	1947,79	1874,18	8,1	227,74	126,81	50	305,5	1,5
2013	1943,24	1867,38	7,8	243,12	127,8	53	301,87	1,56
Львівська область								
2010	3954,75	1552,56	7,8	184,28	100,45	80	328,81	1,65
2011	4697,43	1847,31	7,7	202,31	103,86	66	429,19	1,86
2012	6032,95	2374,45	7,5	251,01	132,22	68	428,15	1,98
2013	5967,57	2349,84	7,1	262,81	133,05	74	364,09	2,09
Закарпатська область								
2010	1452,5	1165,68	8,7	175,26	93,22	37	168,55	1,50
2011	1627,69	1303,21	9,6	186,53	96,61	44	221,1	1,50
2012	2084,01	1663,78	8,7	228,91	122,1	45	213,47	1,61
2013	2016,55	1606,08	7,8	240,57	123,35	48	203,28	1,71
Середнє значення показників у вищезагаданих регіонах								
2010	6777,15*	1404,30	8,2	173,39	96,60	56	251,85	1,54
2011	7915,21	1640,43	8,3	189,54	100,03	52	331,53	1,64

продовження таблиці Б.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2012	10064,75	2085,53	7,9	235,89	127,04	54	346,28	1,72
2013	9927,36	2054,97	7,4	248,83	128,07	58	309,05	1,80
Україна, загалом								
2010	102779,77	2240,60	8,1	212,57	98,04	83	326,88	1,48
2011	117391,14	2568,38	7,9	237,38	103,85	82	417,95	1,57
2012	137405,60	3115,88	7,5	294,63	122,03	80	521,06	1,63
2013	137099,85	3154,20	7,2	307,66	138,59	86	478,52	1,70
Відхилення регіонального показника (його середнього значення по прикордонних територіях України) (Rd) від його середнього значення загалом по країні (Nd) (100 - $\frac{Rd \cdot 100}{Nd}$), у %								
2010	6,59	37,32	-1,24	18,43	1,46	67,18	22,95	-3,90
2011	6,74	36,13	-5,28	20,16	3,68	63,93	20,68	-4,49
2012	7,32	33,07	-5,79	19,94	-4,11	67,88	33,54	-5,55
2013	7,24	34,85	-3,15	19,12	7,59	67,85	35,42	-5,99
Прикордонні регіони Польщі								
Підкарпатське воєводство								
2010	13613,61	6399,87	15,4	713,6	350,18	160	1268,26	2,97
2011	14854,91	6981,25	15,5	750,42	370,86	164	1642,62	3,01
2012	15892,91	7465,2	16,4	769,73	385,47	173	1502,05	3,12
2013	-	-	16,3	782,96	398,22	182	1403,87	3,29
Люблінське воєводство								
2010	14612,04	6697,68	13,1	757,53	364,03	168	996,88	3,11
2011	15920,29	7320,4	13,2	798,73	384,12	172	1237,56	3,15
2012	16269,82	7502,35	14,2	815,33	397,56	182	1156,19	3,23
2013	-	-	14,4	822,5	411,43	189	1121,75	3,46

продовження таблиці Б.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Середні значення показників у вищезазначених регіонах								
2010	28225,65	6631,34	12,40	735,565	357,105	164	1131,25	3,04
2011	30775,2	7134,32	12,72	774,575	377,49	168	1434,15	3,08
2012	32162,73	7487,28	14,49	792,53	391,515	178	1328,10	3,17
2013	-	0,00	14,28	802,73	404,825	186	1262,92	3,38
Польща. загалом								
2010	354357	9607,96	12,40	835,91	425,84	-	1474,36	2,89
2011	370086	10293,57	12,50	885,52	450,06	-	1646,40	2,97
2012	381186	10535,97	13,40	896,26	463,44	-	1569,46	3,00
2013	389695	10569,46	13,40	908,07	477,96	-	1493,85	3,28
Відхилення регіонального показника (його середнього значення по прикордонних територіях Польщі) (Rfd) від його середнього значення загалом по країні (Nfd) 100 -- $\frac{Rfd \cdot 100}{Nfd}$), у %								
2010	7,97	30,98	-0,03	12,00	16,14	-	23,27	-5,01
2011	8,32	30,69	-1,79	12,53	16,12	-	12,89	-3,51
2012	8,44	28,94	-8,15	11,57	15,52	-	15,38	-5,77
2013	-	-	-6,53	11,60	15,30	-	15,46	-2,95
Співвідношення показників розвитку українського-польського ТКР (середнього значення показника по прикордонних територіях України (Rd) до середнього значення відповідного показника по прикордонних територіях Польщі (Rfd)) $\frac{Rd \cdot 100}{Rfd}$								
2010	24,01	21,18	66,11	23,57	27,05	34,00	22,26	50,58
2011	25,72	22,99	65,37	24,47	26,50	31,20	23,12	53,37
2012	31,29	27,85	54,75	29,76	32,45	30,59	26,07	54,31
2013	-	-	52,03	31,00	31,64	31,46	24,47	53,28

*Сумарне значення показника загалом по прикордонних територіях відповідної країни

**Порівняльна таблиця пріоритетів Програм транскордонного співробітництва
Польща-Білорусь-Україна за періоди 2007-2013 та 2014-2020***

Ознаки	Програма транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна 2007-2013	Програма транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна 2014-2020
<i>Інструмент дії</i>	Європейський Інститут Сусідства та Партнерства	Європейський Інститут Сусідства
<i>Територія співробітництва</i>	<p><i>Польща:</i> <u>Основні регіони:</u> Кросненсько-Перемишльський субрегіон (Підкарпатське воєводство), Бялостоцько-Сувальський (Подляське воєводство), Бяльсько-Підляський та Хелмсько-Замойський субрегіони (Любельське воєводство), Остроленцько-Сєдлецький субрегіон (Мазовецьке воєводство); <u>Прилеглі регіони:</u> Жешувсько-Тарнобреський субрегіон (Підкарпатське воєводство); Ломжинський субрегіон (Подляське воєводство); Любельський субрегіон (Любельське воєводство).</p> <p><i>Білорусь:</i> <u>Основні регіони:</u> Гродненська та Брестська області; 7 західних районів Мінської області: Мядель, Вілейка, Молодечно, Воложин, Столбци, Несвіж, Кльоцк. <u>Прилеглі регіони:</u> східна частина Мінської області (15 районів і місто Мінськ) та Гомельська область</p> <p><i>Україна:</i> <u>Основні регіони:</u> Львівська, Волинська, Закарпатська області; <u>Прилеглі регіони:</u> Рівненська, Тернопільська, Івано-Франківська області.</p>	<p><i>Польща:</i> <u>Субрегіони основної території:</u> Кросненський та Перемишльський (Підкарпатське воєводство), Бялостоцький, Ломжинський та Сувальський (Подляське воєводство), Бяльське та Хелмсько-Замойський субрегіони (Любельське воєводство), Остроленцько-Сєдлецький субрегіон (Мазовецьке воєводство); <u>Прилеглі регіони:</u> Жешівський та Тарнобреський (Підкарпатське воєводство); Пулавський та Любельський (Любельське воєводство);</p> <p><i>Білорусь:</i> <u>Основна територія:</u> Гродненська та Брестська області; <u>Прилеглі регіони:</u> Мінська (включаючи м. Мінськ) та Гомельська область.</p> <p><i>Україна:</i> <u>Основна територія:</u> Львівська, Волинська, Закарпатська області; <u>Прилеглі регіони:</u> Рівненська, Тернопільська, Івано-Франківська області.</p>
<i>Особливості прилеглих територій</i>	Загальний об'єм фінансування заходів, що виконуються на прилеглих територіях співпраці, не може перевищувати 20% загального бюджету Програми	Рівні можливості при поданні заявок на фінансування в рамках Програми
<i>Пріоритети (Цілі)</i>	<p>Пріоритет 1. Підвищення конкурентоздатності прикордонних територій.</p> <p>Захід 1.1. Покращення умов для підприємництва.</p> <p>Захід 1.2. Розвиток туризму.</p> <p>Захід 1.3. Покращення доступності до регіону</p>	<p>Ціль 1. Сприяння місцевій культурі та збереження історичної спадщини</p> <p>Пріоритет 1. Промоція місцевої культури та історії.</p> <p>Пріоритет 2. Промоція і збереження природної спадщини.</p> <p>Ціль 2. Підвищення доступності регіонів, розвиток міцного та стійкого до кліматичних впливів транспорту, комунікаційних мереж і систем</p> <p>Пріоритет 1. Покращення та розвиток транспортних послуг та інфраструктури.</p> <p>Пріоритет 2. Розвиток інфраструктури ІКТ (інформаційної, комунікаційної, транспортної).</p>

Додатки

продовження таблиці Б.2

	<p>Пріоритет 2. Покращення якості життя.</p> <p>Захід 2.1. Охорона довкілля на прикордонних територіях.</p> <p>Захід 2.2. Ефективні та безпечні кордони</p>	<p>Ціль 4. Сприяння управлінню кордонами та управління безпекою, мобільністю та міграцією.</p> <p>Пріоритет 1. Сприяння ефективності та безпеці кордонів.</p> <p>Пріоритет 2. Покращення діяльності з управління кордонами, митних і візових процедур.</p>
	<p>Пріоритет 3. Інституційна співпраця та підтримка ініціатив місцевих громад.</p> <p>Захід 3.1. Розвиток можливостей транскордонного співробітництва на регіональному та місцевому рівні.</p> <p>Захід 3.2. Ініціативи місцевих громад</p>	-
	-	<p>Ціль 3. Спільні виклики в галузі захисту і безпеки</p> <p>Пріоритет 1. Підтримка розвитку охорони здоров'я та соціальних послуг.</p> <p>Пріоритет 2. Вирішення спільних проблем безпеки.</p>
Бюджет програми	<p>Загальна вартість законтракованих проектів склала 174 073 935, 86 євро, з них:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Пріоритет I – 55110014,79 євро - Пріоритет II – 76506321,74 євро - Пріоритет III – 37749581,34 євро 	<p>Заплановано більше 183 млн. євро, з них:</p> <p>165 млн. євро на фінансування найкращих транскордонних ініціатив між інституціями з території Програми.</p>
Сума коштів:		
- Великі інфраструктурні проекти	<p>Загальна сума, що була витрачена на 9 проектів становила 45303704, 94 євро</p>	<p>До 2,5 млн євро на один проект. Загальна сума на реалізацію всіх ВІП проектів передбачена понад 52 млн. євро.</p>
- Малі проекти	<p>Загальна сума, що була витрачена на I і II набір проектів (23 і 79, відповідно) становила 15767595,43 євро і 110397817,05 євро, відповідно.</p>	<p>Передбачена сума на реалізацію проектів, що будуть законтраковані, становить 107,8 млн. євро.</p>
- Парасолькові (м'які) проекти	<p>Загальна сума, що була витрачена на 6 парасоль (56 мікропроектів) становила 2 604 818,44.</p> <p>Один мікропроект в середньому отримував фінансування у розмірі 50 тис. євро.</p>	<p>Загальна сума, що передбачена на мало бюджетні проекти (МБП) становить 5,2 млн. євро, де:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Мінімальний розмір одного проекту 20000 євро - Максимальний розмір 60000 євро.

*Джерела:

1. Програма транскордонного співробітництва Польща- Білорусь – Україна 2007-2013. Переклад остаточної версії програми, затвердженої рішенням Європейської Комісії № К (2008) 6411 від 6 листопада 2008 року. Офіційний сайт Програми транскордонного співробітництва Польща- Білорусь – Україна 2007-2013. Електронний ресурс – Режим доступу: http://www.pl-by-ua.eu/upload/ua/PL-BY-UA_ukr.pdf
2. Програма транскордонного співробітництва ЄС Польща – Білорусь – Україна 2014 – 2020. Конференція громадських слухань. Львів, 2 червня 2015.
3. ENI CBC PROGRAMME POLAND - BELARUS - UKRAINE 2014-2020. [Electronic Resources]. – Retrieved from - <http://www.pl-by-ua.eu/en/news,169>

Таблиця Б.3
Порівняльна таблиця Стратегії розвитку адміністративно-територіальних одиниць українсько-польського транскордонного регіону до 2020 року щодо пріоритетності в транскордонній співпраці*

Країна	Адміністративна одиниця	Назва стратегії	Стратегічна ціль/Пріоритет	Операційна ціль	Завдання	Індикатори, одиниці виміру
Україна	Закарпатська область	Стратегія розвитку Закарпатської області на період до 2020 року	2. Формування конкурентоспроможної та інноваційної економіки	2.6. Забезпечення ефективного бізнесового та інвестиційного середовища	2.6..3. Створення організаційно-інституційної активізації ділової транскордонної співпраці	1. Кількість транскордонних кластерів, од. 2. Кількість транспортно-логістичних центрів, од. 3. Кількість науково-інноваційних структур для транскордонної співпраці, од.
	Львівська область	Проект Стратегії розвитку Львівської області на період до 2027 року	Операційна ціль 5.1. Розвиток транскордонної співпраці	5.1.1. Створення мереж транскордонної співпраці 5.1.2. Підтримка співпраці освітніх установ транскордонного регіону 5.1.3. Сприяння захисту світової культурної спадщини	1. Кількість діючих партнерств територіальних громад. 2. Кількість реалізованих проєктів соціально-економічного розвитку територіальних громад. 3. Кількість проєктів культурного, екологічного спрямування на вирішення спільних проблем територіальних громад транскордонних регіонів. 4. Кількість спільних бізнес-проєктів підприємницьких середовищ Львівської області та Підкарпатського і Люблінського воєводства Польщі. 5. Кількість спільних програм академічних середовищ Львівської області та Підкарпатського і Люблінського воєводства Польщі. 6. Створений реєстр об'єктів світової культурної спадщини транскордонних регіонів Львівської області та Підкарпатського і Люблінського воєводства Польщі.	
Валонська область			Ціль 2. Волинь – туристична прикордонних територій	5.2.1. Розбудова прикордонної інфраструктури	5.2.1. Розбудова прикордонної інфраструктури	1. Кількість модернізованих за європейськими стандартами МПП. 2. Діючий Східноєвропейський логістичний центр. 3. Діюча концесійна дорога Краковець-траса Київ-Чоп. 4. Кількість об'єктів придорожньої інфраструктури. 5. Кількість започаткованих міжнародних заходів.
				5.2.2. Впровадження проєктів у сфері міжнародної співпраці	5.2.2. Впровадження проєктів у сфері міжнародної співпраці	2.1.4. Створення внутрішніх та транскордонних туристичних маршрутів

продовження таблиці Б.3

	<p>Зміцнення транскордонного та міжнародного співробітництва в галузі збереження та використання культурної спадщини.</p>	<p>2.2.2. Підвищення іміджу регіону, у т.ч. Жешова, як культурного центру, заснованого, в т.ч. для культурних заходів міжнародного значення та створення брендів, в т.ч. для установ, та проведення культурних заходів для зміцнення транскордонного та міжнародного співробітництва з метою збереження та використання культурної спадщини.</p>	<p>ЦІЛЬ: Розробка і ефективне використання культурного потенціалу регіону</p>	<p>2.2. Культура та культурна спадщина</p>	<p>Стратегія розвитку воєводства Підкарпатського 2020</p>
<p>Цілі: Розробка і ефективне використання культурного потенціалу регіону</p>	<p>3.1.1. Розвиток дорожньої транспортної мережі, підвищення доступності зовнішнього зв'язку Жешува і субрегіональних центрів на національному та міжнародному рівні, розбудова та створення нових прикордонних переходів як важливої частини прикордонної та міжнародної співпраці</p>	<p>3.1. Підвищення внутрішньої і зовнішньої просторової доступності регіону з особливим акцентом Жешува у міжрегіональному центрі зростання.</p>	<p>МЕТА: Достигнення і підтримка хорошого стану навколишнього середовища та збереження біорізноманіття за допомогою сталого розвитку регіону.</p>	<p>3.1. Транспортна доступність</p>	<p>Стратегія розвитку воєводства Люблінського 2020</p>
<p>Цілі: Розробка і ефективне використання культурного потенціалу регіону</p>	<p>3.5.2. Розвиток економічного потенціалу польових зростання, поряд з тенденціями розвитку поширення в прилеглих районах функціональний</p>	<p>МЕТА: Достигнення і підтримка хорошого стану навколишнього середовища та збереження біорізноманіття за допомогою сталого розвитку регіону.</p>	<p>4.2. Охорона навколишнього середовища</p>	<p>4.2. Охорона навколишнього середовища</p>	<p>Стратегія розвитку воєводства Люблінського 2020</p>
<p>Цілі: Розробка і ефективне використання культурного потенціалу регіону</p>	<p>4.2.3. Забезпечення належним водо – каналізаційним управлінням</p>	<p>Інтервенція: Вона повинна служити для зміцнення різних Спід локальних функцій та використання внутрішнього потенціалу, розширення внутрішніх і зовнішніх функціональних зв'язків, у тому числі каналів зв'язку (наприклад. Шляхом розвитку низькоуглецевої міської транспортної системи), всебічної активізації та підвищення і поліпшення доступу до основних державних послуг, розбудови функцій транскордонного співробітництва.</p>	<p>4.2. Охорона навколишнього середовища</p>	<p>4.2. Охорона навколишнього середовища</p>	<p>Стратегія розвитку воєводства Люблінського 2020</p>
<p>Цілі: Розробка і ефективне використання культурного потенціалу регіону</p>	<p>4.2.3. Забезпечення належним водо – каналізаційним управлінням</p>	<p>Інтервенція: Вона повинна служити для зміцнення різних Спід локальних функцій та використання внутрішнього потенціалу, розширення внутрішніх і зовнішніх функціональних зв'язків, у тому числі каналів зв'язку (наприклад. Шляхом розвитку низькоуглецевої міської транспортної системи), всебічної активізації та підвищення і поліпшення доступу до основних державних послуг, розбудови функцій транскордонного співробітництва.</p>	<p>4.2. Охорона навколишнього середовища</p>	<p>4.2. Охорона навколишнього середовища</p>	<p>Стратегія розвитку воєводства Люблінського 2020</p>

*Інформацію взято з :

- Проект Стратегії розвитку Львівської області на період до 2027 року - http://loda.gov.ua/upload/users_files/22/upload/Strategy-LV-OBL_.pdf
- Стратегія розвитку Волинської області на період до 2020 року - <http://voladm.gov.ua/proekt-strategi%D1%97-rozvitku-volinsko%D1%97-oblasti-na-period-do-2020-roku/>
- Стратегія розвитку Закарпатської області на період до 2020 року - http://dfr.minregion.gov.ua/foto/proj_reg_info_norm2015/05/Strategiya.pdf
- Strategia Rozwoju Województwa - Podkarpackie 2020 - <http://umwr.podkarpackie.pl/attachments/article/2634/STRATEGIA-ROZWOJU-WOJEWODZTWA-PODKARPACKIE-2020.pdf>
- Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.) - http://www.strategia.lubelskie.pl/SRWL%202014-2020%20FIN_.pdf

Перелік заходів щодо транскордонного співробітництва в українсько-польському транскордонному регіоні за період 2014 – III півріччя 2015*

ДАТА	МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ	НАЗВА ЗАХОДУ	УЧАСНИК ЗАХОДУ	МЕТА ЗАХОДУ
ВОЛИНСЬКА ОБЛАСТЬ				
2014				
6 березня	Луцьк	<i>Робоча зустріч за участю спеціалістів Луцької міської ради та адміністрації міста Люблін Республіки Польща</i>	Луцька міська рада-адміністрація міста Люблін Республіки Польща	<i>Обговорення проблем, які можна вирішити шляхом реалізації спільних проектів міжнародної технічної допомоги у рамках Європейського інструменту сусідства на фінансову перспективу 2014-2020 років.</i>
29 липня	Луцьк	<i>Практичний семінар з питань залучення додаткових зовнішніх фінансових ресурсів, у тому числі ресурсів Європейського Союзу для соціально-економічного розвитку області</i>	Волинська облдержадміністрація	Окреслено стратегічні та тематичні цілі наявних фондів та програм міжнародної технічної допомоги, кошти яких можна залучити для реалізації важливих регіональних проектів.
7-10 серпня	Адамчуки (Шацький район) та Збереже (Влодавський повіт Люблінського воєводства)	<i>Європейські Дні Добросусідства</i>	Волинська ОДА – Адміністрація Люблінського воєводства	Обговорення питання що продовження роботи у напрямку розвитку активного співробітництва, у тому числі будівництва нового пункту пропуску «Збереже-Адамчуки»
23 серпня	Кречів (Іваничівський район) та Крилів (Грубешівський повіт Люблінського воєводства)	<i>Європейські Дні Добросусідства</i>	-	Обговорення питання що продовження роботи у напрямку розвитку активного співробітництва
19 вересня	Луцьк	<i>Практичний семінар щодо наявних фондів та програм міжнародної технічної допомоги для представників територіальних громад Луцького району.</i>	-	Здійснено презентації наявних фондів та програм міжнародної технічної допомоги, результатів участі територіальних громад Волині у конкурсах проектів 2014 року, практичних аспектів реалізації проектів у рамках міжнародних програм.
21 листопада	м. Луцьк	<i>Стартова конференція проекту «Відновлення меліоративної мережі для сприяння економічного зростання сільських територій Волинської області»</i>	Волинська ОДА, територіальні управління, спеціалізовані наукові інституції, вищі начальні заклади, ТПП, ОМС Ковельського і Ратнівського районів	Ознайомлення партнерів, цільових груп та бенефіціарів про мету, цілі та завдання проекту, узгодження плану дій.
2015				
16 січня	Луцьк	<i>Конференція з презентації проекту «Час для бізнесу» – створення умов для розвитку підприємництва у сільській місцевості Волинської області України та Люблінського воєводства Польщі шляхом диверсифікації сільськогосподарського виробництва».</i>	-	Передбачено створення веб-сайту, проведення серії тематичних семінарів, а також п'ятиденних навчально-демонстраційних курсів «Добра практика».
10 квітня	м. Луцьк	<i>Промоційна конференція дворічного проекту «ПЛ-ЛНТУ: Транскордонний обмін досвідом».</i>	-	Усунення бар'єрів та розширення співпраці між Люблінською політехнікою та Луцьким національним технічним університетом.
11 квітня	Волинська область	<i>Робоча зустріч у рамках мікропроекту «Свідомі студенти на ринку праці»</i>	Асоціація «Карпатський Єврорегіон» (РП) -Волинський обласний та Луцький міський центр зайнятості.	Визначення напрямків подальшої взаємодії задля вирішення проблем зайнятості молоді.
28-29 квітня		<i>Дводенна робоча зустріч Керівного комітету транскордонного проекту ЄС «Розвиток санаторно-курортного туризму на українсько-польському прикордонні».</i>	-	Обговорення питань загальної координації Проекту, а саме: промоція, комунікація, візуалізація, підготовка інформації для веб-сторінки та публікацій (буклетів, плакатів, листівок).

продовження таблиці Б.4

				Узгодження питань пов'язаних із внесенням змін до бюджету проекту, фінансової та описової звітності, розробки стратегії співпраці, оформлення документації. Ініціювання можливості укладення угоди про співпрацю між Грем'яченською сільською радою Ківерцівського району та гміною Біща Люблінського воєводства.
30-31 травня	Холм Республіка Польща	<i>Міжнародна конференція «Транскордонна співпраця у сфері культури Люблін-Луцьк»</i>	Єврорегіон «Буг»	Культурна інтеграція території Єврорегіону «Буг» шляхом створення транскордонного віртуального центру. Функціонування спільного інтернет-порталу польською, українською та англійською мовами, на якому будуть представлені усі культурні ініціативи на території Єврорегіону «Буг».
20-22 серпня	м. Арламув (Республіка Польща)	<i>Щорічна програмна конференція «Співробітництво на піднесенні 2014»</i>	Волинська ОДА, Спільний технічний секретаріат та Спільний моніторинговий комітет Програми	Представлення стану реалізації Програми прикордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна 2014-2020». Основні перспективи Програми.
8 жовтня	м. Луцьк	<i>Зустріч у рамках впровадження проекту «Планета ідей – транскордонний трансфер знань у сфері залучення інвестицій для розвитку прикордонного туризму». Під час заходу.</i>	Перший заступник голови облдержадміністрації, представники органів місцевого самоврядування та громадських організацій Волинської області, Республіки Білорусь та Республіки Польща	Здійснено презентацію туристичного потенціалу Волині та обговорено можливості розвитку співпраці області у цій сфері з білоруською та польською сторонами.
21-22 жовтня	с. Грем'яче Ківерцівського району	<i>Форум «Передовий досвід у сфері санаторно-курортного лікування»</i>	Волинська ОР – Гміна Біща Люблінське воєводство	Ознайомлення з кращим досвідом у сфері санаторно-курортного лікування
29 жовтня		<i>Конференція «Розвиток туристичної галузі як спосіб забезпечення конкурентоздатності регіону»</i>	Обласний центр туризму	Здійснено презентацію туристичного потенціалу Волинської області, міжнародного співробітництва області у сфері туризму, Стратегії розвитку туризму Волині, підписано угоду про створення Польсько-білорусько-українського транскордонного туристичного кластеру та обговорено перспективи його розвитку.
30 жовтня	м. Луцьк	<i>Міжнародна конференція «Організація надання допомоги постраждалим з глибокими термічними опіками на польсько-українській прикордонній території»</i>		Розгляда питань надання першої допомоги постраждалим, організації кваліфікованої та спеціалізованої медичної допомоги хворим з опіковою та комбінованою травмою, представлено обладнання придбане Волинським обласним опіковим центром у рамках виконання заходів проекту. Презентовано «Дорожно карту» надання медичної допомоги пацієнтам з термічною травмою по шляху міжнародного сполучення Луцьк-Устилуг-Грубешов-Люблін на території Волинської області.
ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ				
2014				
18 березня	м. Жешув	<i>Конференція присвячена відкриттю реалізації парасолькових проектів в рамках Програми транскордонного співробітництва Польща – Білорусь – Україна 2007-2013</i>	Львівська ОДА	Презентування Спільним технічним секретаріатом Програми практичні теми доповідей, серед яких загальна інформація щодо реалізації парасолькових проектів, прийнятність витрат, процедура закупівель та звітності, а також внесення змін до проектів, комунікація та візуалізація в рамках їх реалізації. Надання роз'яснення щодо впровадження проектів міжнародної технічної допомоги відповідно до норм українського законодавства.

Додатки

продовження таблиці Б.4

10 Червня	Міста-курорти Підкарпатського воєводства	<i>Навчальний візит в рамках мікропроєкту «Промоція потенціалу Карпат – створення трансграничної промоційної платформи»</i>	Львівська ОДА	Ознайомлення із туристичними пропозиціями (курортно-рекреаційний туризм) Підкарпатського воєводства Республіки Польща
1 липня	м. Жешув	<i>Спільне засідання комісії з питань європейської інтеграції, трансграничної співпраці та контактів з українською діаспорою Львівської обласної ради та Комісії співпраці з закордоном, туризму та промоції Сейміку Підкарпатського воєводства</i>	Львівська ОДА	Розглянуто поточну ситуацію на україно- польському кордоні Львівської області та Підкарпатського воєводства та основні завдання у сфері прикордонного співробітництва на 2014 рік. Обговорено пріоритетні напрямки реалізації спільних проєктів Львівської області і Підкарпатського воєводства в рамках Програми трансграничного співробітництва Польща – Україна – Білорусь 2014-2020, можливості співпраці у сфері створення та ознакування спільних україно-польських туристичних маршрутів. Проведено презентацію проєктів, які були виконані за кошти Європейського Союзу в рамках Програми трансграничної співпраці Польща - Білорусь - Україна 2007-2013.
4 липня	м. Трускавець	<i>Інавгураційна міжнародна конференція «Розвиток навокотуристичного сектору польсько-українського регіону на базі оборонної архітектури I-ї світової війни»</i>	Львівська ОДА	Спільне напрацювання документу стратегічного планування розвитку навокотуристичного сектору польсько- українського трансграничного регіону на базі оборонної архітектури Першої світової війни.
22 грудня	-	<i>Перша робоча зустріч українських та польських партнерів мікропроєкту №2 «Створення інноваційних трансграничних туристичних продуктів та спільна промоція Львівщини, Підкарпатського та Люблінського воєводств» парасолькового проєкту «Спільна промоція туристичних можливостей та культурно- історичної спадщини Львівської області, Підкарпатського і Люблінського воєводств» Програми трансграничного співробітництва «Польща – Білорусь – Україна 2007- 2013».</i>	Львівська ОДА	Встановлення механізму партнерства по обидві сторони кордону, формування та обговорення основних положень тристоронньої угоди про пріоритети і заходи співробітництва у галузі туризму між Львівською областю, Підкарпатським і Люблінським воєводствами, а також визначення плану заходів на 2015 рік в рамках реалізації мікропроєкту №2. Домовилися звернути особливу увагу на підготовку тристоронньої угоди між Львівською областю, Підкарпатським і Люблінським воєводствами. Адже, до цього часу, взаємовигідне і перспективне трансграничне співробітництво у туристичній галузі між регіонами належним чином не використовувалося.
2015				
23 березня	м. Львів	<i>Засідання Комісії з питань трансграничного співробітництва українсько-польської Міжурядової Координаційної Ради з питань міжрегіонального співробітництва</i>	Львівська ОДА	Розглянуто наступні питання: • «Розбудова пунктів пропуску на території Львівської області: під'їзні дороги»; • «Реалізація проєкту «Університет трансграничного співробітництва»; • «Сприяння входженню українського бізнесу на ринки Євросоюзу»; • «Налагодження співпраці між трансграничними регіонами в рамках нового періоду Програми трансграничного співробітництва 2014-2020 «Україна- Польща-Білорусь».
31 березня	Львівська область	<i>Спільні українсько-польські навчання для екскурсодів.</i>	Львівська ОДА	Сприяння встановленню та розвитку взаємовигідних контактів між екскурсоводами та територіальними громадами прикордонних міст.
6 серпня	м. Львів	<i>Зустріч представників українсько- польської робочої групи зі створення українсько-польського міжнародного резервату "Розточчя"</i>	Львівська ОДА	Підписання Угоди про співпрацю в питаннях функціонування та управління трансграничного українсько-польського резервату біосфери "Розточчя" українською та польською сторонами.
ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ				
2014				
18-20 вересня	м. Ужгород	<i>Міжнародний економічний форум «Експорт в ЄС»</i>	Обласна рада	Відбулися важливі зустрічі з керівництвом підприємств –гігантів України та зарубіжжя

** Інформація, що представлена в рубриці «Новини» на офіційному сайті Львівської обласної державної адміністрації.
Джерела: <http://loda.gov.ua/news?id=10907>; <http://loda.gov.ua/news?id=11516>; <http://loda.gov.ua/news?id=11649>;
<http://loda.gov.ua/news?id=14498>; <http://loda.gov.ua/article/art550fea1012d43>; <http://loda.gov.ua/news?id=17833>;
<http://loda.gov.ua/news?id=15792>; <http://loda.gov.ua/news?id=11690>.

Додаток В

Таблиця В.1

Особливості соціально-економічного розвитку українсько-словацького транскордонного регіону

Роки	2	3	4	5	6	7	8	9
	Валовий регіональний продукт, млн. євро	Валовий регіональний продукт на особу, євро	Рівень безробіття, %	Середньомісячна заробітна плата, євро	Середній рівень пенсії, євро	Кількість підприємств на 10000 осіб. од.	Інвестиції на особу, євро	Кількість громадських організацій на 1000 осіб. од.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Прикордонні регіони України								
Закарпатська область								
2010	1452,5	1165,68	8,7	175,26	93,22	37	168,55	1,50
2011	1627,69	1303,21	9,6	186,53	96,61	44	221,1	1,50
2012	2084,01	1663,78	8,7	228,91	122,1	45	213,47	1,61
2013	2016,55	1606,08	7,8	240,57	123,35	48	203,28	1,71
Україна. Загалом								
2010	102779,77	2240,60	8,1	212,57	98,04	83	326,88	1,48
2011	117391,14	2568,38	7,9	237,38	103,85	82	417,95	1,57
2012	137405,60	3115,88	7,5	294,63	122,03	80	521,06	1,63
2013	137099,85	3154,20	7,2	307,66	138,59	86	478,52	1,70
Відхилення регіонального показника (його середнього значення по прикордонних територіях України) (Rd) від його середнього значення загалом по країні (Nd) (100 - $\frac{Rd \cdot 100}{Nd}$), у %								
2010	1,41	47,97	-7,41	17,55	4,91	55,42	48,44	-1,65
2011	1,39	49,26	-21,52	21,42	6,97	46,34	47,10	4,61
2012	1,52	46,60	-16,00	22,31	-0,06	43,75	59,03	1,19
2013	1,47	49,08	-8,33	21,81	10,99	44,19	57,52	-0,54

продовження таблиці В.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Прикордонні регіони Словачької Республіки								
Кошицький край								
2010	7615,00	9779,00	18,3	792,00	357,83	189,9	-	7,70
2011	7997,00	10099,00	19,6	848,00	367,46	200,8	47,75	8,02
2012	8299,00	10461,00	19,7	851,00	381,32	212,1	187,12	8,46
2013	8443,00	10629,00	18,7	855,00	395,92	229,2	115,73	8,74
Прешувський край								
2010	5658,00	7000,00	18,6	659,00	334,23	163,0	-	8,13
2011	6183,00	7590,00	17,8	697,00	342,93	174,2	7,36	8,34
2012	6477,00	7933,00	18,3	715,00	355,43	184,5	4,70	8,58
2013	6624,00	8098,00	18,2	721,00	369,24	199,2	-7,00	8,84
Середні значення показників у вищевказаних регіонах								
2010	13273	8359,48	18,5	725,5	346,03	176,18	-	9,40
2011	14180	8825,98	18,7	772,5	355,195	187,30	27,27	9,64
2012	14776	9177,06	19,0	783	368,375	198,11	94,60	9,97
2013	15067	9343,65	18,5	788	382,58	214,00	53,46	10,21
Словачька Республіка, загалом								
2010	67204	12376,00	14,4	828,00	352,54	263,30	-	8,60
2011	70160	12997,00	13,6	853,00	362,08	285,05	326,50	9,06
2012	72185	13352,00	14,0	881,00	375,89	304,70	186,05	9,41
2013	73593	13596,00	14,2	891,00	390,51	336,04	207,69	9,78
Відхилення регіонального показника (його середнього значення по прикордонних територіях Словачької Республіки) (Rfd) від його середнього значення загалом по країні								
$\Delta Nfd = 100 - \frac{Rfd \cdot 100}{Nfd} \text{, у \%}$								
2010	19,75	32,45	-28,2	12,38	1,85	33,09	-	7,92
2011	20,21	32,09	-37,4	9,44	1,90	34,29	91,65	9,62

продовження таблиці В.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2012	20,47	31,27	-35,5	11,12	2,00	34,98	49,15	9,40
2013	20,47	31,28	-29,9	11,56	2,03	36,32	74,26	10,08
Співвідношення показників розвитку українського-словацького ТКР (середнього значення показника по прикордонних територіях України (Rd) до середнього значення відповідного показника по прикордонних територіях Словацької Республіки (Rfd), $\frac{Rd \cdot 100}{Rfd}$)								
2010	10,94	13,94	47,12	24,16	26,94	21,00	-	18,98
2011	11,48	14,77	51,36	24,15	27,20	23,49	-	18,33
2012	14,10	18,13	45,87	29,23	33,15	22,72	-	18,93
2013	13,38	17,19	42,27	30,53	32,24	22,43	-	19,41

¹ - для Словацької Республіки (прямі іноземні інвестиції)

- Розраховано за даними Štatistický úrad Slovenskej republiky (ŠÚ SR): <http://slovak.statistics.sk>
- Розраховано за даними Державної служби статистики України (Держстат): <http://www.ukrstat.gov.ua>

Додаток Г

Таблиця Г.1

Особливості соціально-економічного розвитку українсько-угорського транскордонного регіону*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Валовий внутрішній продукт, млн. євро	Валовий внутрішній продукт на особу, євро	Рівень безробіття, %	Середньомісячна заробітна плата, євро	Середній рівень пенсії, євро	Кількість підприємств на 10000 осіб, од.	Інвестиції на особу, євро	Кількість громадських організацій на 10000 осіб, од.	
Прикордонні регіони України:									
1 Закарпатська область									
2010	1452,50	1165,68	8,7	175,26	93,22	37	168,55	1,50	
2011	1627,69	1303,21	9,6	186,53	96,61	44	221,10	1,50	
2012	2084,01	1663,78	8,7	228,91	122,10	45	213,47	1,61	
2013	2016,55	1606,08	7,8	240,57	123,35	48	203,28	1,71	
2 Україна, загалом									
2010	102084,2	2219,22	8,1	211,76	97,66	83	388,72	1,39	
2011	126236	2756,24	7,9	255,68	111,86	82	551,11	1,48	
2012	133305,7	2923,37	7,5	287,17	118,94	80	611,23	1,57	
2013	132699,2	2910,07	7,2	295,70	133,20	86	531,74	1,63	
3 Відхилення регіонального показника (Rd) від його середнього значення по країні (Nd) (100 - $\frac{Rd \cdot 100}{Nd}$), у %									
2010	1,42**	47,47	-7,41	17,24	4,55	55,42	56,64	-7,91	
2011	1,29	52,72	-21,52	27,05	13,63	46,34	59,88	-1,35	
2012	1,56	43,09	-16,00	20,29	-2,66	43,75	65,08	-2,55	
2013	1,52	44,81	-8,33	18,64	7,39	44,19	61,77	-4,91	
4 Прикордонні регіони Угорщини:									
Медьє Саболч-Сотмар-Берег									
2010	2951,55	5291,67	18,4	544,53	-	19,5	-	-	
2011	2927,16	5286,20	-	570,74	-	-	-	-	
2012	-	-	16,2	561,29	-	20,1	949,39	-	
2013	-	-	-	-	275,20	-	-	-	
5 Угорщина, загалом									
2010	97865,11	9784*	11,2	732,68	-	16,5	-	6,49	
2011	100405,65	10069	-	760,26	-	-	-	-	
2012	98757,51	9943	10,9	764,55	-	16,8	1329,64	-	
2013	100565,88	10161	10,18	767,90	338,74	17,04	-	-	

**Стовпний показник ВВП, то розрахована частка регіону у сумарному ВВП країни

продовження таблиці Г.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6	Відхилення регіонального показника (Rfd) від його середнього значення по країні (Nfd) ($100 - \frac{Rfd \cdot 100}{Nfd}$), у %								
	2010	3,09	45,92	-64,3	25,68	-	-18,2	-	-
	2011	2,92	47,5	-	24,98	-	-	-	-
	2012	-	-	-48,62	26,59	-	-19,6	28,6	-
	2013	-	-	-	-	18,76	-	-	-
7	Співвідношення показників розвитку українського-угорського ТКР (середнього значення по прикордонних територіях України (Rd) до середнього значення по прикордонних територіях Угорщини (Rfd)), $\frac{Rd \cdot 100}{Rfd}$								
	2010	49,2	22	47,2	32,19	-	189,7	-	-
	2011	55,6	24,7	-	32,68	-	-	-	-
	2012	-	-	53,7	40,78	-	223,9	22,5	-
	2013	-	-	-	-	44,8	-	-	-

* Складено за даними: [National accounts of Hungary, 1995–2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/monsz/emonsz9513.pdf>; National accounts of Hungary, 2013 (preliminary data) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/gdprev/egdprevelo13.pdf>].

Основні заходи в рамках українсько-угорського співробітництва у 2014 р.

№ п/п	Дата	Назва заходу, його мета та результати
<i>українсько-угорське співробітництво на найвищому державному рівні</i>		
1	10 квітня 2014 року	Візит до Угорщини заступника міністра закордонних справ України Данила Лубківського, який зустрівся з міністром закордонних справ Угорщини Яношем Мартоні. Сторони обговорили найбільш актуальні питання українсько-угорських відносин та порядку денного співробітництва Україна – ЄС. Я.Мартоні запевнив у цілковитій підтримці Угорщиною європейських прагнень України, її суверенітету та територіальної цілісності, а також необхідності запровадження безвізового режиму ЄС для наших громадян.
2	28-29 квітня 2014 року	Візит до Угорщини першого заступника міністра закордонних справ України Н.Галібаренко, яка взяла участь у зустрічі глав зовнішньополітичних відомств держав-членів Вишеградської групи та країн-учасниць ініціативи «Східне партнерство», яка відбулася у Будапешті. Глави МЗС В-4+СП обговорили актуальні завдання ініціативи СП в період між двома самітами.
3	5 травня 2014 року	Зустріч посла України в Угорщині Ю.Мушка з міністром закордонних справ Угорщини Я.Мартоні, у ході якої сторони обмінялися думками щодо стану двосторонніх відносин, а також внутрішньополітичної ситуації в Україні. Угорський міністр також підтвердив підтримку офіційним Будапештом територіальної цілісності та суверенітету України.
4	7 червня	Участь прем'єр-міністра Угорщини Віктора Орбана в офіційній церемонії інавгурації Президента України Петра Порошенка. У рамках візиту до України глава Уряду Угорщини також провів двосторонню зустріч з П.Порошенком.
<i>українсько-угорське співробітництво на рівні галузевих міністерств обох країн</i>		
5	8 червня	Візит міністра енергетики та вугільної промисловості України Ю.Продана та голови правління НАК «Нафтогаз України» А.Коболева до Угорщини, у ході якого вони взяли участь у роботі Форуму Центральної та Південно-Східної Європи з питань енергетичної безпеки. Учасників Форуму було поінформовано про енергетичну політику України, перебіг та перспективи тристоронніх консультацій щодо ціни та умов поставок російського газу, а також реструктуризацію енергетичного сектору України.
6	29 серпня	Переговори заступника міністра культури України Олександра Журавчака та державного секретаря з питань культури Міністерства людських ресурсів Угорщини Петера Гоппала в м. Сарваш (Центральна Угорщина) з питань проведення двосторонніх експертних переговорів у Києві у жовтні 2014 р. з метою підготовки Плану роботи між міністерствами культури України та Угорщини на наступні три роки.
<i>українсько-угорське співробітництво на регіональному рівні</i>		
7	24 січня	Офіційний візит голови Закарпатської ОДА О.Ледида до Будапешту, де він провів зустріч з Держсекретарем Угорщини Ж. Неметом.
8	1 березня	Робочий візит міністра закордонних справ Угорщини Я.Мартоні до Закарпаття, в рамках якого він взяв участь у молебні за упокій загиблих у Києві та за мир.
9	19 березня	Робочий візит державного секретаря МЗС Угорщини Ж.Неймета до Закарпаття. Він відвідав Закарпатський угорський інститут ім. Ф.Ракоці II та синагогу, що була реконструйована частково за угорської підтримки. В рамках візиту в Ужгороді відбулося підписання Додатку до Угоди, укладеної в рамках Програми Східного партнерства.
10	11 квітня	Підписано «Угоду співпраці між містами- побратимами», яка укладена між депутатським корпусом самоврядування м. Діюшд (Угорщина) та Великогеївською сільською радою (Ужгородський район, Закарпатська область, Україна)
11	25 квітня	Офіційна зустріч голови Закарпатської ОДА Валерія Лунченка та голови Загальних зборів Саболч-Сатмар-Берег медье (Угорщина). Під час зустрічі обговорювались питання підтримки проєвропейського вектора, який обрав народ України та поставок реверсного газу в Україну.
12	22 серпня	Зустріч голови Закарпатської ОДА В. Лунченка з міністром Міністерства людських ресурсів Угорщини З.Балогом. Обговорювались питання розвитку економічних, культурних, соціальних зв'язків із Закарпаттям зважаючи на велику кількість етнічних угорців, які проживають на території області. Також міністр наголосив на важливості для Угорщини продовження співробітництва в рамках проєкту Східного партнерства.
13	26 вересня	Візит В.Орбана на Закарпаття, під час якого він зустрівся з керівництвом області та відкрив новий навчальний рік в Закарпатському Угорському Інституті ім. Ф. Ракоці II.

**Організація заходів в контексті розвитку транскордонного співробітництва
за участі Закарпатської області у 2014 – першому півріччі 2015 року**

Дата	Назва заходу
18-20 вересня 2014 року	Міжнародний економічний форум «Експорт в ЄС» (м. Ужгород, Україна), у якому взяли участь представники центральних та регіональних органів влади, промислових підприємств різних регіонів України, закордонні делегації бізнесових структур та підприємств з Угорщини, Чехії, Словаччини, Польщі та інших, у складі яких були представники середнього і малого бізнесу.
16 жовтня 2014 року	Круглий стіл на тему: «Майбутнє європейської системи безпеки та стабільність на східних кордонах ЄС» (м. Ужгород, Україна), в якому взяли участь 80 осіб (представники дипломатичних місій країн В4 в Україні, Міністерств закордонних справ України, Словаччини та Угорщини, Державної прикордонної служби України, провідні науковці та експерти України та країн В4). Мета заходу – проведення аналітичної оцінки рівня дестабілізуючого впливу військового конфлікту в Україні та дискусії щодо питань кордонів, майбутнього європейської системи безпеки та стабільності на Східних кордонах ЄС задля пошуку нових інструментів і поєднання зусиль країн Вишеградської четвірки у формуванні нового концепту європейської безпеки
30 жовтня 2014 року	Стартова конференція проекту «Підтримка економіки Закарпатської області через розвиток та промоцію її туристичного потенціалу», аплікатором якого є обласна рада. Загальний бюджет проекту становить понад 890 тисяч євро. Сума співфінансування з фондів ЄС становитиме 712 тисяч євро. Співвиконавцем проекту виступає комунальне підприємство «Агентство регіонального розвитку та транскордонного співробітництва «Закарпаття» Закарпатської облради». Прогнозовані результати проекту - розширення мережі туристичної інфраструктури регіону, упорядкування та облаштування мережі туристичних шляхів Закарпатської області, підвищення рівня поінформованості відвідувачів регіону про його туристичний потенціал через он-лайн ресурси, збільшення кількості широкомасштабних туристичних промоційних заходів, створення туристичної інфраструктури області та проведення тренінгових заходів по управлінню туристичною інфраструктурою та її розвитку для працівників районних адміністрацій, місцевих органів влади та агентств місцевого розвитку (65 учасників).
12 лютого 2015 року	Спільне засідання Координаційної ради з питань місцевого самоврядування та постійної комісії обласної ради з питань транскордонного співробітництва, розвитку туризму та рекреації під головуванням голови облради В. Чубірки у м. Берегово, на якому розглянуто стан та перспективи транскордонного співробітництва територіальних громад області (55 учасників)
18 червня 2015 року	Міжнародна конференція «Розвиток міжнародної співпраці в басейні р. Тиса» (м. Сольнок, Угорщина), у якій взяли участь голова Закарпатської обласної ради В.Чубірко та депутат облради Р.Федів. Одним із результатів конференції стало прийняття відповідного меморандуму та проголошення наміру створити екорегіон «Тиса».

Спільні заходи згідно з Програмою розвитку співробітництва на 2015 - 2016 роки між Закарпатською обласною радою та Загальними Зборами області Саболч-Сатмар-Берег

№ п/п	Назва заходу
1	2
1.	З метою оперативної координації транскордонного співробітництва, обговорення питань співпраці між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування Закарпатської та Саболч-Сатмар-Березької областей Сторони ініціюють створення Консультативного комітету, делегуючи трьох представників від кожної зі Сторін. Робочі зустрічі Комітету проводитимуться у разі необхідності, але не рідше одного разу у квартал, по чергово в Закарпатській і Саболч-Сатмар-Березькій областях.
2.	Сторони ініціюють проведення спільного засідання постійної комісії з питань транскордонного співробітництва, розвитку туризму та рекреації Закарпатської обласної ради та відповідної комісії Загальних Зборів Саболч-Сатмар-Березької області з питань, що становлять спільний інтерес.
3.	У контексті євроінтеграції України Сторони сприяють активній участі двох регіонів у Програмі ENI Угорщина - Словаччина - Румунія - Україна на 2014-2020 роки, інших програмах Європейського Союзу, а також Стратегії СС для Дунайського регіону щодо можливості спільного використання. Сторони заохочуватимуть обмін досвідом у всіх можливих сферах між органами державної влади, місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, іншими інституціями Закарпатської та Саболч-Сатмар-Березької областей, передачі і впровадженню європейських стандартів у сфері державного управління та місцевого самоврядування.
4.	Сторони сприятимуть обміну делегаціями представників органів місцевого самоврядування для вивчення та передачі угорського досвіду реформування органів місцевої влади.
5.	Сторони сприятимуть активізації участі у програмах, які спрямовані на розвиток українсько-угорського прикордонного співробітництва, передусім у сфері розвитку прикордонних регіонів, залучення фінансових джерел Європейського Союзу.
6.	Сторони ініціюватимуть перед Міжурядовою українсько-угорською спільною комісією з питань економічного співробітництва та Українсько-Угорською міжурядовою змішаною комісією з питань транскордонного та прикордонного співробітництва затвердження планів і проектів, підготовлених на основі аналізу питань розбудови мережі пунктів пропуску на українсько-угорській ділянці державного кордону.
7.	Сторони сприятимуть створенню Координаційної ради з числа представників агенцій регіонального розвитку двох областей з метою підготовки та узгодження пріоритетних проектів, що підтримуються Європейським Союзом, в період 2014-2020 років.
8.	Сторони домовились продовжити співпрацю органів місцевого самоврядування та обласних установ у виконанні рішень, прийнятих Конгресом місцевих і регіональних влад Ради Європи «Сталий розвиток гірських регіонів на прикладі Карпат»
9.	Спираючись на двадцятидворічний досвід співпраці в рамках Міжнародної асоціації «Карпатський Єврорегіон», Сторони зобов'язуються докласти спільних зусиль для активізації діяльності цієї організації. Сторони ініціюють створення у рамках КЄ міжрегіонального об'єднання «Тиса»
10.	Сторони сприятимуть активізації інвестиційного співробітництва, встановленню ділових контактів та співпраці між бізнесовими структурами Закарпатської та Саболч-Сатмар-Березької областей на взаємовигідних умовах.
11.	Сторони, шляхом регулярного інформування один одного про заходи, які проводитимуться на території двох областей, зокрема про міжнародні виставки, фестивалі, форуми, ділові зустрічі, у сфері економіки, торгівлі, охорони здоров'я, культури, екології, туризму, сприятимуть участі профільних установ та громадських організацій у зазначених заходах.
12.	Сторони мають намір сприяти підвищенню ефективності використання наявного туристично-рекреаційного потенціалу двох областей, зокрема: <ul style="list-style-type: none"> - розробці спільної стратегії розвитку туризму Закарпатської та Саболч-Сатмар-Березької областей; - створенню транскордонної туристичної мережі «Карпатський туристичний шлях» з координаційним офісом, який діятиме українською та угорською мовами, в м. Ужгород; - проведенню спільних заходів з об'єднання та гармонізації стандартів щодо маркування транскордонних туристичних шляхів; - проведенню спільної інформаційної промоції туристичних атракцій Закарпатської та Саболч-Сатмар-Березької областей, двостороннього просування туристичних продуктів між областями прикордонних територій; - розвитку релігійного туризму; - спільній участі у міжнародних туристичних виставках, ярмарках. У цьому контексті Сторони заохочуватимуть участь представників підприємницьких структур області Саболч-Сатмар-Берег у міжнародній виставці-ярмарку «Тур'євроцентр Закарпаття 2015», яка відбудеться в м. Ужгород у вересні 2015 року.

1	2
13.	Сторони підтримують встановлення побратимських відносин між містами та іншими населеними пунктами, підприємствами та громадськими організаціями, творчими колективами і об'єднаннями Закарпатської та Саболч-Сатмар-Березької областей, сприятимуть підписанню між ними відповідних угод про співпрацю в рамках проведення Днів добросусідства.
14.	Сторони ініціюють проведення Днів українсько-угорського добросусідства, зокрема у серпні 2015 року - в с. Айяк (Угорщина) та у 2016 році - в с. Лужанка Берегівського району (Україна).
15.	<p>Сторони приділятимуть особливу увагу співпраці в галузі охорони навколишнього середовища, спільного управління водним басейном р. Тиса, стимулюванню програм реабілітації територій, водного господарства та протипаводкового захисту, а також у сфері запобігання надзвичайних ситуацій.</p> <p>У зв'язку з цим Сторони сприятимуть здійсненню заходів і реалізації проектів щодо продовження робіт із протипаводкового захисту у відповідності зі «Спільною українсько-угорською протипаводковою програмою розвитку басейну Верхньої Тиси» та очистки вод прикордонних регіонів, зокрема щодо:</p> <p>а) посилення та підвищення дамби на правому березі річки Тиса між селами Вари і Бадалово та на лівому - між селищами Вилोक і Королево (Україна);</p> <p>б) будівництва акумулюючих польдерів між селами Вари - Четфалва та між смт Вилोक - с. Тисобикень (Україна);</p> <p>в) впровадження селективного методу збору та утилізації твердих побутових відходів у населених пунктах прикордонних районів двох областей;</p> <p>г) реконструкції очисних споруд, каналізаційно-насосних станцій та впровадження системи очистки питної води в м. Чоп Закарпатської області (виготовлення проекту);</p> <p>д) застосування інноваційних технологій розвитку сталого лісового господарства в басейні річки Тиса.</p> <p>Сторони сприятимуть розвитку співпраці департаментів екології та природних ресурсів Закарпатської і Саболч-Сатмар-Березької областей щодо обміну досвідом з інтеграції до Європейської системи охорони природи, визначеної Директивою № 92/43/ЄС про збереження природного середовища існування, дикої флори та фауни, зі змінами і доповненнями, внесеними Директивами №№ 97/62/ЄС, 2006/105/ЄС та регламентом (ЄС) № 1882/2003 у зв'язку з адаптацією національного природоохоронного законодавства до Європейської директиви.</p>
16.	Сторони підтримують всебічне забезпечення прав угорської національної меншини Закарпатської області та української національної меншини області Саболч-Сатмар-Берег, їх етнопольовий і культурний розвиток.
17.	<p>Сторони сприятимуть створенню сприятливих умов для збереження і розвитку усіх форм культурно-гуманітарного співробітництва між Закарпатською та Саболч-Сатмар-Березькою областями, поглибленню співпраці у сфері освіти, науки, медицини, культури, релігії, екології, туризму, засобів масової інформації, музейної та архівної справи, що позитивно впливатиме на розвиток міжнародних та міжлюдських контактів, збереженню історичної спадщини, мовних і культурних традицій української національної меншини в Угорщині та угорської - в Україні. З цією метою Сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> - підтримуватимуть співробітництво між фахівцями в галузі культури і мистецтва, митцями та закладами культури, музеями, художніми колективами та релігійними організаціями в рамках реалізації міжнародних проектів; - сприятимуть налагодженню співробітництва у сфері літератури шляхом сприяння обміну письменниками двох регіонів та представлення їх літературного доробку; проведенню фестивалю угорськомовних поетів країн Карпатського регіону «Карпатська ватра».
18.	З метою розвитку прямих зв'язків між вищими і загальноосвітніми навчальними закладами двох регіонів Сторони сприятимуть встановленню партнерських відносин між навчальними закладами та департаментом, управліннями (відділами) освіти і науки Закарпатської області та навчальними закладами і управліннями (відділами) освіти Саболч-Сатмар-Березької області. Сприятимуть участі вищих навчальних закладів Закарпатської області та області Саболч-Сатмар-Берег у міжнародних грантових проектах, у тому числі із залученням науково-дослідних центрів та установ. Окрім зазначеного вище, Сторони підтримують реалізацію програм з обміну викладачів і студентів та проведення спільних заходів між вищими навчальними закладами.
19.	Сторони сприятимуть встановленню партнерських відносин між закладами охорони здоров'я, відділами охорони здоров'я Закарпатської області та закладами охорони здоров'я Саболч-Сатмар-Березької області з метою розвитку спільних проектів, що становлять спільний інтерес.
20.	Надаючи важливого значення заходам щодо енергозбереження та використання відновлювальних джерел теплозабезпечення, Сторони сприятимуть реалізації таких мікропроектів у навчально-виховних та оздоровчих закладах Закарпатської та Саболч-Сатмар-Березької областей.

Додаток Д

Таблиця Д.1

Особливості соціально-економічного розвитку українсько-румунського транскордонного регіону

№ п/п	Рік	Валовий внутрішній продукт, млн. євро	3	Валовий внутрішній продукт на особу, євро	4	Рівень безробіття, %	5	Середньомісячна заробітна плата, євро	6	Середній рівень пенсії, євро	7	Кількість підприємств на 10000 осіб, од.	8	Інвестиції на особу, євро	9	Кількість громадських організацій на 1000 осіб, од.	10
1	2								6		7		8		9		10
Прикордонні регіони України																	
Закарпатська область																	
1	2010	1452,89	1166,00	8,70	175,30	81,56	37	168,46	1,70								
	2011	1627,95	1303,42	9,60	186,56	88,53	44	220,82	1,71								
	2012	2084,12	1553,87	8,70	229,89	104,33	45	213,16	1,72								
	2013	2016,96	1606,40	7,80	240,62	118,19	48	199,04	1,74								
Івано-Франківська область																	
2	2010	1941,69	1406,83	8,20	183,00	85,29	55	301,80	1,75								
	2011	2412,26	1748,06	8,70	199,54	92,26	55	278,67	1,89								
	2012	3143,71	2276,43	7,90	247,22	108,64	56	365,04	1,83								
	2013	3128,74	2264,09	7,20	252,49	123,73	58	327,83	1,85								
Чернівецька область																	
3	2010	939,41	1038,84	8,50	168,28	82,02	59	180,66	1,85								
	2011	1079,26	1192,78	8,20	178,99	86,59	41	179,43	1,91								
	2012	1281,98	1414,70	8,00	226,77	101,89	44	240,36	1,94								
	2013	1296,60	1428,27	7,40	234,11	115,75	46	235,14	1,95								
Одеська область																	
4.	2010	5116,61	2140,93	6,10	194,30	94,33	104	388,19	3,14								
	2011	5545,44	2321,73	6,00	215,23	99,54	99	354,52	3,23								
	2012	6304,08	2635,83	5,80	262,90	117,02	103	403,67	3,29								
	2013	6574,92	2744,39	5,30	277,75	133,27	109	469,20	3,28								
Україна, загалом																	
5	2010	102779,77	2240,60	8,10	212,57	98,04	83	326,88	1,48								
	2011	117391,14	2568,38	7,90	237,38	103,85	82	417,95	1,57								
	2012	137405,60	3115,88	7,50	294,63	122,03	80	521,06	1,63								
	2013	137099,85	3154,20	7,20	307,66	138,59	86	478,52	1,70								
Середнє значення показника у прикордонних регіонах України																	
6	2010	9450,6	1438,15	7,88	180,22	85,80	64	259,78	2,11								
	2011	10664,91	1641,50	8,13	195,08	91,73	60	258,36	2,19								
	2012	12813,89	1970,21	7,60	241,70	107,97	62	305,56	2,20								
	2013	13017,22	2010,79	6,93	251,24	122,74	65	307,80	2,21								

продовження таблиці Д.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Відхилення регіонального показника (середнього значення по прикордонних територіях України) (Rd) від його середнього значення загалом по країні (Nd)								
	$(100 - \frac{Nd}{Rd} \cdot 100) \%$								
7	2010	42,53	35,81	2,78	15,22	12,48	22,76	20,53	-42,57
	2011	43,22	36,09	-2,85	17,82	11,67	27,35	38,18	-39,17
	2012	41,72	36,77	-1,33	17,97	11,52	22,46	41,36	-34,66
	2013	40,66	36,25	3,82	18,34	11,44	24,62	35,68	-29,71
Прикордонні регіони Румунії:									
	Сагу Маре								
	2010	1496	4300	6,5	342	167	-	-	-
	2011	1528	4500	5,1	358	174	-	-	-
	2012	1561	4600	4,6	353	174	-	-	-
	2013	-	4996	4,1	395	179	-	-	-
	Марамуреш								
	2010	2030	4200	6,5	330	168	-	-	-
	2011	2058	4300	5,1	334	174	-	-	-
	2012	2171	4600	4,6	352	173	-	-	-
	2013	-	4713	4,1	360	178	-	-	-
	Сучава								
	2010	2386	3600	7,3	358	169	-	-	-
	2011	2484	3700	4,9	365	177	-	-	-
	2012	2453	3900	4,9	350	173	-	-	-
	2013	-	3946	4,7	388	180	-	-	-
	Ботошань								
	2010	1309	3100	5,5	351	169	-	-	-
	2011	1368	3300	4,7	447	177	-	-	-
	2012	1298	3200	4,2	345	173	-	-	-
	2013	-	3675	4,4	378	180	-	-	-
	Тульча								
	2010	1078	4600	8,2	407	169	-	-	-
	2011	1227	5300	9,6	414	177	-	-	-
	2012	1088	5200	9,4	390	173	-	-	-
	2013	-	-	9,5	430	180	-	-	-
	Румунія загалом								
	2010	126746	6300	7,3	355	169	-	-	-
	2011	133306	6600	7,4	347	177	-	-	-
	2012	133806	6700	7	479	173	-	-	-
	2013	144282	7200	7,3	500	180	-	-	-

продовження таблиці Д.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Середнє значення показника у прикордонних регіонах Румунії								
14	2010	8299	3960	6,8	357,6	168,4	-	-	-
	2011	8665	4220	5,88	383,6	175,8	-	-	-
	2012	8571	4300	5,54	358	173,2	-	-	-
	2013	-	4333	5,36	390,2	179,4	-	-	-
	Відхилення регіонального показника (середнього значення по прикордонних територіях Румунії) (Rd) від його середнього значення загалом по країні (Nd) $(100 - \frac{Rd \cdot 100}{Nd})$, у %								
15	2010	6,6	37,14	6,85	-0,73	0,36	-	-	-
	2011	6,5	36,06	20,54	-10,55	0,68	-	-	-
	2012	6,4	35,82	20,86	25,26	-0,12	-	-	-
	2013	-	39,83	26,58	21,96	0,33	-	-	-
	Співвідношення показників розвитку українського-румунського ТКР (середнього значення показника по прикордонних територіях України (Rd) до середнього значення відповідного показника по прикордонних територіях Румунії (Rfd), $\frac{Rd \cdot 100}{Rfd}$)								
16	2010	142,35	36,32	115,81	50,40	50,95	-	-	-
	2011	153,85	38,90	138,18	50,86	52,18	-	-	-
	2012	186,88	45,82	137,18	67,51	62,34	-	-	-
	2013	-	46,41	129,20	64,39	68,41	-	-	-

Таблиця Д.2
Особливості стратегії розвитку українських адміністративно-територіальних одиниць українсько-румунського транскордонного регіону щодо пріоритетності транскордонної співпраці

Країна	Адміністративна територія	Назва стратегії	Стратегічна ціль/Пріоритет	Операційна ціль	Завдання
Україна	Закарпатська область	Стратегія розвитку Закарпатської області на період до 2020 року	2. Формування конкурентоспроможної та інноваційної економіки	2.6. Забезпечення ефективного бізнесового та інвестиційного середовища	2.6.3 Сприяння організаційно-інституційній активізації транскордонної співпраці. Критерії оцінювання: 1. Кількість транскордонних кластерів, од. 2. Кількість транспортно-логістичних центрів, од. 3. Кількість науково-інноваційних структур для транскордонної співпраці, од. 2.6.4 Залучення міжнародної технічної допомоги в економічні та інфраструктурні проекти. Критерії оцінювання: 1. Кількість місцевих рад-реципієнтів, од. 2. Кількість об'єктів технічної допомоги, од. 3. Обсяг отриманої технічної допомоги, млн. грн.
	Івано-Франківська область	Стратегія розвитку Івано-Франківської області на період до 2020 року	2. Розвиток туристично-рекреаційної сфери	2.1. Підвищення туристично-рекреаційного потенціалу	2.1.1 Створення нових та підтримка наявних туристичних продуктів, зокрема через створення транскордонних туристичних маршрутів та організацію навчання для підготовки фахівців туристичного сувороду (екскурсоводів, провідників з активних видів туризму, з організації кінних прогулянок, інструкторів з різних видів спортивного туризму)-
	Чернівецька область	Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2020 року	1. Розвиток підприємництва на інноваційній основі як основа сталого економічного розвитку	1.6. Розвиток транскордонного співробітництва	1.6.1. Створення мереж транскордонної співпраці. 1.6.2. Поглиблення своінтеграційних процесів.
	Одеська область	Стратегія розвитку Одеської області на період до 2020 року	-	-	-

Додаток Е

Таблиця Е.1

Особливості соціально-економічного розвитку українсько-молдовського транскордонного регіону

Рік	3	4	5	6	7	8	9	10	
	Валовий регіональний продукт, млн. євро	Валовий регіональний продукт на особу, євро	Рівень безробіття, % заробітна плата, євро	Середньо-місячна заробітна плата, євро	Середній рівень пенсії, євро	Кількість підприємств на 1000 осіб, од.	Інвестиції на особу, євро	Кількість громадських організацій на 1000 осіб, од.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Прикордонні регіони України:									
Чернівецька область									
	2010	939,15	1038,56	8,5	168,23	81,77	50,8	180,03	1,31
	2011	1079,09	1192,59	8,2	178,96	88,60	30,9	178,86	1,42
	2012	1281,91	1414,62	8	226,76	104,00	31,2	239,73	1,50
	2013	1296,34	1427,98	7,4	234,07	118,94	34,2	234,44	1,56
Вінницька область									
	2010	2239,55	1360,69	10	169,18	80,95	4,9	203,90	2,56
	2011	2623,47	1601,90	9,7	186,98	87,82	4,9	279,12	2,88
	2012	3215,39	1971,94	8,8	236,79	103,16	5,4	346,99	3,08
	2013	3410,32	2101,64	8,4	249,81	118,12	5,7	353,87	3,26
Одеська область									
	2010	5115,21	2140,34	6,1	194,25	89,18	10,5	386,12	1,68
	2011	5544,55	2321,35	6	215,20	103,87	9,9	352,78	1,78
	2012	6303,72	2635,68	5,8	262,89	131,22	10,3	596,47	1,86
	2013	6573,57	2743,82	5,3	277,70	132,13	10,9	467,06	1,92
Середні значення показника у прикордонних регіонах України									
	2010	8293,92	1676,89	7,8	177,22	83,97	52,85	287,62	1,36
	2011	9247,10	1874,08	7,6	193,72	93,43	38,54	296,41	1,44
	2012	10801,02	2191,86	7,2	242,15	112,80	37,69	448,20	1,52
	2013	11280,22	2288,36	6,7	253,86	123,06	41,02	386,89	1,58

продовження таблиці Е.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5	<u>Україна, загалом</u>								
	2010	102779,77	2240,60	8,1	212,57	98,04	28,28	326,88	1,48
	2011	117391,14	2568,38	7,9	237,38	103,85	29,01	417,95	1,57
	2012	137405,60	3115,88	7,5	294,63	122,03	29,40	521,06	1,63
	2013	137099,85	3154,20	7,2	307,66	138,59	30,12	478,52	1,70
6	<u>Відхилення регіонального показника (середнього значення по прикордонних територіях України) (Rd) від його середнього значення загалом по країні</u> $\frac{(Nd)}{(Nd)} (100 - \frac{Rd \cdot 100}{Nd}), \text{ у } \%$								
	2010	8,07	25,16	3,18	16,63	14,35	-86,89	12,01	8,15
	2011	7,88	27,03	3,45	18,39	10,04	-32,85	29,08	8,53
	2012	7,86	29,66	4,17	17,81	7,57	-28,17	13,98	7,16
	2013	8,23	27,45	6,87	17,49	11,20	-36,16	19,15	6,66
7	<u>Прикордонні регіони Молдови</u> <u>Каушень</u>								
	2010	5,91	63,85	1,5	117,33	45,79	5,0	88,47	0,03
	2011	8,31	90,07	0,8	134,09	48,95	5,0	79,39	0,03
	2012	4,47	48,60	0,6	143,62	56,44	5,0	62,71	0,03
	2013	4,86	53,02	0,6	158,69	55,58	5,2	93,42	0,03
8	<u>Сорока</u>								
	2010	24,76	245,84	2,4	125,25	47,14	5,5	91,59	0,04
	2011	53,55	533,47	1,8	143,40	50,85	5,9	131,13	0,04
	2012	52,41	523,65	1,2	156,83	58,09	6,0	92,18	0,04
	2013	46,77	467,13	1,0	183,59	57,51	6,6	103,52	0,04

продовження таблиці Е.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
9	Придністров'я								
	2010	219,92	420,90	2,8	205,68	17,05	8,2	74,45	2,17
	2011	239,56	462,48	2,5	202,57	21,09	8,4	84,49	2,19
	2012	277,02	539,58	1,5	233,41	26,67	9,1	66,91	2,18
	2013	276,81	543,41	1,4	252,32	28,91	9,3	75,86	2,40
10	Гагаузія								
	2010	31,81	198,63	1,6	115,85	49,81	7,9	100,76	0
	2011	49,22	306,32	1,6	127,26	53,47	8,1	112,10	0
	2012	60,24	373,74	1,0	142,63	60,99	8,6	85,11	0
	2013	61,87	382,51	0,7	163,45	60,09	8,7	95,63	0
11	Кагул								
	2010	16,90	135,89	1,3	127,66	48,87	5,6	121,39	0,10
	2011	17,01	136,35	1,6	141,89	52,46	5,8	84,69	0,10
	2012	18,93	151,57	0,9	166,48	60,02	5,9	73,83	0,10
	2013	19,69	157,60	0,6	172,01	59,35	6,1	92,37	0,10
12	Штефан-Вола								
	2010	3,19	44,11	1,2	105,83	47,05	4,3	132,34	0,01
	2011	7,50	104,28	1,3	123,06	50,51	4,7	50,40	0,01
	2012	4,65	64,99	1,0	142,38	57,43	5,0	65,08	0,01
	2013	4,86	68,25	0,9	161,40	56,61	5,3	89,17	0,01
13	Окніца								
	2010	4,19	74,48	3,2	119,40	47,12	4,7	122,00	0
	2011	5,00	89,09	3,5	125,13	50,66	4,4	58,63	0
	2012	4,94	88,54	2,1	145,05	58,03	3,8	58,22	0
	2013	5,85	105,46	1,3	163,08	57,26	3,5	71,67	0

продовження таблиці Е.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
14	Дондушень								
	2010	5,96	130,60	5,0	141,19	47,84	5,4	117,77	0
	2011	7,19	159,53	5,6	150,00	51,70	4,7	162,11	0
	2012	8,03	179,24	3,3	171,99	59,38	4,7	142,50	0
	2013	8,43	190,15	2,5	192,23	58,71	4,8	190,69	0
15	Брічень								
	2010	1,52	20,05	1,2	117,58	46,85	4,4	76,09	0
	2011	2,48	32,95	1,6	118,16	50,41	4,2	69,32	0
	2012	3,21	42,97	0,9	143,33	57,57	4,1	47,79	0
	2013	3,13	42,06	0,8	148,20	56,85	3,9	59,62	0
16	Цімішлія								
	2010	0,77	12,44	0,7	111,89	46,28	4,4	100,92	0,05
	2011	0,81	13,19	0,8	118,13	49,66	4,6	98,86	0,05
	2012	3,10	50,54	0,4	144,05	56,66	5,1	121,43	0,05
	2013	6,01	98,84	0,5	163,43	55,93	5,3	124,54	0,05
17	Бесараб'яска								
	2010	1,64	55,78	2,7	146,67	49,06	4,1	38,16	0
	2011	2,09	71,56	2,4	121,79	53,17	4,1	31,27	0
	2012	1,05	36,34	1,8	142,37	60,92	4,4	20,38	0
	2013	1,41	49,01	2,0	164,53	60,44	4,4	35,72	0
18	Тараклія								
	2010	6,51	146,65	2,5	111,21	48,39	7,3	143,63	0,05
	2011	12,93	292,59	2,7	126,01	51,97	7,3	79,24	0,05
	2012	25,16	570,25	2,3	145,64	59,47	7,3	92,98	0,05
	2013	26,48	600,98	2,3	160,60	58,70	6,8	112,01	0,05

продовження таблиці Е.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
19	<u>Середні значення показника у прикордонних регіонах Республіки Молдова</u>								
	2010	323,09	233,06	2,2	128,80	45,10	6,57	92,98	0,84
	2011	405,66	294,05	2,1	135,96	48,74	6,73	89,01	0,84
	2012	463,20	337,42	1,3	156,48	55,97	7,06	74,51	0,84
	2013	466,18	341,02	1,1	173,63	55,49	7,21	88,76	0,91
20	<u>Молдова, загалом</u>								
	2010	4380,00	1229,06	3,56	181,16	47,28	13,11	221,14	0,01
	2011	5030,87	1413,00	3,30	186,25	49,65	13,63	261,34	0,01
	2012	5647,41	1586,56	2,29	217,69	56,19	14,24	297,21	0,01
	2013	5983,34	1680,95	1,78	220,11	57,37	14,68	310,70	0,01
21	<u>Відхилення регіонального показника (середнього значення по прикордонних територіях Республіки Молдова) (Rd) від його середнього значення загалом по країні (Nd) ($100 - \frac{Rd \cdot 100}{Nd}$), у %</u>								
	2010	7,38	81,04	39,05	28,90	4,59	49,91	57,95	-6993,95
	2011	8,06	79,19	36,56	27,00	1,82	50,67	65,94	-7046,39
	2012	8,20	78,73	43,19	28,12	0,39	50,40	74,93	-6981,26
	2013	7,79	79,71	36,65	21,12	3,26	50,87	71,43	-7637,06
22	<u>Співвідношення показників розвитку українського-молдовського ТКР</u>								
	2010	25,67	7,20	3,61	1,38	1,86	8,05	3,09	1,62
	2011	22,80	6,37	3,64	1,42	1,92	5,73	3,33	1,71
	2012	23,32	6,50	5,52	1,55	2,02	5,34	6,02	1,81
	2013	24,20	6,71	5,95	1,46	2,22	5,69	4,36	1,73

Додаток Є

Таблиця Є.1

Особливості соціально-економічного розвитку українсько-білоруського транскордонного регіону

№ п/п	Рік	Валовий внутрішній продукт, млн.євро	Валовий внутрішній продукт на особу, євро	Рівень безробіття, %	Середньомісячна заробітна плата, євро	Середній рівень пенсії, євро	Кількість підприємств на 10000 осіб, од.	Інвестиції на особу, євро	Кількість громадських організацій на 1000 осіб, од.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Прикордонні регіони України:									
Волинська область									
1	2010	1369,90	1321,15	8,50	160,64	96,13	50	161,79	1,18
	2011	1590,09	1532,03	8,30	179,77	99,61	47	223,86	1,26
	2012	1947,79	1874,14	8,10	227,74	126,81	50	304,88	1,37
	2013	1943,24	1867,42	7,80	243,12	127,80	53	301,28	1,43
Рівненська область									
2	2010	1507,85	1308,78	11,40	186,08	84,74	44	159,63	1,07
	2011	1740,20	1508,76	10,40	199,34	91,54	42	200,56	1,14
	2012	2122,08	1836,34	9,80	250,72	108,12	43	233,46	1,24
	2013	2073,46	1792,26	9,40	267,99	123,40	45	231,10	1,31
Житомирська область									
3	2010	1779,47	1387,61	9,80	169,47	87,86	49	148,92	1,10
	2011	1976,96	1549,22	10,00	186,71	93,37	49	178,02	1,16
	2012	2419,43	1903,56	9,70	230,66	109,84	49	221,59	1,24
	2013	2419,48	1906,75	9,30	241,33	125,83	52	223,19	1,30
Київська область									
4	2010	4267,87	2481,75	7,30	217,89	96,59	89	625,58	2,15
	2011	5333,13	3103,18	6,70	248,92	103,91	96	927,11	2,26
	2012	6782,76	3941,63	6,30	307,38	123,04	102	1152,38	2,37
	2013	6495,45	3771,82	6,10	315,77	140,23	108	1132,49	2,45
Чернігівська область									
5	2010	1614,75	1462,64	10,50	162,44	87,92	47	162,61	1,02
	2011	1908,17	1745,17	10,40	177,97	93,76	51	197,65	1,10
	2012	2330,34	2151,35	9,80	224,72	111,19	54	246,05	1,18
	2013	2283,88	2119,02	9,30	235,95	126,84	58	248,47	1,22

продовження таблиці Є.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Середні значення показника у прикордонних регіонах України									
6	2010	10539,84	1592,39	9,50	179,30	90,65	56	251,71	1,38
	2011	12548,55	1887,67	9,16	198,54	96,44	57	345,44	1,46
	2012	15602,4	2341,40	8,74	248,24	115,80	59	431,67	1,56
	2013	15215,51	2291,45	8,38	260,83	128,82	63	427,31	1,63
Україна, загалом									
7	2010	102779,77	2240,60	8,10	212,57	98,04	83	326,88	1,48
	2011	117391,14	2568,38	7,90	237,38	103,85	82	417,95	1,57
	2012	137405,60	3115,88	7,50	294,63	122,03	80	521,06	1,63
	2013	137099,85	3154,20	7,20	307,66	138,59	86	478,52	1,70
Відхилення регіонального показника (середнього значення по прикордонних територіях України) (Rd) від його середнього значення загалом по країні (Nd)									
$(100 - \frac{Rd \cdot 100}{Nd})$, у %									
8	2010	10,25	28,93	-17,28	15,65	7,54	32,46	23,00	6,80
	2011	10,69	26,50	-15,95	16,36	7,14	30,79	17,35	6,85
	2012	11,36	24,86	-16,53	15,74	5,10	25,64	17,15	4,21
	2013	11,1	27,35	-16,39	15,22	7,05	26,76	10,70	4,29
Прикордонні регіони Білорусії									
Брестська область									
9	2010	4349,11	3118,09	0,80	275,48	139,70	-	1638,92	-
	2011	4180,82	3004,76	0,70	256,03	139,05	-	1403,12	-
	2012	4502,05	3237,95	0,90	297,33	167,56	-	1122,77	-
	2013	5206,53	3749,75	0,70	376,07	178,15	-	1455,33	-
Гомельська область									
10	2010	4702,76	3277,19	0,90	291,73	150,23	-	1442,32	-
	2011	5050,45	3532,52	0,90	278,29	148,68	-	1477,55	-
	2012	5591,31	3916,31	0,70	328,27	178,10	-	1412,55	-
	2013	6232,45	4371,81	0,70	408,77	189,78	-	1967,91	-

продовження таблиці Є.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Середнє значення показника у прикордонних регіонах Республіки Білорусь									
11	2010	9051,87	3197,64	0,85	283,60	144,97	-	1540,62	-
	2011	9231,27	3268,64	0,80	267,16	143,86	-	1440,34	-
	2012	10093,36	3577,13	0,80	312,80	172,83	-	1267,66	-
	2013	11438,98	4060,78	0,70	392,42	183,96	-	1711,62	-
Білорусь, загалом									
12	2010	41640,68	4391,88	0,70	308,19	148,03	-	1478,79	-
	2011	46199,32	4880,97	0,60	295,36	146,20	-	1620,62	-
	2012	49505,46	5231,03	0,50	343,14	176,00	-	1523,31	-
	2013	54045,05	5708,06	0,50	429,57	187,30	-	1878,60	-
Відхилення регіонального показника (середнього значення по прикордонних територіях Республіки Білорусь) (Rd) від його середнього значення загалом по країні (Nd) ($100 - \frac{Rd \cdot 100}{Nd}$), у %									
13	2010	21,7	27,19	-21,43	7,98	2,07	-	-4,18	-
	2011	19,98	33,03	-33,33	9,55	1,60	-	11,12	-
	2012	20,4	31,62	-60,00	8,84	1,80	-	16,78	-
	2013	21,2	28,86	-40,00	8,65	1,78	-	8,89	-
Співвідношення показників розвитку українського-білоруського ТКР									
14	2010	46,58	49,80	1117,65	63,22	62,53	-	16,34	-
	2011	54,37	57,75	1145,00	74,32	67,03	-	23,98	-
	2012	61,83	65,45	1092,50	79,36	67,00	-	34,05	-
	2013	53,21	56,43	1197,14	66,47	70,02	-	24,97	-

Таблиця Є.2
Порівняльна таблиця стратегій розвитку адміністративно-територіальних одиниць українсько-білоруського транскордонного регіону щодо пріоритетності в транскордонній співпраці

1	2	3	4	5	6
Країна	Адміністративна область	Назва стратегії	Стратегічна ціль/Пріоритет	Операційна ціль	Завдання
Україна	Волинська область	Стратегія розвитку Волинської області на період до 2020 року	Ціль 2. Волинь – туристична	2.1. Підтримка розвитку в'їзного та внутрішнього туризму	2.1.4. Створення внутрішніх та транскордонних туристичних маршрутів
	Рівненська область	Стратегія розвитку Рівненської області на період до 2020 року	-	-	-
	Житомирська область	Стратегія розвитку Житомирської області на період до 2020 року	15. Інструменти реалізації стратегії	Забезпечення реалізації заходів Державних програм розвитку транскордонного співробітництва, що забезпечить підвищення рівня конкурентоспроможності відповідних районів області.	Співпраця суб'єктів регіонального розвитку прикордонних територій Житомирської області з Республікою Білорусь, Вжиття заходів щодо провадження спільної діяльності у сфері малого і середнього бізнесу, Реалізація спільних проєктів щодо розбудови виробничої і соціальної інфраструктури,
	Київська область	Стратегія розвитку Київської області на період до 2020 року	3. Збереження та розвиток територій	3.3. Відродження економіки територій північної Київщини, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	3.3.4. Розвиток транскордонного співробітництва 3.3.4.1. Модернізація і розвиток існуючої транскордонної транспортної мережі для збільшення її пропускнуої спроможності 3.3.4.2. Забезпечення розвитку взаємодії між територіальними громадами Київської області та Гомельської області Республіки Білорусь

продовження таблиці Є.2

1	2	3	4	5	6
	Чернівецька область	Стратегія сталого розвитку Чернівецької області на період до 2020 року	2. Підвищення конкурентоспроможності області та забезпечення стійкого економічного зростання	2.1. Підвищення рівня інвестиційної привабливості та інноваційної спроможності	2.1.1. Створення умов для формування сприятливого інвестиційного середовища, позитивного іміджу області та розвитку міжнародного співробітництва Потенційно можливі сфери реалізації проектів: • Транскордонне співробітництво. Розробка та реалізація проектів і програм міжнародної технічної допомоги, мікрорегіональної та міжнародної кооперації.
	Брестська область	Стратегія сталого розвитку Брестської області на 2016-2025 роки	Точка росту № 3. Розвиток інноваційної інфраструктури Пріоритет 5. Розвиток і модернізація транспортної мережі	Транскордонні ефекти (вдале місце розташування на кордоні з Єврозоною дозволяє використовувати переваги трансферу технологій) 5.1 Розвиток прикордонної інфраструктури	5.1.1. Модернізація та розширення функціоналу пунктів пропуску через кордон; 5.1.2. Створення нових пунктів пропуску, в т.ч. пішохідних, особливо у важливих туристичних точках.
	Республіка Білорусь		Пріоритет 6. Розвиток внутрішнього і зовнішнього туризму	6.1. Розвиток туристичної інфраструктури	6.1.1. Стимулювання розвитку суб'єктів туристичної інфраструктури в напрямку підвищення якості та різноманітності послуг, що надаються, розробки унікальних пропозицій; 6.1.2. Розміщення показників руху, в т.ч. англійською мовою, на дорогах республіканського і місцевого значення до всіх туристично значимих об'єктах по шляху проходження, починаючи від транспортних шляхів міжнародного значення та пунктів перетину кордонів.
	Гомельська область	Стратегія сталого розвитку Гомельської області на 2016-2025 роки	2. Забезпечення структурної перебудови економіки регіону та створення нових робочих місць на основі розвитку конкуренції, підвищення інвестиційної та інноваційної активності суб'єктів господарювання	2.1. Посилення позицій Гомельського регіону як транзитного коридору в напрямку «Північ-Південь» і «Захід-Схід».	2.1.1. Розвиток інфраструктури автомобільних доріг на основі реконструкції республіканської автомобільної дороги М-5 / E271 Мінськ-Гомель, розгляду можливості реконструкції автомобільних доріг М10 кордон Росія-Гомель-Кобрин і М8 кордон України-Гомель-Могильов. 2.1.2. Будівництво залізниці Мозир - Лельчиці - Глушковичі з можливим виходом на станцію Олевськ (Україна), створення повного комплексу інфраструктурних об'єктів на протязі усієї ділянки нових залізничних колій.

Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. редактор В.С. Кравців. – Львів, 2016. – 125 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

Комп'ютерний макет:
П.С. Попадюк.

© ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України", 2016.

Підп. до друку 08.02.2016. Формат 70x108/16 . Папір оф. № 1. Гарн. літ. Офс. друк.
Ум.-друк. арк. 11,85. Наклад 100. Зам. _____ .

Оригінал-макет виготовлено в ДУ "Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України"
79026 Львів, вул. Козельницька, 4.

Видруковано ФОП "Омельченко В.Г."
79026 Львів, вул. Козельницька, 4.